

DİVAN EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

The Journal of Ottoman Literature Studies

ULUSLARARASI HAKEMLİ AKADEMİK DERGİ

Sayı 29, İstanbul 2022, 402-477

MEHMET SÜLEYMAN TEYMUROĞLU VE ŞİİRLERİ

Âdem Ceyhan

Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Bölümü,
ceyhanadem@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-9680-6580 / Prof.Dr., Sivas Cumhuriyet University Faculty
of Literature Department of Turkish Folklore

Makale Bilgisi/Article Information

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 29.07.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 01.10.2022

Yayın Tarihi/Published: 30.12.2022

Yayın Sezonu: Güz

Atıf/Citation

Ceyhan, Âdem (2022), "Mehmet Süleyman Teymuroğlu ve Şiirleri", Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 29, 402-477.

Ceyhan, Âdem (2022), "M. Süleyman Teymuroğlu And His Poems", Journal of Ottoman Literature Studies, 29, 402-477.

*Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.*

Mehmet Süleyman Teymuroğlu ve Şiirleri

Özet

1930, 40 ve 50'li yıllarda aruz vezni ve gazel, kaside, mesnevi gibi nazım biçimleri ile şiir yazma geleneği, denebilir ki, yerini daha ziyade hece ölçüsüne ve ölçüsüz-kafiyesiz şiire bırakmışsa da anılan "Divan Edebiyatı" tarzını az-çok yenileyerek devam ettiren şairler de vardır. 20. asırda Klâsik Türk Edebiyatı'nı andırır biçim ve özde manzum eserler meydana getiren edebî şahsiyetlerden biri de M. Süleyman Teymuroğlu'dur. Van-Başkale doğumlu Teymuroğlu (ö. 1964), 1930'da Ankara Hukuk Fakültesinden mezuniyetini müteakiben otuz yıl TBMM'de zabıt memuru kadrosunda çalışmış; 27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra emekli edilmiş bir şair ve yazardır. Teymuroğlu, daha ziyade aruz ölçüsü ve mesnevi, murabba, gazel gibi nazım şekilleriyle yazdığı dinî, tasavvufi, siyasi ve sosyal şiirlerini 1955'te *Pınar Başında* adı altında bastırıştır. *Pınar Başında*, yalnız ekseriyetle tercih edilmiş aruz vezni ve nazım biçimleri yönünden değil, Arapça, Farsça kelime ve tamlamaların çokça kullanılışı bakımından, ayrıca ihtiva ettiği tevhid, methiye, mersiye, tarih, vasiyet-name gibi türlere ait şiirlerle de Klâsik Türk Edebiyatı'ndaki divanların 20. asırda benzeri denebilecek bir "divançe" sayılabilir. Bu yazıda Teymuroğlu'nun hayatı ve eserleri hakkında bilgi verildikten sonra büyük kısmı anılan kitapçıkta yer alan belli-başlı şiirleri, şekil ve öz yönünden incelenmiş; diliçi çevirileriyle birlikte okuyucuların alâkasına sunulmuştur. Böylece hem pek bilinmeyen bir edebî şahsiyetin tanıtılması, hem de nüshaları nadir bulunan bir manzum eserin, edebiyatseverlere ulaştırılması hedeflenmiştir.

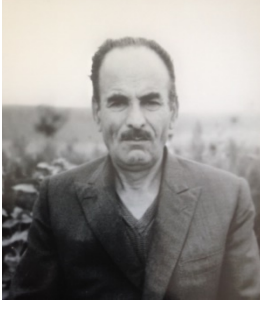
Anahtar Kelimeler: M. Süleyman Teymuroğlu, *Pınar Başında*, Klâsik Türk Edebiyatı, Hilâl.

M. Süleyman Teymuroğlu And His Poems

Abstract

In the 1930s, 40s, and 50s, the tradition of writing poetry with verse forms such as aruz prosody and ghazal, eulogy, masnavi, it can be said, continued by renewing the aforementioned "Divan Literature" style more or less, although it was replaced by syllabic meter and unmeasured-rhymed poetry. M. Süleyman Teymuroğlu is one of the literary figures who created poetic works in the 20th century, in a form and essence reminiscent of Classical Turkish Literature. Teymuroğlu (d. 1964), born in Van-Baskale, worked as a reporting officer in the Grand National Assembly of Turkey for thirty years after graduating from Ankara Law Faculty in 1930; He is a poet and writer who retired after the 27 May 1960 revolution. Teymuroğlu published his religious, mystical, political, and social poems, mostly written in aruz prosody and verse forms such as masnavi, murabba, and ghazal, under the name "*Pınar Başında*" in 1955. "*Pınar Başında*" can be considered as a "divance", which can be said to be similar to the divans in Classical Turkish Literature in the 20th century, not only in terms of prosody and verse forms, which are often preferred but also in terms of the use of Arabic and Persian words and phrases, as well as the poems it contains in the type of tawhid, eulogy, elegy, history, testament-name. In this article, after giving information about Teymuroğlu's life and works, his main poems, most of which are included in the aforementioned booklet, are examined in terms of form and substance; presented to the attention of the readers with their intralingual translations. Thus, it is aimed both to introduce an unknown literary figure and to deliver a poetic work, whose copies are rare, to literature lovers.

Keywords: M. Süleyman Teymuroğlu, *Pınar Başında*, Classical Turkish Literature, Hilal (Crescent).

Giriş

Türklerin İslam'ı kabulünden sonra, bu dinin tesiri altında 11. asırdan itibaren meydana getirdikleri edebiyatın asırlar boyu, geniş bir coğrafyada devam ettiği, anılan zaman diliminde şiirde umumiyetle aruz ölçüsü ve gazel, kaside, mesnevi gibi nazım şekillerinin kullanıldığı, dilde Arapça ve Farsça unsurların çokça yer aldığı malumdur. Yüzyıllar içinde bazı farklılıklar da göstererek süren bu devir, 19. yüzyılın ikinci yarısında büyük ölçüde sona ermiş ve yerini umumi olarak başka bir edebiyat anlayışına bırakmıştır. Türk edebiyatı tarihinin daha çok "Batı tesirinde" şeklinde tarif edilerek "cedide" (yeni) sıfatıyla vasıflandırılan bu devrinde, eski tarz, basın-yayın dünyasında canlılığını kaybetmişse de tamamen ortadan kalkmamış; 20. asırda da yaygın akıma nazaran ikinci, üçüncü derecede bir çizgi hâlinde, varlığını çağın şartlarına göre değişerek sürdürmüştür. Söz konusu klâsik edebiyat geleneğinin bir tezahürü, 19. asrın ilk yarısı ve 20. asırda doğan bazı şairlerin, şiirlerinde aruz ölçüsü ile gazel, kaside, mesnevi gibi nazım şekillerini kullanmaya devam etmeleri, manzumelerini "divan" adı altında toplamalarıdır. Bu konudaki bir ilmî araştırma sonucuna göre, belirtilen zaman diliminde yaşamış ve böyle şiirleri divan ismiyle basılmış şairlerin sayısı 136'dır. (Gökçe, 2021: 9-483). 1920 ila 1950'li yıllarda "şi'r-i kadîm" tarzında eserler meydana getirerek divan tertip eden edebî şahsiyetler arasında Muhyiddin Raif Yengin (1880- 1955), Harputlu Sabri (1870-1956), Mehmet Salim Öğütçen (1887-1956), Mehmet Hazmi Tura (1881-1960) Osman Zeki Yücebilgiç (ö. 1963), Muharrem Hilmi Kösetürkmen (1878-1964), Fikret Memişoğlu (1917-1968), Arif Nihat Asya (1904-1975) gibi isimler vardır.

"Divan Edebiyatı" adıyla da isimlendirilen şiir geleneğini 20. asırda sürdürmüş şairlerden bir kısmı, bu tarzda ortaya koydukları manzum eserlerine divan namını vermemişse de onların söz konusu edebî metinlerini, anılan kadim şiirin şekil ve öz yönünden devamı saymak mümkün görünmektedir. Osman Kemali (1862-1954), Hayrullah Tâceddin Yalım (1885-1954), Ahmet Talat Onay (1885-1956), Alvarlı Muhammed Lutfi (1868-1956), Yahya Kemal Beyatlı (1884-1958), Sofuzade Mehmed Tefvik (1874?-1960), Ömer Nasuhi Bilmen (1883-1971), Ahmed Emri Yetkin (ö. 1974), Kemal Edib Kürkçüoğlu (1902-1977), söz konusu tarzda yazdıkları şiirleri divan ismiyle adlandırmayan şairlerden bir kısmıdır. (Gökçe, 2021: 485-685).

20. asırda, Klâsik Türk Edebiyatı'na ait manzum eserlerde olduğu gibi, aruz ölçüsü ve mesnevi, kaside, gazel gibi nazım biçimleriyle şiirler yazıp yayınlayan şairlerimizden biri de M. Süleyman Teymuroğlu'dur. Onun manzumelerinde ağırlıklı olarak tercih edip kullandığı vezin, nazım şekilleri ve dil, söz konusu eserlerini divan edebiyatı yolunda sayıp "şi'r-i kadîmin yeni zamanlardaki benzerleri" diye tarif etmemize imkân vermektedir. Çünkü şair, yayınladığı şiirlerinin çoğunu, daha ziyade hece ölçüsü veya serbest nazımın tercih edildiği, başka bir ifadeyle aruzun büyük ölçüde bırakılmaya yüz tuttuğu 1940'lı, 50'li yıllarda anılan vezinle yazmış; ayrıca mesnevi, gazel, kaside, murabba gibi eski nazım şekillerini kullanmıştır. Biz burada Teymuroğlu'nun hayatı ve eserleri hakkında bilgi verdikten sonra Pınar Başında adlı şiir kitabını şekil ve öz yönünden inceleyecek; sonra bu yayında yer alan manzumelerini günümüz Türkçesine çevirileriyle birlikte okuyucuların incelemesine arz edeceğiz.

Hayatı

1950'li ve 60'lı yıllarda Salih Özcan'ın yayımladığı Hilâl, 1947-53 senelerinde Abdurrahim Zapsu'nun neşrettiği Ehli Sünnet ve Eşref Edib'in 1948'den beri devam ettirdiği Sebilürreşad gibi dergilerde yazı veya şiirleri yayımlanan hukukçu, şair, yazar Mehmet Süleyman Teymuroğlu, 1328 (1907) yılında Van'ın Başkale kazasında doğdu. Babası, Hürrem Bey'in oğlu Memduh Bey, annesi ise Hamid Paşa'nın kızı Ayşe Hanım'dır. Memduh Bey, Birinci Cihan Harbi'nden önce Van ve çevresinde isteyenlere ilim öğreten âlimlerden biriydi. M. Süleyman Teymuroğlu, Şubat-Mart 1960 tarihli Hilâl mecmuasında çıkan bir yazısında babasından şöyle bahseder: "...Memleketimizde merhum Abdülhakim Efendi, Taha Efendi (Eski Diyanet müşavere heyetinden) ve merhum pederim ulemadan Memduh Bey, Gevaş müftüsü Kasım Efendi, Van müftüsü Sıddık Efendi ve sair hoca efendiler vardı." (Teymuroğlu, 1960b: 21).

Mehmet Süleyman, şahsiyetinin teşekkülünde mühim bir yer tutan İslami bilgileri ve terbiyeyi, hayatının başlarında babasından aldı. İlk, orta ve lise tahsilini Van'da tamamladı. Babasının vefatı dolayısıyla yüksek tahsiline Hakkâri mebusu İbrahim (Arvas, 1884-1965) Bey'in yardımı sayesinde devam etti. Tek Parti devrinin defalarca seçilmiş dindar milletvekillerinden İbrahim Arvas, onun hayatında mühim yeri olan kişilerden biridir. Teymuroğlu'nun ilim, irfan, siyaset ve kültürle alâkalı bir aile ve sülalenin mensubu olduğunu belirtmek üzere şunu da ifade etmek yerinde olur ki, amcası Demiroğlu Tevfik Bey (1862-1930?), TBMM'nin Birinci Devresinde (1919-23) Van mebusu olarak vazife ifa etmiş; Arapça ve Farsça bilen, tarih, dil, kültür konularına alâka duyan bir kişiydi. Manevi ve maddi boşluklarımızı doldurmak için pek çok kaynağa sahip olduğumuzu düşünen Tevfik Bey, bu "menbaların" başlıcalarını Müslümanlık, Türklük ve batı diye sayarak ilkini nur, ikincisini ruh, üçüncüsünü kuvvet mesabesinde görmüş; onlardan faydalanmanın bizim kabiliyetimizle orantılı olduğunu belirtmiştir. Tevfik Bey'e göre, bugün yanlıs veya çürük olarak konacak bir temel taşı, ileride kurumun çökmesine sebep olacaktır. (İlk Meclis Anketi 2004: 378). Tevfik Bey, 1923'te milletvekilliğinin sona ermesini müteakiben bir gün, Diyarbakirli Ali Emîrî Efendi'yle (1857-1924) dertleşirken, bu tanınmış şair, yazar, naşir, Anadolu'ya ait bir Türk tarihi, edebiyat (tarihi) kitabı ve Türk sözlüğünün yazılması gerektiği üzerinde durmuştu. (Şafak 2001: 338-340). Demiroğlu Tevfik Bey, bu gibi fikirlerden hareket ederek Kâşgarlı Mahmud'un Dîvânu Lugâti't-Türk adlı Arapça-Türkçe sözlüğü için bir dizin hazırlamıştır. (Kaçalın 1994: 449).

1930 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olan M. Süleyman Teymuroğlu, bir yazısında hukuk fakültelerimizde İslâm hukukuyla alâkalı derslerin bulunmayışından şikâyet ederken, talebelik yıllarından şöyle bahseder: "Ben de, Ankara Hukuk Fakültesi mezunlarındanım ve bu realiteyi böylece kaydetmeyi lüzumlu görüyorum. Profesörlerimizden yalnız Tevfik Kâmil Koperler, Roma Hukuku Profesörü idi, bu gibi telkinattan içtinap eder; bilâkis yeri geldikçe İslâm hukukunun yüksekliğinden bahsederdi. Mustafa Şeref Bey de 'İslâm hukuku, hak ve adalete, garp hukuku menfaate istinad eder' derdi. İslâm hukukunun nesi, neresi incimat etmiş, asra uygun değilmiş; bunu bir türlü anlayamadım ve tatmin edilmedim. Eğer İslâm cemiyetinde bizatihi İslâmiyet'le kabil-i telif olmayan bir takım tatbikat, kadın hukukunda, millet hukukunda ve sairede olmuş ve olmakta ise, bundan İslâmiyet'i suçlu çıkarmak ve teferruatteki, tatbikattaki noksanlıkları, ihmâlleri ele alarak aslı ortadan kaldırmaya kalkışmak, kat'iyen yerinde olmayan bir harekettir." (Teymuroğlu 1959d: 22).

Teymuroğlu, hukuk fakültesini bitirdikten sonra, avukatlık veya hâkimlik yapmak istemediği için, 23 Kânunısanî 1930 tarihinden itibaren uzun zaman TBMM'de zabıt memuru (stenograf) olarak çalıştı. Bu yıllarda İbrahim Arvas'ın ağabeyi Abdullah Arvas'ın kızı Refika Hanım'la (ö. 1984) evlenen Teymuroğlu'nun dördü kız, biri erkek, beş çocuğu oldu: Tayyibe (1934), Memduh (1936), Fatma (1939), Selma (15. 6. 1944) ve Vildan (ö. 1978). Teymuroğlu çiftinin oğlu Memduh Bey'le kızlarından Fatma

1 Yeğeni merhume Ayla Demiroğlu, 13 Temmuz 2007 Pazar günkü sohbetimizde, dayısının 1911 yılında doğan annesi Nefise Hanım'dan dört yaş büyük olduğunu, dolayısıyla Mehmet Süleyman Bey'in 1907 yılında dünyaya geldiğini ifade etmişti.

Hanım, yüksek tahsil yapma imkânı bulmuş; ilki Ticaret Yüksek Okulu, ikincisi Ankara Üniversitesi DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun olmuştur. M. Süleyman Bey, "Pınar Başında" adını koyduğu şiir kitabında "Oğluma Vasiyetim" başlıklı manzumesini Memduh Bey için yazmış; "Oğluma Hasret Mektubu" başlıklı kıt'asını ise yine onun üç sene süren askerliği sırasında nazmetmişti.

Teymuroğlu, tesbit edebildiğimiz kadarıyla 1940'lı yıllardan vefatına kadar bazı yazı ve şiirlerini Ehli Sünnet, Yeni Sebilürreşad, Hilâl gibi dergilerde yayınladı. Onun TBMM'deki vazifesi, 27 Mayıs 1960 ihtilâline kadar otuz sene devam etti. Uzun zaman sürdürdüğü bu memuriyetten alınmasının sebebi, Millî Birlik Komitesi'ne hitaben Menderes'in suçsuz olduğuna dair bir mektup yazıp göndermesiydi. Teymuroğlu, bahis konusu mektubu üzerine tutulmuş; akıl sağlığının yerinde olup olmadığı tesbit edilmek üzere Bakırköy Akıl Hastanesi'ne götürülmüştü. Burada on gün kadar alıkonduktan sonra bir yıl hapis cezasına mahkûm edildi. Tedavisi yıllarca süren hastalara nisbeten onun kısa bir zaman sonra bırakılması, "divane"liğinin (!) başka türlü olduğunun deliliydi. Başından geçen bu hadise üzerine yazdığı bir şiirde, "Ben gibi dîvâneler on günde me'zûn olur" diyen Teymuroğlu, verilen hapis cezasını çekmek üzere Ankara ve Başkale Ceza ve Tevkîfevi'nde yattı.

O yıllarda Mehmed Âkif İnan (1940-2000) gibi arkadaşları, Hilâl dergisinin başına Teymuroğlu'nun geçmesini istiyorlardı. Mehmet Süleyman Bey, 1964 yılının ortalarında bu ısrarlı teklifi kabul edip mecmuanın idaresi işini üzerine aldı. Ne var ki onun söz konusu çalışması ancak birkaç ay devam etti. 5 Eylül 1964 Cumartesi akşamı evine giderken, bir hususî otomobilin çarpması sonucu vefat etti. Na'sı, yakınlarından ve sülâle büyüklerinden Abdülhakîm Arvâsî'nin de kabrinin bulunduğu Bağlum'a defnedildi. Dostlarından Av. Hulusi Bitlisi Aktürk (1883-1967), onun vefatı üzerine, kaza sonucu göçünün yılını ebced hesabıyla belirten şu kıt'ayı yazdı:

"Hayatda ibtilâ görmüş şerefli ehl-i îmandı
Süleyman Teymuroğlu bir kazâya uğradı nâgâh

Mücevher düştü târîh Vâhid'in imdâd ile yazdım
Şehidlerle o mağfûra inâyet kıl ricâlü'llâh"²
شہیدلرله او مغفورہ عنایت قبل رجال الله

[Süleyman Teymuroğlu, hayatta belâ görmüş, şerefli, iman sahibiydi. Ansızın bir kazaya uğradı. Tarih mücevher düştü; Vâhid'in yardımıyla yazdım: Ey Allah adamları, şehitlerle o günahı bağışlanmış zata yardım edin!..]

Eserleri

Teymuroğlu'nun iki şiir kitabı, iki de Osmanlı Türkçesinden sadeleştirme yoluyla hazırlayıp bastırıldığı metinler olmak üzere, dört eseri vardır. Onun çoğu *Hilâl* dergisinde yayınlanmış yazıları da bir kitapçık teşkil edebilecek hacimdedir. Şimdi yayın yılları sırasına göre bu eserler hakkında bilgi vermeye çalışalım:

1. *Kore Kahramanları İçin Zafer Destanı*, 1951, 16 s. (Bir nüshası: Ankara Millî Kütüphane 1951 AD 629).

Bu, büyük kısmı hece ölçüsünün 14'lü kalıbıyla, Türk ordusunun övüldüğü son sekiz beyti aruz vezniyle yazılmış, 96 beyitten meydana gelen, epik bir şiirdir. Şair, destanında şehitleri saygıyla, gazileri şükranla andıktan sonra "Kore macerasını" başından itibaren anlatır. Bilindiği gibi, Kore Savaşı'nın cereyan ettiği 1950-53 yıllarında Demokrat Parti hükûmetinin bu ülkeye asker gönderme kararını, o kararın tatbikini tasvip eden gazeteci, şair ve yazarlar da, doğru bulmayıp iktidarı ve onun başındaki Adnan Menderes'i tenkit edenler de vardır. M. Süleyman Teymuroğlu'nun Kore'ye Türk hükûmeti

2 Şair, tarihin mücevher düştüğünü söylediğinden sadece noktalı harfler hesaba katılacaktır. Dördüncü mısran noktalı harflerinin ebced hesabındaki değerlerinin toplamı, 1963'tür. Üçüncü mısradaki "Vâhid'in imdâd ile" ibaresinde ima edildiği üzere buna 1 eklenecek ve 1964 yılına ulaşılabilecektir.

tarafından Mehmetçiğin gönderilmesini hak-batıl kavgası ve komünizmle mücadele yönünden değerlendirip isabetli bir hareket olarak övdüğü görülmektedir. (Şiirin muhtevası hk. daha fazla bilgi için bk. Ceyhan 2017: 74-76).

2. *Pınar Başında*, Ankara, Yıldız Matbaası, 1955, 45 s.

Teymuroğlu'nun 1955 yılına kadar çoğunu aruz ölçüsüyle yazdığı, dinî, ahlaki, siyasi ve sosyal konulara dair kırk üç şiirini ihtiva eden kitabıdır. Eser, adını 40. sayfasında yer verilen şu "nazm"dan³ almıştır:

"Su ver, su ver bize cânâ biraz o destîden
Yorulduk üstümüze yüklenen bu hestîden.
Ne yol, ne iz biliriz, âh, -garîbe yol göster!-
Uzaklaşıp gideriz kûy-ı Hak-perestîden."

[Ey sevgili, bize o testiden biraz su ver, su ver!.. Üstümüze yüklenen bu varlıktan yorulduk... Ne yol, ne iz biliriz, ah, garibe yol göster!.. Hakperestlik semtinden uzaklaşıp gidiyoruz...]

Bu çalışmada söz konusu şiirlerin belli başlılarını ele alıp tanıtacak ve tamamını günümüz Türkçesine çevirileriyle birlikte vereceğiz.

3. *İmam-ı Rabbanî Ahmed Faruki, Mektûbât- I*, sadeleştiren: M. Süleyman Teymuroğlu, Hilâl Yayınları, Resimli Posta Matbaası, Ankara 1962, c. 1, 335 s.

Millî ve manevî değerlerimizin türlü engeller yüzünden yeni nesillere aktarılamadığını düşünen Teymuroğlu, resmî vazifesinden alınışından sonra birkaç meşhur tasavvufi eseri zamanının okuyucusuna hitap edecek dilde yayımlama gayreti içine girmiş; ilkin 1962 yılında, ünlü mutasavvıf İmâm-ı Rabbânî'nin (971-1034/1564-1624) *Mektûbât* adlı eserinin bir kısmını, Müstakimzâde Süleyman Sa'deddin Efendi (1131-1202/1719-1788) tercümesini sadeleştirmek suretiyle neşretmiştir. Müstakimzâde'nin söz konusu *Mektûbât* tercümesinin birinci cildi 1270/1853'te basılmış olup Teymuroğlu bu eserdeki (s. 21-88) 99 mektubu sadeleştirmiştir. Çıkan ilanlardan, onun *Mektûbât*'ın tamamını aynı şekilde yayımlamayı istediği, fakat vefatından dolayı bu niyetin gerçekleşmediği anlaşılmaktadır.

4. Erzurumlu İbrahim Hakkı Hz., *Mârifetname*, Mârifetullah- Muhabbetullah, sadeleştiren: M. Süleyman Teymuroğlu, Şark Matbaası, Ankara 1964, 209 s.

Adından da anlaşıldığı üzere, tanınmış mutasavvıf, âlim Erzurumlu İbrâhim Hakkı'nın (1115-1194/1703-1780) *Mârifetnâme* adlı eserinin, marifetullah ve muhabbetullah (Allah'ı bilme ve sevme) bölümlerinin sadeleştirilmiş baskısıdır. Teymuroğlu, bu eserin sonunda (s. 209) ikinci cildin "Hikmet-i Evliya" bahsinden başlayacağını bildirmiş; fakat anlaşıldığına göre, kendisinin altı ay sonra vefat etmesinden dolayı haber verdiği tasavvuru gerçekleşmemiştir.

Şairin *Pınar Başında* adlı şiir kitabının arka kapağında, "Garptan Doğan Güneş" adlı eserinin neşredilmek üzere olduğu belirtilerek içine alacağı konular hakkında şu bilgi verilmiştir: "1- İmanın esasları. 2- Laiklik Garpta açılmış tevhid kapısıdır. 3- Komünizm beşeriyet için gayri tabii bir hal olup hakkaniyet ve hürriyet esaslarının tatbikatı ve (iman, maneviyat- demokrasi) ittifakı mukaddesi karşısında zevala mahkûm oluşu ve sair bahisleri ihtiva edecektir." Kütüphane kataloglarında bu eserin herhangi bir nüshasına rastlayamadığımız için bastırılmadığını, yazarın bir fikir ve tasavvuru olarak kaldığını tahmin ediyoruz.

Şekil ve Öz Yönünden *Pınar Başında*

Vezin: Şairin *Pınar Başında* adını koyduğu eserinde bulunan ve bu kitabı dışında kalan diğer bazı şiirleri, ölçü yönünden incelendiğinde, onların çoğunun aruz vezniyle yazılmış olduğu görülür. Teymuroğlu, nazım sahasında aruzun umumiyetle terk edildiği, daha çok hece ölçüsünün, hatta

3 Bilindiği gibi "nazm", kıtanın ilk beyti kafiyeli olan şeklidir. (Muallim Nâci 1307: 181; İpekten 1994: 47-48).

vezinsiz-kafiyesiz şiirin tercih edildiği 1940'lı ve 50'li yıllarda, aruzla yazmayı sürdüren şairler arasında yer almıştır. Onun şiirlerinde kullandığı aruz kalıpları, kullanım sıklıklarına göre şunlardır:

1. Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün (s. 9, 18, 21, 25, 33, 34-35, 36, 38, 39, 42, 43, 44= Tamamı 80 beyit olan 11 şiirde kullanılmış).
2. Feilâtün feilâtün feilâtün feilün (s. 5-6, 12-13, 14, 16-17, 27, 39= Tamamı 59 beyit olan 6 şiirde kullanılmış).
3. Mef'ûlü mefâilü mefâilü feûlün (s. 7-8, 10, 11, 32, 41, 43= Tamamı 50 beyit olan 6 şiirde kullanılmış).
4. Fâilâtün fâilâtün fâilün (s. 19-21, 24, 33, 42= Tamamı 47 beyit olan 4 şiirde kullanılmış).
5. Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün (s. 15-16, 22-23, 37, 42= Tamamı 39 beyit olan 4 şiirde kullanılmış).
6. Mef'ûlü mefâilün feûlün (s. 3-4= Tamamı 20 beyit olan 1 şiirde kullanılmış).
7. Mefâilün feilâtün mefâilün feilün (s. 26, 40, 43= Tamamı 14 beyit olan 3 şiirde kullanılmış).
8. Feilâtün feilâtün feilün (s. 41, 45= Tamamı 2 beyit olan 2 şiirde kullanılmış).
9. Mefâilün mefâilün feûlün (s. 39= Tamamı 2 beyit olan 1 şiirde kullanılmıştır).

Çoğu remel (1, 2, 4, 8. sıradakiler) ve hezec (3, 5, 6, 9), biri müctess (7) bahrinden olan bu kalıpların, Türk Edebiyatı tarihinde birçok şair tarafından sevilerek yaygın biçimde kullanıldığı bilinmektedir. Teymuroğlu'nun manzumeleri aruz ölçüsü yönünden incelendiğinde, ara-sıra imale ve zihaf gibi kusurları ihtiva etmekle birlikte, büyük kısmı itibarıyla düzgün görünmektedir. Şairin, İskandinav ismini "Skandinav" (Teymuroğlu 1955: 19), "için" edatını "-çin" ("senin-çin", Teymuroğlu 1955: 32, 39), Ebû kelimesini "Bû" (Teymuroğlu 1955: 35) şeklinde yazmak gibi, vezin zaruretinden ileri gelen tasarruflarına da yer yer rastlanır. Usûlî, Nedîm, Şeyh Gâlib, Âkif Paşa misali birtakım divan şairlerinin nadiren hece ölçüsüyle şiir yazmaları gibi (Kurnaz 1997: 139-205), Teymuroğlu da "Gönül" (s. 28-31), "Defterimde Kalan Şiir İçin" manzumelerini "parmak hesabı"yla söylemiştir. Onun, "Kadın Kıyafetleri" (Teymuroğlu 1959a: 20), "Fatih ve Mektup" (Ceyhan 2017: 63-65) gibi 1955'ten sonraki yıllarda yayınladığı veya yazdığı bazı şiirlerinde de hece veznini kullandığı bilinmektedir.

Kafiye: Vezinle birlikte kafiye de şiir sanatı için gerekli şartlar arasında saymış ve asırlar boyunca sürmüş bir anlayışın takipçisi olan Teymuroğlu, bütün şiirlerini ölçülü, kafiyeli yazmıştır. Şairin manzumeleri kafiye yönünden incelendiğinde, "...vesâit/ ...âit", "...bulutlar/ ...pilotlar" (s. 10), "...gün/ ...dügün/ ...ser-nigün/ ...dün/ ...sun" (s. 25) örneklerindeki gibi, "uyûb-ı ikfâ" yönünden ara-sıra itiraz ve tenkit edilebilecek durumda olduğu görülür. *Pınar Başında* isimli eserindeki şiirlerin kafiyeleri, konuya ait ilim dalının kusur saydığı böyle istisnai aksamalar hariç, çoğu itibarıyla kaidelere uygundur.

Dil: Teymuroğlu, resmî, gayr-ı resmî kişi ve kuruluşlarca Türkçeyi başka lisanların tesirlerinden kurtarma ve arılaştırma iddiasıyla bilhassa Arapça, Farsça asıllı kelimelerin dilimizden atıldığı, yerlerine, terk edilmiş olan eski Türkçe "sözcük"lerin kullanım sahasına sokulduğu yahut yeni karşılıkların türetildiği 1930, 40 ve 50'li yıllarda, mahzurlu bulduğu bu yolu tercih etmemiş; şiir ve yazılarında Türkçeye yerleşmiş Arapça, Farsça menşeli kelimeleri, gerekli gördüğünde tamlamaları kullanmaktan kaçınmamıştır. Hatta biraz da manzumeleri için seçtiği aruz vezninin zorlamasıyla yer yer "âgâh, âsâr, adem, tefrîk, şâmme, neşât, hüveydâ, lâl, şîr-i jiyân, şûriş, üssü'l-harekât, mâhî-i zulmet, nâ-be-câ" gibi, o senelerde her okuyucunun anlayamayacağı Arapça, Farsça kelime ve terkipleri de kullanmıştır. Mesela şair, "Erzurum sabık mebusu" General Pertev Demirhan'ın (1871-1964) *Milletler arası birlik ve kardeşliğin hakikî çaresi ve İslâm* adıyla 1945'te yayınladığı, kızı Nevin Pertev Demirhan tarafından İngilizceye çevrilmiş eserini övmek üzere gazel şeklinde yazdığı şiirinde, Arapça, Farsça kelime ve tamlamaları çokça kullanmıştır. "Hazret-i paşa-yı âlî Pertev-i nûr-ı Hudâ/ Bir eserle şark u garba saçtı envâr-ı hüdâ"

beytiyle başlayan bu manzumenin, hangi tarihte ve kimin tarafından kaleme alındığı bildirilmese, 16-19. asırlarda meydana getirilmiş bir şiir sanılması mümkündür...

Şairin manzumelerinde eskicil, mahallî, "galat" (yanlış) ve argo denebilecek söyleyişler de -nadir de olsa- göze ilişir: "Ne olur, şaşılır mı" manasındaki "n'ola" (Teymuroğlu 1955: 27), "dönmem" demek olan "dönmezem" (Teymuroğlu 1955: 35) arkaik kelimesinin, "Gelsin ahretten gelen de bir görem/ Söylemişken şâh-ı diktatör-hisâl" (Teymuroğlu 1955: 20) beytinde "demişken" yerine "söylemişken", "Allah Allah söyle gayrullahdan âzâde ol" (Teymuroğlu 1955: 34) mısraında ise "de" yerine "söyle" fiilinin kullanılması, adı Ebû Eyyûb Hâlid bin Zeyd el-Ensârî olan, fakat halk arasında yanlışlıkla "Eyüp" şeklinde söylenen sahabenin⁴ "Hazret-i Eyyûb" biçiminde zikredilmesi ("Oldun, ne şeref, Hazret-i Eyyûb'e mücâvir" Teymuroğlu 1955: 7), Arapça'da bulunmayan, Türkçede icad edilmiş "enâniyyet"⁵ ismi ("Kaderi eyleme inkâr; enâniyyettir" Teymuroğlu 1955: 27, "Girip terk-i enâniyyet edenler yâre vasıldır" Teymuroğlu 1955: 37), argoda içki içmek manasındaki "kadeh parlatmak" ("Parlatıp birkaç kadeh az çok akıldan dûr olur" Teymuroğlu 1955: 38) gibi.

Teymuroğlu'nun şiirlerinde "Anglo-Sakson" (Teymuroğlu 1955: 11), "parti" (Teymuroğlu 1955: 12, 16), "kumandan" (Teymuroğlu 1955: 15), "ideal" (Teymuroğlu 1955: 17), "emperyalist" (Teymuroğlu 1955: 18), "müze", "kampana", "fotoğraf", "Zenit", "Skandinav" (Teymuroğlu 1955: 19), "diktatör" (Teymuroğlu 1955: 20), "karakter" (Teymuroğlu 1955: 29), "kanser" (Teymuroğlu 1955: 32) gibi birtakım yabancı kelimelere de rastlanır. Batı dillerinden alınmış olan bu kelimelerin, Türkçeye yerleştiği ve yaygınlaştığı rahatlıkla söylenebilir.

Pınar Başında adlı şiir kitabında ara-sıra Türkçe deyimlerin kullanıldığı da görülmektedir. Mesela:

"Gözünün yaşına bakmamak": "Aldırış etmedi hiç kimselerin gözyaşına" (Teymuroğlu 1955: 5),

"yollara dökülmek" (Dökülüp yollara olmakta gönüller hayrân" (Teymuroğlu 1955: 17),

"kan ağlamak": "Azâba girdi şeytanlar oturmuş şimdi kan ağlar" (Teymuroğlu 1955: 22), "Ağlasın, kan ağlasın her Müslümân" (Teymuroğlu 1955: 24),

"yüreği yanmak": "Gözümde yaş belirirken uyandı, yandı yürek" (Teymuroğlu 1955: 26),

"gönül kırmak": "Gönül Mevlâ'nın evi; gönül kırmağa gelmez" (Teymuroğlu 1955: 29),

"gönül vermek" "Gönül vererek verin gönülün kıymetini" (Teymuroğlu 1955: 31),

"kurban olmak": "Kurbân olayım ben senin alnındaki nûra" (Teymuroğlu 1955: 32), "Her temiz gönlün, gönül, kurbânı ol, sayyâdı ol" (Teymuroğlu 1955: 36),

"gam yemek": "Gam yedim, içtim elemle ıztırıp" (Teymuroğlu 1955: 42).

İncelediğimiz şiir kitabında, hâl, vaziyet kelimelerine karşılık türetilmiş "durum", Arapça "re'y" ismi yerine diriltirilip tercih edilen "oy" (Teymuroğlu 1955: 5), "riyâset, re's" (reis) kelimeleri yerine bulunmuş "başkanlık, başkan", Fransızca "commandant" kelimesine benzetilerek yapılmış görünen "komutan" (Teymuroğlu 1955: 12), Arapça "muhterem" kelimesine karşılık olmak üzere türetilmiş "sayın" (Teymuroğlu 1955: 16) misali "öz Türkçe sözcük"lerin kullanıldığı da zaman zaman görülür. Bunların "komutan", oy, "sayın" gibi birkaçı, hatalı ise de o yıllarda yaygınlaştırılıp Türkçeye yerleştirildiğinden "galat-ı meşhur" (meşhur yanlış) sayılabilecek kelimeler arasındadır. (Timurtaş 1979: 112, 118, 127).

4 16. asrın meşhur âlimlerinden İbn Kemâl (873-940/ 1469-1534), halkın hatalı kullandığı bazı Arapça kelimeler hakkındaki "Galatâtü'l-avâm" adıyla tanınan kitabında, bu isme dair şu bilgiyi verir: "Ebî Eyyûb: Lafz-ı mezkûr, Hâlid bin Zeyd el-Ensârî el-Hazrecî radiya'llâhu anhın künyesi olup ekser-i nâsın ismi zanniyle yalnız Eyyûb demeleri sahîh değildir." (İbn Kemâl 1311: 3).

5 İbn Kemâl, adı geçen eserinde türetme yoluyla Türkçede kullanılan bu kelime hakkında şu bilgiyi verir: "Lafz-ı mezkûr lügat ve istlâh-ı Arab'da olmayıp mahz cühelâ icâdidir." (İbn Kemâl 1311: 3-4). Bu "müvelled" kelimenin çeşitli divan şairleri tarafından kullanıldığına ara-sıra rastlanır. 19. asır Osmanlı şairlerinden Esad Muhlis Paşa'nın (ö. 1267/1851) divançesindeki şu beyit gibi: "Lâf-ı da'vâ-yı enâniyyet ne lâyık âkile/ Herkesin âlemde bin mâ-fevkı bin mâ-dûnu var" (Esad Muhlis Paşa 1268/1852: 18).

Dili, yabancı sayılan kelime ve unsurlardan “arındırma” maksatlı faaliyetler, bu işe girişenlerin hedefledikleri sonuçları kısa zamanda doğurmuş; yeni nesiller, millî tarihlerindeki Türkçe eserleri anlayamaz hâle ge(tiri)lmıştır. Örnek vermek gerekirse, Teymuroğlu, Hicrî ikinci bin yılın müceddidi kabul edilen İmâm-ı Rabbânî’ye (1564-1624) ait *Mektûbât* adlı eserin bir kısmını, Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin Efendi’nin (1719-1788) Türkçe tercümesinden faydalanarak sadeleştirip 1962’de yayınlamış; fakat bu dil içi çeviri, gençler tarafından ağır bulunmuştur. Duyduğu şikâyetleri dikkat nazarına alan yazar, *Mârifet-nâme*’nin bazı bölümlerini 1960’lı yılların diline aktarırken, bu eserde açıklığa daha önem verdiğini belirtir. (Teymuroğlu 1964: VII).

Nazım Şekilleri:

Pınar Başında adlı şiir kitabında aruz ölçüsüyle yazılmış olan manzumeler, nazım şekillerini tesbit maksadıyla gözden geçirildiğinde, bunların mesnevi, kaside, gazel, murabba, nazm gibi divan sahibi şairler tarafından kullanılan biçimler olduğu görülür. Anılanlara nisbeten daha az sayıda olsa da kıta, muhammes, müsebba’ gibi nazım şekillerine de rastlanır. Teymuroğlu’nun şiirlerinde tercih ettiği nazım biçimleri, kullanım oranlarına göre şöyle sıralanabilir:

Mesnevi (s. 3-4, 10, 11, 19-20, 26, 27, 37, 39= 8 şiirde kullanılmış),

Kaside (s. 12-13, 14, 16-17, 18, 22-23= 5 şiirde kullanılmış),

Gazel (s. 9, 21, 24, 38= 4 şiirde kullanılmış),

Murabba’ (5-6, 7-8, 15-16, 39= 4 şiirde kullanılmış),

Nazm (s. 39, 40, 41= 3 şiirde kullanılmış),

Muhammes (s. 25, 34-35= 2 şiirde kullanılmış),

Kıta (s. 20= 1 şiirde mesnevi ile birlikte kullanılmış),

Müsebba’ (s. 36= 1 şiirde kullanılmış).

Şair, “Hariciyeci Âşir Bey Hakkında”ki şiirinin ilk on altı beytini mesnevi, geri kalan on bir beytini ise kıta şeklinde yazmıştır. (Teymuroğlu 1955: 19-21). Yine “Son Serez Müftümüz İsmüddin Efendi Hazretleri İçin Mersiye”sini muhammes şeklinde meydana getirmiş; fakat beşer mısralı dört bendden sonra tek bir beyitle tamamlamış; başka bir ifadeyle önceki bendlerin mısra sayısına uygun davranmamıştır. (Teymuroğlu 1955: 25). “Oğluma Vasiyetim” adlı şiirini de muhammes şeklinde yazan Teymuroğlu, bu manzumesinin ilk sekiz bendini beşer mısralı, son bendini ise altı mısralı yazmıştır. (Teymuroğlu 1955: 34-35).

Nazım Türleri: *Pınar Başında* isimli eserde yer alan kırk üç şiir, nazım türleri yönünden incelendiğinde, bunların mühim bir kısmının, eski şairlerin divan veya divançelerindeki tevhid, methiye, mersiye, zafername, sıhhat-name, kudûmiyye, vasiyet-name vb. türden manzumeleri andırıldığını söylemek mümkündür. Burada şairin sayılan nazım türleri içinde mütalâa edilebilecek belli-başlı şiirlerini ele alıp kısaca tanıtmaya çalışacağız:

1- *Pınar Başında*, “Allah” isimli, mesnevi şeklinde yirmi beyitten ibaret bir şiirle başlar. Divan ve mesnevilerin çoğunun başında da tevhid, münacat türünde şiirlerin yer aldığı mâlûmdur. Şair, bir zerrenin ve kendisinin mahiyetini bilmekten âciz bir varlıkken, Allah’ı idrake gücünün yetmeyeceğini belirtiyor. Sonra onun zatı üzerinde düşünmenin uygun olmayacağını hatırlayarak eserlerine bakmaya, insan ve kâinat kitabını okumaya geçiyor. Kendi vücuduna, şu büyük âlemde bulunan, yeryüzünde ve gökyüzündeki diğer varlıklara nazar ederek Yaraticı’nın varlığını tanı(tı)yor. Baştan sona kadar Allah’a hitap edilerek yazılan manzume, tevhid türündeki şiirlerin bir kısmında olduğu gibi, dua ve münacat ile sona eriyor:

“Kurtardın elemli bir ademden;

Kurtar bizi her çeşit elemden.”

[Sen bizi, acı verici bir yokluktan kurtardın; her çeşit deritten, kederden kurtar!..]

Şair, kendisi gibi insanları acı verici yokluktan kurtaran ve onlara hayat nimetini tattıran Allah'a böyle dua ederek dünyevi, uhrevi saadetlere erişmeyi diliyor.

2- Her edebî eserin, belirli devir ve sosyal çevrede meydana getirildiği, bundan dolayı yazıldığı zamanların, mekânların siyasi, sosyal ve kültürel hayatından az-çok izler taşıdığı, bilinen bir gerçektir. *Pınar Başında* isimli kitapta yer alan şiirlerin yirmiye yakınının milletvekili seçimleri, fetih yıldönümü, bir eserin yayımlanması, yurtdışındaki cepheye asker gönderilmesi, bir gayrimüslimin hidayete ermesi, TBMM başkanı seçimi, bir Müslüman ülke devlet reisinin Türkiye ziyareti, doğum, vefat gibi 1943-1954 yılları arasındaki çeşitli hadiseler üzerine yazıldığı anlaşılmaktadır. Bu şiirlerin ismi, nazım şekli, nazım türleri ve yazılış zamanları kronolojik olarak sıralandığında, yakın millî tarih ve aile mazisi yönünden bazı mühim hadiseleri söz konusu ettiği görülecektir:

Sayfa	Şiirin adı	Nazım biçimi	Nazım türü	Yazılış yılı veya tarihi
24	Dersiam Ulemâdan Merhum Abdülhakim Efendi Hazretleri İçin Mersiye.	Gazel.	Mersiye, tarih.	H. 1362 (M. 1943). (13 Zilka'de 1362/27 Kasım 1943 tarihini müteakip günde veya günlerde yazıldığını söylemek mümkündür).
18	Türk Vatandaşı Hindli Mücahid Abdurrahman Riyad Babur Hakkında.	Kaside.	Medhiye.	1945.
9	İslâm Adlı Eser İçin.	Gazel.	Tebrikname.	Pertev Demirhan'ın anılan eseri 1945'te basıldığından şiirin de aynı yılda yazıldığı -tahminen- söylenebilir.
26	Emanet.	Mesnevi.		23 Temmuz 1946. (21 Temmuz 1946'da yapılan milletvekili seçimleri hakkında yazılmış olması muhtemeldir).
12-13	Kâzım Karabekir Paşa merhumun Meclis Riyasetine intihapları münasebetiyle Tebrikname.	Kaside	Tebrikname	Rumi 1362 (Miladi 1946).
19-21	Hariciyeci Âşir Bey Hakkında.	Mesnevi, kıta	Medhiye.	16 Mart 1363 (16 Mart 1947).
21	Küçük Ahsen Tol İçin Doğum Tarihi.	Gazel.	Tarih.	1364 (Miladi 1944 veya 1948).

15-16	Dua.	Murabba	Sıhhatname.	14 Eylül 1949.
11	Sevgili Kardeşim Abdurrahman Ali'ye.	Mesnevi.	Tebrikname.	<i>Ehli Sünnet</i> dergisinin 14 Mart 1950 tarihli sayısında yayınlanması, bu günden bir müddet önce yazıldığını göstermektedir.
22-23	Merhum Mareşal Fevzi Çakmak İçin Mersiye.	Kaside.	Mersiye.	15 Nisan 1950.
5-6	14 Mayıs yahut Millet Kasidesi.	Murabba.	Medhiye.	(Muhtemelen 14 Mayıs 1950'de veya bu tarihi takip eden günlerde).
10	Şanlı Ordumuz İçin.	Mesnevi.	Medhiye.	1951. (Şairin 1951'de bastıracağı <i>Kore Kahramanları İçin Zafer Destanı</i> 'nın sonunda yer alır).
14	Bir Kasidenin Girizgâhı Ağustos 1952	Kaside.	Medhiye.	1952. (Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın 3 Ağustos 1951 tarihindeki Van ziyareti hakkındaki şiirin başlangıcı).
25	Son Serez Müftümüz İsamüddin Efendi Hazretleri İçin Mersiye.	Muhammes.	Mersiye, tarih.	1952.
7-8	500. Yıl Marşı Ey Büyük Fatih	Murabba.	Medhiye.	Mayıs 1953.
16-17	Ürdün Meliki Haşmetlû Hüseyin bin Tallâl'in memleketimizi teşrifleri münasebetiyle.	Kaside.	Kudûmiyye.	(Muhtemelen 23 Ağustos 1954 tarihinde).
39	Kızıma Doğum Tarihi.	Mesnevi.	Tarih.	15 Haziran 1360 (15 Haziran 1944).

Pınar Başında adlı eserdeki ikinci şiir, dörder mısralık sekiz kıtadan ibaret olup Mehmed Âkif'in yazdığı ve 12 Mart 1921'de TBMM'nin millî marş kabul ettiği İstiklâl Marşımızın 14 Mayıs 1950 tarihindeki milletvekili seçimleri sonuçlarına adapte edilmiş şeklidir. Şair, "14 Mayıs yahut Millet

Kasidesi" adını taşıyan bu şiirinde, halkın kendi inancı ve taleplerine karşı alâkasız kalan kimseleri iş başından uzaklaştırdığını, dinine saygı gösteren ve ümitlerini gerçekleştirecek olanları tercih ettiğini anlatmakta; dolaylı yoldan Demokrat Parti'nin milletvekili seçimlerindeki başarısını sevinçle karşılamaktadır. Kaside şeklinde olmayan bu manzumenin, anılan nazım biçimiyle adlandırılmasının sebebi, denebilir ki, milleti övme maksadıyla yazılmasıdır.

3- Bilindiği gibi, İstanbul'un fethinin 500. yıldönümü münasebetiyle 1950 yılı başlarında bir dernek kurularak (*Akşam* 1950: 3) 1953'te bazı resmî merasim, kutlama ve yayınlar yapılmış; birçok şair, millî tarihimizdeki söz konusu hadiseye dair epik ve lirik şiirler neşretmişti. M. Süleyman Teymuroğlu da "500. Yıl Marşı- Ey Büyük Fatih" adlı şiiriyle tarihimizdeki bu fethi sevinçle anan şairler topluluğuna katılmıştı. Onun *Yeni Sebülürreşad* ve *Ehli Sünnet*⁶ dergilerinde çıkan "marşı", aruzun "mef'ûlü mefâilü mefâilü feûlün" kalıbıyla, on kıt'a hâlinde yazılmıştır. Millî tarihimizdeki büyük hükümdarlara saygı ve sevgi beslediği görülen Teymuroğlu, Fatih Sultan Mehmed'e övgüyle hitap etmekte; söz konusu padişahın İstanbul'u alışı başta olmak üzere askerî sahadaki zaferlerini, eser ve fikirlerini anarak onu yüceltmektedir. Murabba şeklindeki bu şiiri de nazım türü yönünden methiye saymak yanlış olmayacaktır. Yer yer Nâmık Kemâl'in (1840-1888) "Vatan Şarkısı" ve "Hürriyet Kasidesi" adıyla meşhur "Besâlet-i Osmâniyye ve Hamiyyet-i İnsâniyye"si, Abdülhak Hâmid'in (1852-1937) "Merkad-i Fâtih'i Ziyâret"i gibi hamasî şiirleri andıran manzumenin ilk dokuz kıt'asında Fatih'e hitap edilerek onun gayesi, İstanbul'u fethi, umumî olarak diğer zaferleri, dindarlığı, bilgisi, edebi, adalete bağlılığı, vicdan hürriyetine saygısı... oldukça düzgün bir şekilde ve hayranlıkla dile getirilmiştir. Onuncu ve sonuncu kıt'ada ise maziden şimdiki zamana dönülmekte ve fethin yıldönümü dolayısıyla yapılan merasim takdir ve tasviple karşılanmaktadır.

4- "İslâm Adlı Eser İçin" başlıklı şiir, bazı divanlardaki bir kitabı ve onun sahibini övme yahut tamamlanışı üzerine tarih düşürmek maksadıyla yazılmış manzumeleri andırmaktadır. 1936-46 yılları arasında Erzurum milletvekili olan General Pertev Demirhan'ın (1871-1964) 1945'te yayınladığı, İngilizceye de çevrilmiş İslâmî bir kitabını övgüyle tanıtan Teymuroğlu, onun hidayetlere vesile olmasını dilemektedir. Demirhan, bu kitapta Allah'ın varlığı ve birliği esası üzerinde durduktan sonra, insan için dinin lüzumu, Allah sevgisi ve korkusu, İslâm'ın sağlamayı hedeflediği barış, kardeşlik ve ahlâk güzelliği, Hazret-i Muhammed'in (s.a.v.) hak dini tebliğ etmek suretiyle başardığı büyük işler, namaz, oruç, zekât gibi ibadetlerin faydaları, birden çok zevceyle evlenme meselesi, madde-mana dengesi, İslâm medeniyetinin üstünlüğü, "insanın ruhunu yükselten hakikî ve ciddî musikinin" mübahlığı, cihadın manası, batıl inançlara kapılmama gereği, gaybı ancak Allah'ın bildiğini, ahlâki vazife ve faziletleri söz konusu etmiştir.

Bu mevzularda tefsir, hadis, fıkıh, kelâm, siyer gibi İslami ilimlere vâkif kişilerin tasvibine mazhar olabilecek değerli bir eser meydana getirebilmek için, anılan bilgileri belirli derecede edinmek gerektiğini izaha –sanırım- lüzum yoktur. Emekli bir asker olan, başka bir ifadeyle tahsil ve mesleği İslami ilimlerle alâkalı denemeyecek Pertev Demirhan, saydığımız konulara dair fikir ve görüşlerini dile getirirken sık sık yerli yahut yabancı yazar, âlim, filozof ve şairlerin eserlerinden parçalar nakleder. Onun bu kitapçığında ayet ve hadislerin meallerini verirken bazan serbest davrandığı, hadis diye aktardığı rivayetlerin kaynaklarını bildirmediği, yer yer isabetli sayılamayacak, bundan dolayı itirazlara uğrayabilecek sözler söylediği de görülmektedir. Bakara Suresindeki 62. ayeti⁷ mealen naklederken⁸,

6 *Yeni Sebülürreşad*'da "Fetih Marşı" üst başlığıyla takdim edilmiş (M. Süleyman Teymuroğlu, "En Büyük Fatih", *Yeni Sebülürreşad*, Mayıs 1953, Sayı 151, s. 4); *Ehli Sünnet*'te (1 Haziran 1953, c. 7, sayı 135, s. 3) ise "Ey Büyük Fatih" adıyla yayımlanmıştır.

7 "Şüphesiz inananlar (Müslümanlar) ile Yahudiler, Hıristiyanlardan ve Sâbiîlerden (her bir grubun kendi şeriatında) Allah'a ve ahiret gününe iman eden ve salih ameller işleyenlerin mükâfatları Rableri katındadır. Onlar korkuya uğramayacaklar, mahzun da olmayacaklardır." (Kur'an, Bakara Suresi, 2/ 62).

8 "Bütün dinler arasında yalnız İslâm dindir ki –Kur'anı Kerimde zikrolduğu üzere- ALLAH'ı tanıdıkları, ahrete inandıkları ve iyi amellerde buldukları takdirde diğer dinlerin mensuplarını dahi Müslümanlarla bir tutar ve bu şartla

“Sâbiiler” ismini “yıldıza tapanlar” şeklinde çevirmesi (Demirhan 1945: 19), bu yanlışlar için bir örnektir. *Dedem Korkudun Kitabı*’nda geçen “Yücelerden yücesin/ Kimse bilmez nicesin” mısralarının (Gökyay 2000: 78), Yunus Emre’ye mâl edilmesi (Demirhan 1945: 11), yanımları konusunda gösterilebilecek başka bir misaldir.

Süleyman Teymuroğlu’nun, bir general tarafından bu konular hakkında “milletler arası birlik ve kardeşliğin hakikî çaresi”nin İslâm olduğunu beyan edici böyle bir kitap yazılıp yayınlanmasını memnuniyet ve takdirle karşıladığı anlaşılmaktadır. Onun Pertev Demirhan’a ait eseri tebrik etmek üzere gazel şeklinde kaleme aldığı bu şiir, nazım türü olarak tebrikname sayılabilir. (“Divan Şiiri’nde Manzum Tebrik-nâmeler” hk. bilgi için bk. Tuğluk 2010: 41-68).

5- “Şanlı Ordumuz İçin” adı altındaki şiir, Teymuroğlu’nun 1951’de yayınladığı *Kore Kahramanları İçin Zafer Destanı* isimli eserinin sonunda (Teymuroğlu 1951: 16) yer alır. Kore Savaşına katılan Türk ordusunun başarılarını anlatan bu manzume, Klâsik Türk Edebiyatı nazım türleri yönünden adlandırılacak olursa, bir methiye veya zafer-name sayılabilir.

6- Kıbrıs’ta yayımlanan *İstiklâl* gazetesinin 7 Aralık 1949 tarihli sayısının ikinci sayfasında şu haber çıkmıştır: “Müslüman Olan İngiliz- Liverpool’lu bir genç İslâm dinini kabul edip, sünnet oldu. İngiltere’nin Liverpool şehrinde oturan ve 25 yaşlarında bir genç olan Mr. Raymond Poel Müslüman dinini kabul etmiş ve sünnet olmuştur. Genç İngiliz, Abdurrahman Ali ismini almıştır. Genç İngiliz’e bu fikir, Kuran’ın İngilizce tercümesini okurken gelmiş ve Müslüman olduktan sonra, Liverpool limanında bulunan Kastamonu şilebimizi ziyaret ederek Türk tayfalarla dost olmuş, gemimizde namaz kılmıştır. Halen Kuran’ı okumak için Arap harflerini öğrenmeye başlayan Abdurrahman Ali Türkiye’yi ziyareti çok arzu ettiğini söylemiştir.”

İsmi geçen İngiliz gencin Müslüman oluşu, Abdurrahman Ali adını aldıktan sonra Türkiye’ye gelişi, dindar insanlarca memnuniyetle karşılanmış; bu konuda *Ehli Sünnet* (Zapsu 1949a: 8-9), *Büyük Doğu* (Zapsu 1949b: 9) ve *Sebilürreşad* (“Müslüman olan İngiliz genci” 1950: 367) gibi dergilerde yazılar çıkmıştır. Teymuroğlu’nun *Ehli Sünnet* mecmuasının 15 Mart 1950 tarihli sayısında yer alan “Sevgili Kardeşim Abdurrahman Ali’ye” adlı şiiri de bu hidayete erme hadisesinin uyandırdığı tesirlerden birinin mahsulüdür. Şair, İslâm’ı kabul eden İngiliz gence hitaben, onun Müslüman oluşundan duyduğu sevinci dile getirmekte ve kendisini tebrik etmektedir. Mesnevi şeklindeki bu şiirin de bir tebrik-name veya methiye sayılması mümkün görünmektedir.

7- Kitapçıkta, “Kâzım Karabekir Paşa merhumun Meclis Riyasetine intihapları münasebetiyle Tebrikname” başlığı altında yer alan şiir, adından da anlaşıldığı üzere, Kâzım Karabekir’in (1882-1948) 1946’da TBMM başkanı seçilişini tebrik etmek isteğiyle yazılmış; sonunda, söz konusu hadise için Rumi 1362 (Miladi 1946) yılına denk gelen bir tarih de düşürülmüştür. Teymuroğlu’nun bu ve sayacağımız diğer birkaç manzumesi, daha ziyade divanlarda görülen tarih düşürme sanatını 20. asırda devam ettiren edebî şahsiyetlerden biri olduğuna delâlet etmektedir.

8- “Bir Kasidenin Girizgâhı” adlı şiirin tamamı, *Ehli Sünnet* dergisinin 1 Ağustos 1952 tarihli sayısında çıkmıştır. Şair, anılan manzumesini Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın 3 Ağustos 1951 tarihindeki Van ziyareti⁹ ve bu esnada Doğu(Anadolu)’da bir üniversite kurmayı düşündükleri konusundaki açıklamalarından duyduğu memnuniyet üzerine yazmıştır. Bayar’ın övüldüğü bu kaside de bir methiye, o arada ülkede 1923-50 arasında hüküm süren CHP’nin bazı icraatının tenkit edilmesi yönünden hicviye sayılabilir. Ancak tahminimize göre, Teymuroğlu, Bayar’ın sonraki yıllarda CHP çizgisinde denebilecek birtakım beyan ve icraatını tasvip etmediği için, şiir kitabına “Kaside-i Şükran”ının sadece “girizgâh” diye adlandırdığı nesib kısmını almış; geri kalan asıl bölümünü almamıştır.

müslümanlar gibi musevilerin, hıristiyanların ve yıldızlara tapanların dahi hiçbir şeyden korkmamaları lâzım geldiğini ve hayırlı ve korkusuz bir akıbetle ahretlerini kurtaracaklarını tebşir eder.” (Demirhan 1945: 19).

9 Bu konuda bir gazetede çıkmış iki haber: “Celâl Bayar Vanda- Doğu üniversitesi teşebbüsü memnunlukla karşılandı.” (Akşam gazetesi, 4 Ağustos 1951, s. 2). “Celâl Bayar Erzuruma da gidecek” (Akşam gazetesi, 5 Ağustos 1951, s. 1-2).

9- “Dua” adlı ve 14 Eylül 1949 tarihli şiir, Mareşal Fevzi Çakmak’ın 3 Ağustos 1949 Çarşamba günü Teşvikiye Sağlık Yurdu’na yatışında sağlığına kavuşması dileğiyle yazılmıştır. Murabba şeklindeki bu manzumeyi nazım türü olarak sıhatname saymak mümkündür.

10- Şairin, “Ürdün Meliki Haşmetlü Hüseyin bin Tallâl’in memleketimizi teşrifleri münasebetiyle” yazdığı kaside şeklindeki şiiri, “kudûmiyye” diye adlandırmak, sanırız, yanlış olmaz. Bilindiği gibi uzak bir yerden gelen mühim kişinin, istediği mahalle ulaşmasından duyulan sevinç ve mutluluğu ifade etmek için yazılan şiirler bu isimle anılır. Söz konusu manzumede de Ürdün kralı Hüseyin’in, bir haftalık ziyaret için 23 Ağustos 1954 tarihinde Türkiye’ye gelişinden duyulan memnuniyet dile getirilmiş; seyyidliği, Londra’daki tahsili ve dedesi Abdullah bin Hüseyin’e (ö. 1951) de temas edilerek Türklerle Arapların ezeli kardeş oldukları belirtilmiştir.

11- “Türk Vatandaşı Hindli Mücahid Abdurrahman Riyad Babur Hakkında” adı altındaki şiir, yine kaside şeklinde bir methiyedir. Teymuroğlu’nun bu manzumesi, 15 Mayıs 1948 tarihli *Ehli Sünnet* dergisinde “Pakistanlı Mücahit Vatandaşlarımız” adı altında çıkmıştır. Pakistan ve Hindistan’ın istiklâline kavuşmasını sevinçle karşılayan yazar, bu münasebetle Abdurrahman Riyad Babur’dan da bahsettikten sonra onun hayatını bir de kaside şeklinde tasvire çalışmış; Hindistan’ın istiklâli uğrunda mücadelelerini, I. Dünya Harbi sırasında Müslüman askerler arasındaki hizmetlerini, Türk devleti tarafından mükâfatlandırılışını anlatmıştır. Bu yazının mevzumuzla ait paragrafını, söz konusu şiirin daha iyi anlaşılmasını sağlayacağı için nakletmek istiyoruz:¹⁰

“Şimdi altmış yaşını tecavüz etmiş bulunan bay Abdurrahman Riyad Hindistanda genç bir şeyh olarak istiklâl mücahedesine atılmış ve camilerde izzeti islâmiyenin bir neticeyi tabiiyesi bulunan istiklâl ruhile ateşli mev’izelerde bulunmuş; en nihayet takibata maruz kalarak Birinci cihan harbinden evvel Türkiyeye iltica etmiş ve Kudüste Hint dergâhı şeyhi olmuştur. Birinci cihan harbi başlar başlamaz Filistin cephesinde gece gündüz bir nefer gibi çarpışmış ve aşiretler arasında dolaşarak halkı cihada tergib ve teşvik etmiştir. Ordu karargâhımızın en ziyade sevilen ve sayılan simalarından idi. Bütün harp boyunca hayatı mücahede ile geçen bu zat, nihayet mütarekeyi müteakip İstanbulda işgal kuvvetleri tarafından tutularak Beyoğlunda bir bodrumda altı ay tek başına hapsedilmiş ve sonra nefyedilmiştir. Millî mücadelemiz esnasında kaçıp kurtulmağa muvaffak olarak millî hükûmete sığınmıştır ve bilâhère hidematı vataniyesine binaen kendilerine kanunu mahsusla İstanbulda emlak verilmiştir. Bugün İstanbulda Aksarayda tevekkül hamamı çıkmazında ikamet eden bu Hintli vatandaşımızı hörmet ve sevgi ile anarken, vaktile kendileri hakkında yazmış bulunduğum nâciz bir manzumeyi de arz ediyorum.” (Teymuroğlu 1948: 11-12).

Denebilir ki, bu hayat hikâyesi ve şiir, vatanının istiklali, Müslümanların esenliği için çalışan, düşmanların hapis, sürgün gibi cezalarına uğrayan bir ilim, irfan ve gayret adamını överek örnek gösterme gayesini gütmektedir. Teymuroğlu’nun Nisan-Mayıs 1960 tarihli *Hilâl* dergisinde çıkan başka bir yazısından, söz konusu Hindli mücahidin 1960’ta sağ olduğu ve İstanbul Aksaray Horhor Caddesi No: 76’da oturduğu anlaşılmaktadır. (Teymuroğlu 1960c: 8).

12- “Hariciyeci Âşir Bey Hakkında” adı altında mesnevi şeklinde başlayıp kıta biçiminde devam edip tamamlanan şiiri de bir methiye saymak, yanlış olmaz. Çünkü Rumi 16 Mart 1363 (16 Mart 1947) tarihinde yazıldığı anlaşılan bu manzumede, önce Hariciye Vekâleti (Dışişleri Bakanlığı) mensuplarından, aynı zamanda bekâr ve koleksiyoner olan Âşir Bey’in müze gibi evi tasvir edilmiş; sonra bazı iyi vasıfları belirtilerek kendisi övgüyle anlatılmıştır. Manzumenin son iki beyti, şairin bu şiiri, tekrar görmek istediği Âşir Bey’i ziyaretten önce ona ithaf (hediye) etmek niyetiyle yazdığını düşündürmektedir.

13- “Küçük Ahsen Tol İçin Doğum Tarihi”, şairin yakın arkadaşı Sabahattin Tol’un Gülhane Hastanesinde doğan kızı için yazılmıştır. Bu şiirin son beytinde tamiyeli bir tarih düşürülmüştür.

10 Alıntılarda yazarın imlasına bağlı kalınmış; dizgici yanlış olduğu açıkça belli olan birkaç kelime dışında değişiklik yapılmamıştır.

14- “Merhum Mareşal Fevzi Çakmak İçin Mersiye” adlı kaside şeklindeki şiir, isminde de belirtildiği gibi, bir mersiye olup Paşa’nın vefatını takip eden birkaç gün zarfında yazılarak 15 Nisan 1950’de tamamlanmıştır. “Ağlar” redifini kullanan şair, Fevzi Çakmak’ın vefatından duyulan acı ve üzüntüyü dile getirmeye çalışmıştır.

15- Teymuroğlu, aile büyüklerinden ve “Dersiam Ulemadan Merhum Abdülhakîm Efendi Hazretleri İçin Mersiye” yazmış; onu kaybetmekten duyduğu teessür ve ıztrabı anlattığı bu şiir sonunda, Hicri 1362 (Miladi 1943) yılına denk gelen bir tarih de düşürmüştür.

16- “Son Serez Müftümüz İsmüddin Efendi Hazretleri İçin Mersiye”, muhammes şeklinde bir manzume olup 1952 yılında vefat eden İsmüddin Efendi hakkında yazılmıştır. Manzumesinin dördüncü bendinin sonunda bu hadise için tamiyeli bir miladi tarih düşüren şair; nihai beyitte İsmüddin Efendi’nin (ö. 1368/1952) Fatih Camii haziresinde defnedildiğine de işaret etmiştir.

17- Sonunda 23 Temmuz 1946 tarihi bulunan “Emanet” adlı şiir, tahminimize göre, 21 Temmuz 1946’da “açık oy, gizli tasnif” usulüyle yapılan seçimlere, iktidar partisinin hile karıştırdığı yönündeki iddialardan duyulan üzüntünün mahsulüdür. Hadiseleri dinî ve irfani yönden tahlil etmeye çalıştığı görülen şairin, manzumesinin 9. beytinde “Bu güneş gölgelenip hak ve hukuk gölgelendi. Bu Hak güneşi ezelîdir; bunun batışı yoktur.” deyişi ve 11. beytinde hak ve hukuk kaybını düşünerek gözünde yaş belirlediğini söyleyişi, böyle yorumlanmasına elverişli görünmektedir. Dört sene sonraki milletvekili seçimlerinde Demokrat Parti’nin başarısından duyduğu memnuniyetle yazdığı “14 Mayıs yahut Millet Kasidesi” adlı şiirindeki “Düşün evvelki seçimlerde hapiste yatanı.” mısraı da –sanırız- bu fikrimizi teyid etmektedir.

18- “Oğluma Vasiyetim”, Teymuroğlu’nun *Pınar Başında* adlı kitabını yayınladığı 1955’te 19 yaşında olan, aile içinde “Demir” adıyla anılan oğlu Memduh Bey için birtakım dinî, ahlaki, irfani öğütler verdiği, hayati tavsiyelerde bulunduğu, talimî (öğretici) bir şiiridir. Bu, nazım biçimi olarak -son bendi dışında- mütekerrir muhammes, yani her bendi beş mısradan meydana gelen ve beşinci mısraı tekrar eden bir manzumedir. Diğer eserlerinden de dindar bir insan olduğu anlaşılan şair, bu şiirinde oğluna Allah ehli kişilerle Allah’a sefer edip yükselmeyi, Allah Resulü aşkıyla kalbini yakmayı telkin etmekte; onun ibadetinin İlahi kabulle taçlanmasını dilemektedir. Hz. Peygamber’in hayatında yakın arkadaşları, vefatından sonra halifeleri olan Hz. Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali’yi, sonra cennetle müjdelenen diğer altı sahabeyi överek hatırlatan vasiyetname nâzımı, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, adı geçen pirin meşhur kitabı *Mesnevî* ve tasavvufi şiirleriyle meşhur Yunus Emre’yi de sitayişle anmakta; böylece tavsiyelerinin muhatabı gencin, örnek olarak saydığı bu gibi ilim, irfan ve fazilet sahibi kişilerin eserlerinden faydalanmasını istemektedir. Oğluna müminleri kardeşinden fazla sevmeyi, Kur’an’a, İslâm’a hürmeti gönülden uzak tutmamayı öğütleyen şair, onun namazları cemaatle kılmasını, farzı sünnetlerle süslemesini, diğer dinî vecibe ve vazifeleri de yerine getirmesini tavsiye etmektedir. Muhataba dinî, ahlaki, tasavvufi konularda öğütler vermek gayesiyle yazılmış bu şiiri, nazım türü yönünden manzum bir “nasihat-nâme” veya adından hareketle “vasiyet-nâme” saymak, yerinde olacaktır.

19- Teymuroğlu’nun “Gönül Kitabından” adını verdiği ve TBMM Kütüphanesi Müdürü Nebil Emirbuharioğlu’na (1883-1950)¹¹ ithaf ettiği mesnevi şeklindeki şiiri, umumi olarak kitaplar hakkındaki fikirlerini anlattığı irfani bir manzumedir. Şair, buradaki iki beytini, *Pınar Başında* ismini verdiği kitabının kapağına da koymak suretiyle adı geçen eserindeki şiirlerin özü hakkında okuyucuya ilk bakışta fikir vermek istemiş; her kitaba ruha inmiş bir hakikat denemeyeceğini, onların pek çoğunun nefis rahibinin düzmesi ve sapıklık, kendi sözününse rahmet yağmuru, sükûtunun hikmetin ta kendisi olduğunu ifade

11 Nebil Emir Buharioğlu’nun vefat yılı hakkında farklı kayıtlara rastlanmaktadır. Şahap N. Coşkunlar, 1955’te yayınlanmış bir yazısında onun “1951 yazında” vefat ettiğini (Coşkunlar 1955: 213), Ali Çankaya ise “...27 Haziran 1949 Salı günü Hakkın rahmetine kavuşdu”ğunu ve “Erenköy Sahrâ-i Cedîd Kabristanındaki aile makberesine defnedildi”ğini bildirmiştir. (Çankaya 1968-69: 1079). 12 Temmuz 1950 tarihli Yeni Sabah gazetesinde çıkan ilandan (“Acı Bir Kayıp” 1950: 5), iki tarihin de hatalı olduğu, Buharioğlu’nun cenazesinin 12. 7. 1950 Çarşamba günü Beyazıt Camiinde kılınan öğle namazından sonra Emirgân’daki aile kabristanına defnedildiği anlaşılmaktadır.

etmiştir. Tamamı on beyit olan bu şiirin ilk iki beytini sonunda da tekrar eden şair, böylece hangi fikirleri belirtmek istediğini göstermiştir. Bilindiği gibi, Klâsik Türk Edebiyatında gazelin ilk beytindeki bir mısraın, makta' (son) beytinde tekrar edilmesine ara-sıra rastlanır ve bu hâl "redd-i matla'" adı verilir. "Gönül Kitabından" isimli, mesnevi şeklindeki şiirde ise baştaki iki beyit, adı geçen manzumenin sonunda tekrar edilerek temel mesaj pekiştirilmek istenmiştir.

O yıllarda TBMM'de stenograf kadrosunda çalışan şairin, "Değil yalnız ciltlenmiş, hep altın yaldızlı da olsa hiçbir kitabı almaya asla tenezzül etmem!" manasındaki beyti, TBMM Kütüphanesinden ödünç almış olabileceği bir eserden dolayı, "...kitap, vesika ve kayıtların muhafazası hususundaki hassasiyet ve asabiyeti" ne temas edilen Emirbuharioğlu'ndan (Coşkunlar 1955: 212) kırıncı bir söz işittiği ihtimalini akla getirmektedir. Eğer tahminimiz doğruysa, denebilir ki, şair, uğramış olması muhtemel görünen incitici beyana bu manzumesiyle cevap vermiştir. Bilindiği gibi, Eski Türk Edebiyatında "hasb-i hâl, hezel, hicviye" gibi isimlerle adlandırılan ve tenkit, şikâyet, şaka, yerme vb. maksatlarla yazılan şiir türleri vardır. Teymuroğlu'nun "Gönül Kitabından" başlıklı manzumesi de bu çeşit manzumeler içinde mütalâa edilebilir.

20- Şair, "Oğluma Hasret Mektubu" başlıklı nazmını, oğlu Memduh Bey'in üç sene süren askerliği sırasında yazmıştır. Bu manzumeyi, nazım türü olarak manzum mektup saymak mümkündür. Bilindiği gibi 15-20. asırda meydana getirilen divanlarda manzum mektuplara rastlanabilmektedir. (Bazı örnekler için bk. Aydın 2007). Söz konusu şiirin bir aruz kalıbı ve "nazm" adı verilen nazım biçimiyle yazılmış olmasına ilâveten, şairin, sevgili oğlunu özleyiş yönünden kendisini Hz. Yâkub'a, muhatabını ise Hz. Yusuf'a benzetmesi de Klâsik Türk Edebiyatı tesirleri cümlesinden sayılabilir. Ayrıca bu manzumenin "Çeksin ister çekmesinler hûblar dâmânını" şeklindeki dördüncü mısraının, Fuzûlî'ye ait

"Çekme dâmen nâz idüp üftâdelerden vehm kıl

Göklere açılmasun eller ki dâmânındadır" beytini andırdığını belirtmek de yerinde olur.

Şiir Hakkındaki Fikirleri

Teymuroğlu, kitaplarında şiir sanatına dair fikir ve görüşlerini derli-topluca anlatmamış; ancak bazı manzumelerinde dolaylı olarak bu mevzuya temas etmiştir. Mesela, "Bir parça tesellî aradım şi'r ü kalemde" (Teymuroğlu 1955: 11) mısraını, sırf o manzumesinde söz konusu ettiği hadise için yazdığını düşünmek yerine, şiir ve nesir gibi ifade yollarıyla edebî faaliyette bulunarak teselli aradığı manasında anlamak mümkündür. Bilindiği gibi, şiir dendiğinde, bazen onun meydana getiriliş sebepleri arasında bulunan ilham, yani kulların kalbine bir şey atılması ve içe doğan bu mananın söz diline çevrilmesi de akla gelir. Teymuroğlu da bir kasidesinin "nesib" sayılabilecek giriş kısmında, o gün yanına bir perinin yaklaşarak geldiğini ve ilhamını kendisinin şiirle duyurmaya başladığını söyler:

"Bir perî yaklaşarak geldi bugün yanımıza

Başladık şi'r ile ilhâmını i'lânımıza" (Teymuroğlu 1955: 14).

Şair, bundan iki sonraki beyitte, sırları bilmeyi istediğini, hakikat arzusuyla feryad ettiğini şöyle belirtir:

"Yine candan susayıp tâlib-i esrâr olduk

Başladık şevk-ı hakikat dolu efgânımıza" (Teymuroğlu 1955: 14).

Buradan, tıpkı Necip Fazıl'ın "Ben şairim, gaibi kurcalayan çilingir..." mısraında dediği gibi, Teymuroğlu'nun da duyu organlarının idrak ettiğinin ötesinde gizli şeyleri, varlığın, hadiselerin içyüzünü bilmeye hararetle istekli olduğu, hakikat arzusuyla feryat ve figanlara başladığı anlaşılmaktadır. Onun bir düğünde okunmak üzere yazdığı "Gönül" adlı şiirinde, "Ey hanımlar sizsiniz şi'rimin perileri" (Teymuroğlu 1955: 31) diyerek kendisi gibi şairlere şiir yazdıran başka bir beşerî sebebi (güzellik ve aşkı) belirttiği görülür. Aşkın şiir, hikâye, roman gibi çeşitli edebiyat eserlerinde en çok anlatılan konulardan biri olduğu malumdur. Şair, sevgiliye derdini bazen şiiriyle ilan eder ve onun

“tenezzül gösterip” hastalığına çare olmasını diler. Nitekim Teymuroğlu, “Niyaz” isimli şiirinin epigrafında kendisine şöyle hitap eder:

“Bir tenezzül gösterip olmaz mı bilmem çâresâz
Ey Süleyman derdini şi’rinle i’lân eyledin” (Teymuroğlu 1955: 33).

Şair, “Gönül Kitabından” başlıklı şiirinin ilk beytindeki “Bu cismim rûhumun Mûsâ’sına Tûr-ı tecellîdir” mısraı ile mazhar olduğu İlahi ilhamı sanatkarca dile getirmekte; kendi vücudunu Tur dağına, ruhunu ise gaybî âlemden gelen ilhamlara erişme bakımından Hz. Mûsâ’ya benzetmektedir. Biraz önce başka bir vesileyle temas ettiğimiz gibi, aynı manzumesinde her kitaba ruha inmiş bir hakikat denemeyeceğini belirten Teymuroğlu, bu metinlerin pek çoğunun nefis rahibinin düzmesi ve sapıklık olduğu kanaatindedir. Şair, kendi sözünün rahmet yağmuru, susmasının hikmet, şiarınısa kerametden de üstün istikamet (doğruluk) olduğunu şöyle anlatır:

“Denir mi her kitâba rûha inmiş bir hakîkattir;
Ki ekser düzmesidir râhib-i nefsin, dalâlettir.

Sözüm bârân-ı rahmettir, sükûtum ayn-ı hikmettir;
Şiârım istikâmettir ki mâ-fevk-ı kerâmettir.” (Teymuroğlu 1955: 37).

Denebilir ki, şair, anılan beyitteki “rahmet, hikmet, istikamet” gibi kelimelerle mensur veya manzum sözlerinin temel İslâm kaynaklarına uygun olduğunu, Kur’an ve hadisten beslendiğini ima etmektedir.

İnsan tabiatında güzellik, zekâ, bilgi gibi meziyetlerini gösterme, şuur sahipleri tarafından beğenilme isteğinin olduğu malumdur. Teymuroğlu, “Gazel” adlı şiirinin epigrafında, gönlünün arkadaşlar aşkına bir gazel yazmayı dilediğini, halkın şair(ler)inin “Gör, nasıl şiirleri var!..” demesini istediğini belirtir:

“Bir gazel yazmak diler dil arkadaşlar aşkına
Şairi halkın desinler gör nice eş’arı var” (Teymuroğlu 1955: 38).

Eser ve Yazılarında Andığı Edebî Şahsiyetler

Teymuroğlu’nun *Pınar Başında* adını verdiği şiir kitabında, Mevlânâ, Yûnus Emre, Fuzûlî, Bâkî, Nef’î, Nedîm gibi Farsça veya Türkçe şiirler yazarak divanlar tertip etmiş bazı büyük şairleri değişik vesilelerle andığı görülür. Vefatı üzerine arkadaşı M. Âkif İnan’ın (1940-2000) yazıp *Hilâl*’de yayınladığı yazıda belirttiği gibi, Teymuroğlu, “Divan nazmına tam vâkıf, aruza hâkim bir şair”dir. (İnan 1964: 3). Onun sadeleştirerek yayına hazırladığı eserlerin önsözleriyle 1958-64 yılları arasında *Hilâl* dergisinde çıkan yazılarında da Mevlânâ, Nâbî, Erzurumlu İbrâhim Hakkı, Ziyâ Paşa, Nâmık Kemâl, Abdülhak Hâmid gibi âlim, mutasavvıf, şair ve yazarların isimlerini saygı, sevgi ve takdir gibi duygularla zikrettiği bilinmektedir. Teymuroğlu’nun eser ve yazılarında bu edebî şahsiyetleri nasıl andığını, zaman sırasına göre ele alıp anlatmak istiyoruz.

a) Mevlânâ

Süleyman Teymuroğlu, bir düğünde okunmak üzere yazdığı “Gönül” adlı şiirinde, “Mevlânâ’da coşan gönüldür” diyerek onun eserlerinin coşkun bir gönlün mahsulü olduğunu belirtir. Bundan sonra, kalp zengin olduğunda, başka bir ifadeyle insanın ihtiyacı kadarına sahip olup fazlasını istemediğinde rahat edeceğini söyler:

“Gönüldür cûşa gelen Hazret-i Mevlânâ’da
İnsan rahat edermiş gönül olsa gınâda” (Teymuroğlu 1955: 29).

Şair, “Oğluma Vasiyetim” adlı şiirinin bir bendinde, *Mesnevî*’nin temiz feyzinin her evi aydınlattığını, Hak aşkından dönmeyeceğini, Mevlevî olduğunu, o doğru yol gösterici kişinin dünyaya ruh ve mana ışığı yaydığını ifade eder:

“Feyz-i pâk-i *Mesnevî* eyler münevver her evi;

Dönmezem ben aşk-ı Hak'tan Mevlevîyim Mevlevî;
Pîrimiz salmış cihâna rûh u ma'nâ pertevi" (Teymuroğlu 1955: 35).

Şair, kendisinin Mevlevî olduğunu belirten ibarenin altına şu notu düşme gereğini de duymuştur: "Bu, bir tarikat münasebeti olmayıp her Türk'ün Büyük Mevlâna'ya karşı duyduğu bağlılığın bir ifadesidir."

Teymuroğlu, *Hilâl* dergisinin Aralık 1958 tarihli sayısında, tahminimize göre, Konya'da medfun Celâleddîn-i Rûmî'nin vefat yıldönümünü göz önünde tutarak yayınladığı "Gidelim Mevlânâ'ya" adlı şiirinde, gidip onun türbesine yüz sürme, dönüp dertlerini bir neye söyletme ve pir aşkına yanma isteklerini dile getirir. Göçlerin ve yerin aşkla uçtuğunu söyleyen şair, bizi binbir emel, kibirle kinin tuttuğunu, gidip ağlar, inlersek, belki onun ulvî bakışının üzerimize isabet edeceğini belirtir.

İmâm-ı Rabbânî'nin *Mektûbât*'ındaki bazı mektupları, 18. asırda yapılmış Türkçe bir tercümeyle sadeleştirmek suretiyle yayına hazırlayan Teymuroğlu, bu eserin önsözünde, Mevlânâ ve Şems-i Tebrizî'den şöyle bahseder:

"Hakikaten Allah'ına ve hidayete âşık kimseler için iyi ve örnek arkadaşlar bulmak güç değildir. Mevlâna gibi içlerinin ilâhî ateşini ve aşkını yine ilâhî feyzin sularıyla söndürmek isteyenler için cihan, Şems-i Tebrizîlerle doludur." (Teymuroğlu 1962: 22).

Bu cümle dolayısıyla Mevlânâ'nın Türkçeye şu şekilde çevrilen bir rubaîsini hatırlatmak mümkündür: "Sakin 'Hak yolunda gidenler artık yoktur' deme. Kendilerini gizleyen, göstermeyen İsa huylular günümüzde yoktur diye düşünme... Sen sırlara mahrem değilsin de bu yüzden başkalarını da yok sanıyorsun..." (Can 1990: nr. 798). Ancak naklettiğimiz ikinci cümlede, H. 8./M. 14. asrın tanınmış mutasavvıf şairlerinden Kemâleddîn-i Hocendî'nin (ö. 808?/1406?) "(Allah'ı bilen) gönül sahipleri gitti; aşk şehri boş kaldı" deme!.. Cihan, Şems-i Tebrizîlerle doludur... Ama Mevlâna gibi bir er nerede bulunur?!" manasındaki şu Farsça beytinin hatırlatıldığını tahmin ediyoruz:

مگو اصحاب دل رفتند و شهر عشق شد خالی
جهان پر شمس تبریزست مردی کو چو مولانا

Bu beyit, bir şairimiz tarafından Türkçeye şöyle çevrilmiştir:

"Dime erbâb-ı dil gitdi mahabbet şehridir tenhâ

Cihân Şems ile pürdür kanı bir tâlib çü Mevlânâ" (Cevrî, *Hilye-i Çâr-Yâr-i Güzîn*, Konya Bölge Yazma Eserler Ktp. nr. 2785, vr. 48b kenarında).

Yeşilzade Mehmed Salih'in (1872-1954), 1947'de yayınladığı *Hazreti imam'ı Ali Aleyhisselâm ve Düşmanları* kitabı gibi eserlerinde Muâviye b. Ebû Süfyân'a (602?-680) yönelttiği suçlamalar, basın-yayın vasıtalarında hayli tartışmalara sebep olmuş; bu iddiaları reddetmek üzere birçok yazılar yayınlanmıştır. Adı geçen sahabe aleyhinde ileri sürülen birtakım iddialara cevap veren Teymuroğlu, *Hilâl* dergisinde yayınladığı bir yazıda, Hz. Muâviye'nin büyüklüğünün *Mesnevî*'de Mevlânâ'nın ve o eseri şerh (izah) edenlerin şahitliği altında olduğunu, orada Hz. Muâviye için "radiyallahü anh" tabirini kullandıklarını da belirterek İsmâil Ankaravî'nin (ö. 1041/ 1631) "*Mesnevî Şerhi*"ni kaynak gösterir. (Teymuroğlu 1960a: 15). Yazar, bu yazısını dört sene sonra aynı dergide "Mevlâna'ya Göre Hz. Muaviye" başlığı altında yayınlarken, Hz. Muâviye'nin şeytanla macerasına dair *Mesnevî*'de yer alan kıssayı da öz olarak nakletmiştir. (Teymuroğlu 1964a: 8-9, 19).

b) Yunus Emre

Teymuroğlu, yine "Oğluma Vasiyetim" adlı şiirinin, biraz önce *Mesnevî* dolayısıyla nakledilen bendinden sonra meşhur mutasavvıf şair Yunus Emre'yi (ö. 720?/1320?), tanınmış bir ilahisinin kelimeleriyle hatırlatarak saygı ve övgüyle anar. Onun "yana yana yükselen bir pîr", cezbeseinin, kötülükleri aşırı derecede isteyen nefsin başında bir kılıç gibi, sözlerinin tesirinin Allah'tan gelen bir tesir olduğunu belirtir:

"Yûnus Emre yana yana yükselen bir pîrdir;
Nefs-i emmâre başında cezbese, şemşirdir;
Nutkunun te'sîri Allah'dan gelen te'sirdir;" (Teymuroğlu 1955: 35).

c) Fuzûlî-Nedîm

Teymuroğlu, “Hüzün ve Sürur” başlıklı beytinde, 16. asrın ve bütün Klâsik Türk Edebiyatının en büyük şairlerinden biri olan, şiirlerinde daha ziyade çektiği çile, acı ve ıztırapları dile getiren Fuzûlî’yi (ö. 963/ 1556) hüznün, 18. asrın ilk yarısında âşıkane, rindane gazel ve şarkılarına meşhur Nedîm’i (ö. 1143/ 1730) ise şenlik şairi olarak gördüğünü şöyle ifade eder:

“Kâh Fuzûlî’den de mahzûn kâh Nedim’den şâtrım;

Ol perînin türlü türlü aşkının âsârı var.” (Teymuroğlu 1955: 42).

[Bazen Fuzûlî’den de üzgün, bazen Nedim’den de şenim. O perinin aşkının türlü türlü tesirleri var...]

Bu beytin ikinci mısraında sevgilinin periye benzetilmesinin, Fuzûlî’nin “Âşiyân-ı mürğ-ı dil zülf-i perîşânındadır/ Kanda olsam ey perî gönlüm senin yanındadır” beytindeki gibi, daha ziyade divan edebiyatında görülen bir teşbih olduğu, şair üzerindeki Klâsik Türk Edebiyatı tesirinin, anılan benzetmede de müşahede edildiği söylenebilir.

“Fuzûlî” dendiğinde onun akla gelen gelen meşhur eserlerinden biri de *Leylâ vü Mecnun* mesnevisidir. *Pınar Başında* sahibi, bir düğünde okunmak için yazdığı “Gönül” isimli şiirde, Arap, Fars ve Türk edebiyatında tanınan Leylâ ile Mecnun hikâyesinin kahramanlarını saygıyla anmıştır. Adı geçen hikâyeyi Türk edebiyatı tarihinde mesnevi şeklinde en güzel yazan şair Fuzûlî olduğu için, bu hatırla(t)maya, onun mahlası altında temas etmeyi uygun bulduk. Çin’de, Maçin’de vefa ile aşk denen mübarek durakta duran kimsenin kalmadığını düşünen Teymuroğlu, bu hikâyedeki Leylâ ile Mecnun’un dostlukta sebatına saygı duymakta ve muhataplarının yapısının o aşkı ihya etmesini dilemektedir:

“Leylâ ile Mecnûn’u bu saâdet içinde

Saygı ile analım ey hâzirûn ayakta.

Çünkü duran yok artık ne Çin’de ne Maçin’de

Vefâ ile aşk denen o mübârek durakta,

İhyâ etsin o aşkı sizin mesud ‘yapı’nız” (Teymuroğlu 1955: 31).

Şair, “Ol” isimli şiirinde kendi gönlüne hitap ederek her temiz gönlün kurbanı ve avcısı olmayı, Leylalara deli (Mecnun), Şirinlerin Ferhadı gibi olmayı telkin etmektedir:

“Her temiz gönlün, gönül, kurbânı ol, sayyâdı ol;

Ol deli Leylâlâlara, Şirinlerin Ferhâd’ı ol” (Teymuroğlu 1955: 36).

Burada şairin her temiz gönle yakın olmayı ve o kalplerin sevgisini kazanmak için çalışmayı, meşhur aşk hikâyelerindeki Leylâ ve Şirin gibi belirli meziyetlere sahip sevgililer uğrunda çileler çekmeyi, gerektiğinde fedakârlıklarda bulunmayı öğütlediği söylenebilir.

“Divan Edebiyatı”na gençlik yıllarından ömrünün sonuna kadar alâka ve sevgi duyduğu müteaddid eser, yazı ve şiirinden anlaşılan Teymuroğlu, İmâm-ı Rabbânî’nin *Mektûbât*’ındaki 64. Mektupta geçen bir beyit dolayısıyla Fuzûlî’nin meşhur bir beytini dipnotta şöyle kaydetmiştir:

“Bin can olaydı kâş men-i dil şikestede

Tâ her biriyle birkez olaydın feda sana” (Teymuroğlu 1962: 235). [Şu kalbi kırık bende keşke bin can olaydı da her biriyle sana bir kez feda olaydım!..]

ç) Bâkî-Nef’î

1930-60 yılları arasında, ülkemizdeki siyasi faaliyetlerin kalbi denebilecek TBMM’de zabıt memuru olarak çalışan Süleyman Teymuroğlu, Kâzım Karabekir’in 1946’da TBMM başkanlığına seçilişini kutlamak için yazdığı tebriknamede, biri 16. asırda, diğeri 17. asırda meşhur iki divan şairini anar. Kendisinin Bâkî (933-1008/1526-1600) ve Nef’î (ö. 1044/ 1635) gibi şiir söyleyemese de bu kasidesiyle milleti sevindirdiğini, halkın duygularına tercüman olduğunu şöyle belirtir:

“Gerçi Bâkî gibi, Nef’î gibi söz söyleyemem

Bu kasîdemle fakat milleti ettim şâdân.” (Teymuroğlu 1955: 13).

Teymuroğlu’nun Haziran 1964’te, bazı üniversite öğrencilerince dile getirilen Ayasofya’nın ibadete açılması talebine dair *Hilâl* dergisinde yayınladığı yazısındaki şu cümle, yakın millî mazi gibi, Osmanlı

tarikh ve edebiyatına da hayli vâkıf bir kişi olduğunu düşündürmektedir: “Ayasofyada tam beş asır Türk nesilleri ibadet etmiştir. O mabed beş asır Türk velilerile, Türk ulemasile Türk ninelerile, Türk gençlerle dolup taşmıştır. Molla Güraniler, Sadeddin hocalar, Ebussuud efendiler, Sünbül Sinanlar, Yahya efendiler, orada da namaz kılmıştır. Orada Pilevne kahramanı Gazi Osman Paşalar, Kılıç Ali Paşalar, Köprülü Mehmet Paşalar, Nureddin ve Karabekir Paşalar ve Türk Kumandan ve askerleri namaz kılmıştır. Orada bütün Divan şairleri Bakiler, Nev’iler, Nef’iler ve halk şairleri namaz kılmıştır.” (Teymuroğlu 1964b: 2).

Yazar, söz konusu yazısında Bâkî’nin Sultan Süleyman için yazdığı “Kanuni kadar muhteşem” mersiyesinden iki beyit de nakleder:

“Bu münasebetle Bakî’nin, Kanunî için yazdığı ve Kanunî kadar muhteşem olan mersiyesindeki şu beyitleri hatırlamamak mümkün değildir:

Aldın hezâr bütgedeyi mescid eyledin

Nakus yerinde okuttun ezanları

Şemşîr gibi ruy-ı zemine taraf taraf

Saldın demir kuşaklı cihan pehlivanları...

Yani ‘binlerce kiliseyi alup camiye çevirdin. Çan sesleri yerine ezanlar okuttun. Yeryüzünün her tarafına demirkuşaklı cihan pehlivanlarını kılıç gibi saldın.” (Teymuroğlu 1964b: 21).

d) Azmîzâde Hâletî

Teymuroğlu’nun İmâm-ı Rabbânî’nin *Mektûbât*’ının birinci cildinde yer alan bazı mektupları, Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin Efendi’ye ait Türkçe tercümeden faydalanarak sadeleştirdiğini ve 1962’de Ankara’da bastırıldığını ifade etmiştik. Yazar, bu neşrin Önsöz’ünün sonunda (s. 22-25) İmâm-ı Rabbânî’nin hayatı, *Mektûbat* adlı kitabı ve bu meşhur eserinin Müstakimzâde tarafından yapılmış çevirisi hakkında kısaca bilgi verir. Söz konusu tercümenin Arap harfli baskısında İmâm-ı Rabbânî’nin müceddidliği konusunda anılan (s. 18) şu beyti de nakleder:

“Gelir her yüz yıl içre dini bir tecdid ider dâna,

Veli (ve lâkin) böyle müceddid binde bir ancak gelir hakka.” (Teymuroğlu 1962: 24).

Bu beyit, Bayramzâde Zekeriyâ Efendi’nin (920-1001/ 1514-1593) H. 1000/ M. 1592 yılında şeyhülislâm oluşu üzerine Azmîzâde Hâletî’nin (977-1040/1570-1631) söylediği tarihte şu şekilde yer alır:

“Gelür her yüz başında dîni bir tecdid ider âdem

Velî böyle müceddid binde bir ancak düşer hakkâ” (Kaya 2017: 219).

Anılan beytin birinci mısramında, Allah’ın her yüz sene başında bu ümmete dinlerini yenileyecek birini göndereceğini bildiren hadis (*Ebû Dâvud*, “Melâhim”, 1) hatırlatılmış; ikinci mısramında ise böyle bir müceddidin binde bir ancak geleceği belirtilmiştir. Azmîzâde Hâletî’nin şeyhülislâm olan Zekeriyâ Efendi’yi övmek maksadıyla söylediği bu beyti, Müstakimzâde Süleyman Efendi ve Mehmet Süleyman Bey, İmâm-ı Rabbânî hakkında anarak onun “ikinci bin yılın müceddidi” unvanına işaret etmişlerdir. Teymuroğlu, anılan müceddidlik vasfının reformcu manasını taşımadığını ifade etmek için şu izahı yazma gereğini duymuştur: “Hicri ikinci bin yıl başlarında feyzini dağıtmış ve o zamanlar pek yaygın olan ve ehli sünnet ve cemaat itikadına uymayan sapıklık ve inkârcılıkları tashih ederek zararlarının ve sahalarının mühim miktarda tahdidinde ve daralmasında çok büyük tesiri olmuştur. Bu zata müceddid (yenileyici) denmesi, bir reformcu ve dinde bid’atlar icad eden bir kimse olması mânâsına olmayıp bilâkis itikad ve amelde Müslümanların Peygamberi (S. A.) ve ashabının (arkadaşlarının) taşıdığı iman, itikad ve amel yoluna yeni baştan sıkı sarılmaları ve inanç ve amellerini ona göre tashih etmeleri için lâzımgelen cehd ü gayreti sarfetmesi ve bu yolda muvaffak olması mânâsını taşır.” (Teymuroğlu 1962: 22-23).

e) Nâbî

26 Eylül-4 Birinciteşrin (Ekim) 1932 tarihinde yapılan Birinci Türk Dili Kurultayı’nda bildiri sunan Hasan Âli (Yücel, 1897-1961), konuşmasında dilimizin, halk edebiyatında özünü mümkün mertebeye koruduğunu, münevverlerin (aydınların) eseri olan divan edebiyatında ise bozulmuş olduğunu ortaya

koymaya çalışmıştır. Anadolu'da tasavvufi şiiirler yazan şairlerden Sultan Veled, Yunus Emre ve Âşık Paşa'nın halka "öz Türkçe" ile hitap ettiğini ileri süren Hasan Âli, "öz Türkçe" yazılan eserlerin Âşık Çelebi (926-979/ 1520-1572) gibi divan şairleri tarafından hor görüldüğünü anlatır. Bu konuşmada, halk edebiyatı, Türk milletinin asıl edebiyatı sayılarak övülmüş; divan edebiyatının ise Arapça, Farsça kelime ve tamlamalarla dolu olduğu, Nergisî, Nef'î gibi edebî şahsiyetlerin eserlerinden nakledilen parçalarla ortaya konmak istenmiş; birkaç örnekten hareketle divan edebiyatının yalnız dilde değil, düşünüşte de zayıf olduğu, millî değeri bulunmadığı için beşerî bir mahiyet de alamadığı iddia edilmiştir. Konuşmacı, Türkçenin tarih içindeki gelişim ve değişiminden hareketle İslâm kültürü tesiri altında, bazı sınırlı değişiklikler de göstererek geniş bir coğrafyada asırlar boyunca sürmüş, şiiir ve nesirde binlerce temsilcisi bulunan, başka bir ifadeyle hepsi bir cinsten (homojen) olmayan "Divan Edebiyatı"na topluca tenkitler yöneltmiş; onu Türk milletine ait kabul etmeyip halk şairlerinin mahsullerini yüceltmıştır.

Hasan Âli, aynı konuşmasında, Divan edebiyatının mefkûresiz (gayesiz, idealsiz), cansız olduğu fikrine örnek göstermek üzere Nâbî'nin (1052-1124/1642-1712) "-ımız yokdur" redifli bir gazelini de okumuştur.¹² Bunun ardından Ziyâ Paşa'nın (1829-1880), bazı beyitleri atasözü gibi sevilerek anılan, çeşitli şairlerin beğenerek, özenerek nazireler yazdığı, birçok bilgece fikri ustaca dile getiren meşhur *Terkîb-i Bend'*inden iki mısra ile -yine ismini bildirmeksizin- "Yakînî" mahlaslı divan şairine ait rintçe beyti¹³ de naklederek "bu zihniyet" ve hayat anlayışı hakkında ağır suçlamalarda bulunmuş; söz konusu edebî şahsiyetlerin şiiirlerine, kast etmedikleri manalar yüklemiştir:

"Divan edebiyatı için mefkûresiz, cansız bir edebiyat demiştim. Bunun böyle olduğuna çok değil, bir tek misal vereceğim:

Eğerçi köhne metaız, revacımız yoktur
Revaca da o kadar ihtiyacımız yoktur.

Misali ab ederiz nikübetle âmiziş
Bu kâргеhte muayyen mizacımız yoktur.

Tahammül eylemeden gayri vaz'ı canana
Kitabı fenni hırette ilâcımız yoktur

O cah kim ola hemduşi ihtimali zeval
Teveccüh etse bile iptihacımız yoktur.

Bizim bu kasrı sebük sakf içinde ey Nâbî,
Giran suhanlar ile imtizacımız yoktur.

Görüyorsunuz ki:
İç bade güzel sev var ise aklü şuurun
Dünya var imiş yâ ki yok olmuş ne umurun.

İyşü nuş eyle bugün anma gamı ferdâyı
Sana ismarladılar mı bu yalan dünyâyı

diyen, köhne, iki yüzlü, her kalıba girer insanlar olmamızı tavsiye eden bu zihniyet asırlar ve asırlarca Türk oğluna afyon yutturmuş, onu uyutmağa çalışmıştır. İdeal hayatı ölümün o bir

12 16. asrın tanınmış şairlerinden Nev'î'nin (940-1007/1533-1599) divanında da aynı aruz kalıbı, kafiye ve redifle yazılmış bir gazel vardır. (Tulum ve Tanyeri 1977: 315). Araştırıldığında söz konusu aruz kalıbı, kafiye ve redifle söylenmiş başka gazellerin de bulunması mümkündür. En azından Nev'î'nin işaret edilen şiiiri, Nâbî'nin gazelinin bir nazire olduğunu gösteriyor.

13 Bu beyit, 16. asır divan şairlerinden Yakînî'nin (ö. 976/ 1568) bir müseddesinde şöyle geçer: "İş u nûş eyle bugün anma gam-ı ferdâyı/ sana ismarlamadılar bu yalan dünyâyı" (Zülfe 2009: 153-154).

tarafında arattıran bu düşünüş tarzına uya uya dünyayı muvakkat bir durak farz etmeğe, her şeyi hoş görmeğe alışmışızdır. (...)

Misali ab ederiz nikü betle âzimiş [âmiziş]

Bu kârgelte muayyen mizacımız yoktur

diyen, ruhunu ve maneviyetini eski Kasımpaşa deresi gibi her türlü müzahrefat ile doldurabileceğini söyleyen bir düşünüş ve duyuş, sorarım size, Türkün dilinden ve yüreğinden çıkabilir mi?

Bize bu türlü fikirleri telkin edenlere, asırlarca içimize sindirilmek istenilen bu miskin, korkak fikirlere bin kere, beş bin kere lânet!.. (Alkışlar)." (*Birinci Türk Dili Kurultayı* 1933: 211-213).

Eser ve yazılarından millî, manevi değerlere bağlı, hamiyetli bir edebî şahsiyet olduğu anlaşılan Mehmet Süleyman Teymuroğlu, *Hilâl* dergisinde yayınladığı bir yazısında, bildiri sahibinin ortaya attığı bu iddialar ve okuduğu lânetlere şöyle cevap vermektedir:

"Şimdi buradaki yanlış fikirlerin hangisini tashih edelim. Bizzat Nabi'den verdiği misal, zannederim tedkik edilirse derhal Yücel'i perişan eden bir tokad kadar kuvvetlidir. Nabi ne diyor?

Gerçi eski bir metaiz, revacımız yoktur

Revaca da o kadar ihtiyacımız yoktur.

Yücel'in bahsettiği miskin ve korkak fikir değil aksine lanet yerine tebcil edilecek yüksek bir vakar ve izzeti nefis duygusunun şahlanması vardır. Biz eski isek de, revacımız olmasa da revaca ihtiyacımız yoktur diyor. Gariptir ki bu ilk satırlar sanki Hasan Âli Yücel'e cevap mahiyetindedir. Nabi diyor ki: 'Ey Hasan Âli Yücel, vakıa biz eskiz, sizin nazarınızda revacımız yoktur; fakat bu revaca da o kadar ihtiyacımız yoktur.'

Sonra, ne diyor Nabi?

Misali ab ederiz nik ü bedle âmiziş

Bu kârgelhte muayyen mizacımız yoktur

Bu mükemmel bir ahlâk kaidesidir. İyiliğe karşı iyilik her kişinin kârıdır, kötülüğe karşı iyilik er kişinin kârıdır demez miyiz? Nabi su kadar yumuşak ve iyi ile kötü ile imtizac eden bir ruha malik olduğunu söylüyor. Fena mı? Kötülerle imtizac etmesi kendi yüksek ahlâkının o kötüye aşılması içindir. Nefsine uymuş, kine, gazaba kapılmış bir insana yumuşak davranmak itidale getirmek fena mıdır? Yücel'in tasavvufunda kötüler başı boş mu kalır? Kötüleri de ıslaha çalışmayan tasavvuf olur mu? İyiler zaten iyidir.

Sonra;

Tahammül eylemeden gayrı vaz'ı canana

Kitabı fenni hiredde ilacımız yoktur

beytine gelelim. Nabi diyor ki: Cananın vaz'ına, takındığı tavır [ve] hareketlere karşı tahammülden başka akıl kitabında ilâcımız yoktur.

Hakikat böyle değil mi? Hakikaten özü güzel, yüzü güzel, ruhu güzel, iffeti, ismeti yerinde, tam mânasiyle sevilmeğe lâyık bir canan'ın elbetteki bir az nazına tahammül edilir. Bu çok tabii ve güzel davranışın güzel ifadesi niçin lânete müstahak olsun? Bilâkis her gün sevgili değiştiren, daldan dala konan, cemiyetin ahlâk ve ismetine musallat olan, kadın ve kızların safiyet ve gafletinden istifade ederek ihanetlerde bulunan ve bir cananın nazına tahammül edemiyerek adam sen de deyip yeni avlar peşinde koşan ahlâksız, maddeci ve mideci aşıkların zihniyeti lânete lâyıktır.

Sonra:

O cah ki ola hemduşi ihtimali zeval

Teveccüh etse bile ibtihacımız yoktur.

Bundaki yüksek izzeti nefis ve vakar ne kadar tebcile şayandır. Zamane ricalinin padişahların tevcih edecekleri cah ve mansıblara karşı birbirini çiğnercesine rekabet ve müsabaka halinde buldukları bir zamanda Nabi onları tenbih ediyor; ey gafiller diyor bu cah zeval ihtimali ile omuzdaştır. Her an zeval bulabilir. Bana teveccüh etse bile sevinmem. Size ne oluyor? Bir az kendinize gelin.. Fena mı? Lânet bunun neresine yakışır?

Sonra: son beytinde bu hafif sakflı köşkte ağır sözlülerle imtizacımız yoktur diyor. Demek ki Yücel'in anladığı gibi değilmiş Nabi. Ağır sözlülerle, galiz, kibirli konuşmalarla herkesi benlikle nefret ettiren kimselerden hoşlanmıyor ve hatta imtizac etmiyormuş. Gördünüz mü yerinde bir izzeti nefsin şahikasında oturan Nabi'yi? Bunun neresinde miskinlik, neresinde korkaklık ve neresinde

Kasımpaşa deresindeki muzahrefat? Hasan Âli bu yüksek ve Türklüğün ebedi medarı iftihar bulunan şair ve mutasavvıfa bin kerre lanet etmeyi kâfi bulmamış beş bin kerre lânet demiş.

Hakikat şudur ki Nabi'nin teveccüh göstermediği caha Hasan Âli Yücel göz koymuş ve bu tezden sonra mebus, daha sonraları da aynı fikirlerle Maarif Vekili olmuştur. Fakat Nabi'nin dediği gibi o cah da bir gün zeval bulmuş ve bütün himaye ve ısrarlara rağmen millî bir galeyana o cahdan inmek mecburiyetinde kalmıştır. (...)

Hiç kimsenin Türk edebiyat tarihine girmiş divan şairlerine, zamanının idare ve içtimaiyatında müessir olmuş Nabi gibi peygamber âşkı bir zata lânet okumağa hakkı yoktur. Bu, tarihimizi her nevi kıymetten boşaltanların, komünizmin yoludur." (Teymuroğlu 1959c: 21-22).

f) Keçecizade İzzet

Teymuroğlu, Ayasofya'nın tekrar ibadete açılması gerektiği konusundaki yazısında, Akşemseddîn'e dair Keçecizade İzzet Molla'nın (1200-1245/1786?-1829) bir beytini (İzzet 1255/ 1840: 42)¹⁴, şair adı bildirmeksizin şöyle anar:

"Madde karanlığını yırtarak ruh ve mâna kuvvetiyle Hazreti Eyyub'un yattığı yeri bihakkin keşfeden Akşemsüddin veli hazretleri için yazılmış bu beyti de zikretmekten insan kendini alamıyor:

Kara gün dostu imiş Fâtiḥ'in Akşemsüddin

Ki yüzünden lemaan etti anın feth-i mübîn." (Teymuroğlu 1964b: 21).

Teymuroğlu'nun şiirlerinde tercih ettiği nazım şekilleri, nazım türleri, vezin ve dile ek olarak Mevlânâ, Yunus Emre misali büyük mutasavvıfları ve Fuzûlî, Bâkî, Nef'î, Nedim gibi tanınmış divan şairlerini anması da kendisinin İslami ve irfani edebiyatla Klâsik Türk Edebiyatının 20. asırdaki takipçileri arasında sayılabileceğini gösteren işaretlerden biridir. Hatta Nâbî gibi divan şairlerine yöneltilen şiddetli tenkitlere, hakarete varan, tahripkâr suçlamalara millî bir gayret ve hamiyetle cevap vermesi bakımından onu "Divan Edebiyatının hakkını teslim eden insafı bir değerlendirme sahibi" diye vasıflandırmak, bir gerçeğin ifadesi olacaktır.

g) Ziyâ Paşa

Teymuroğlu, *Hilâl* dergisinde yayınladığı yazılarda sadece Bâkî, Nâbî gibi divan sahibi şairleri değil, Ziyâ Paşa, Nâmık Kemâl, Abdülhak Hâmîd misali 19. asrın ikinci yarısından itibaren meydana getirilen yeni edebiyata mensup bazı edebî şahsiyetleri de övgüyle anar; işlediği konulara dair onların şiirlerinden parçalar aktarır. Teymuroğlu, "Din ve İnkılâb" başlıklı yazısında, Ziyâ Paşa'nın meşhur *Terkîb-i Bend*'inden bir beyti naklederek o "büyük inkılâbcı" şairin, İslâm'ın ilerlemeye engel olduğu iddiasını kabul etmediğini belirtir:

"Büyük inkılâbcı ve şair Ziya Paşa

'İslâm imiş âleme¹⁵ pâbendi terakkî

Evvel yoğidi işbu rivayet yeni çıktı'

diyen bir önderdir." (Teymuroğlu 1958a: 4).

Süleyman Teymuroğlu, daha önce temas ettiğimiz gibi, 1932 yılında yapılan Birinci Türk Dili Kurultayı'nda Nâbî, Ziyâ Paşa misali şairlere Hasan Âli (Yücel), Nâmık Kemâl vb. meşhur edebî şahsiyetlere ise Ruşeni Bey (Barkın, 1884-1953) tarafından yöneltilen suçlamalara da millî bir gayretle cevap verir:

"İnkılabımızın kafaları mesabesinde olan Namık Kemal ve Ziya Paşaları; iman ve vatan aşkının gönüllü esirleri, o büyük inkılabçıların açtıkları yollardan onların düşünmedikleri neticeler çıkarmağa kalkışmak bizzat inkılabçılarımızın tarihin sinesine tevdi ettiği hareket halindeki yaşayan ruhu incitmek, emanetlerini suiistimal etmek olur." (Teymuroğlu 1959c: 22).

14 Anılan beyit, Keçecizade İzzet Molla Divânı'nın sonlarında, küçük bir farkla şu şekilde yer alır: "Kara gün dostu imiş Fâtiḥ'in Akşemsüddin/Ki yüzünden lemeân etmiş anın feth-i mübîn." (İzzet 1255/ 1840: 42). (Akşemseddin, Fatih'in kara gün dostuymuş. Apaçık fetih onun yüzünden parıldamış).

15 Bu kelime, Ziyâ Paşa şiirlerinin Süleyman Nazif tarafından notlarla neşre hazırlanan Arap harfli baskısında "devlete" şeklindedir. (Süleyman Nazif 1924: 144).

Teymuroğlu, 1964'te bir Yunan milletvekilinin Kıbrıslı mücahitler için kullandığı "batıl bir dinin müntesipleri" tabirini reddetmek niyetiyle yazdığı yazıda, Avrupa'nın maddeten ilerlemesinde Endülüs Emevi devletinin de tesiri olduğunu belirtirken, Ziyâ Paşa'nın bir beytini iktibas eder:

"Bir taraftan Osmanlılar'ın maddî ve manevî tesir ve tazyikleri, diğer taraftan Endülüs İslâm medreselerinde okuyan Avrupalı gençlerin açılmış fikirlerle Avrupa'da bir uyanış oldu. Ziyâ Paşa ne güzel söylemiş:

Ger Endülüs olmasa ziyâdâr

Kim Avrupa'yı ederdi bîdâr" (Teymuroğlu 1964c: 23).

[Eğer Endülüs ışıkl ve aydın olmasa, Avrupa'yı kim uyandırırır?]]

h) Nâmık Kemâl

M. Süleyman Teymuroğlu, Kasım 1958 tarihli *Hilâl* dergisinde çıkan "Din ve İnkılâb" adlı yazısında, Nâmık Kemâl'in (1840-1888) *Renan Müdâfaanâmesi* adlı eserini övgüyle anar: "Medresinin Garp ilmini ihmal ettiğinden şikâyetçi olan Namık Kemal, aynı zamanda İslâmiyete saldıran Ernest Renan'a karşı hiç bir din âliminin yazamayacağı belâget ve ihtişamda bir müdafaaname yazmıştır." (Teymuroğlu 1958a: 4).

Bilindiği gibi, Nâmık Kemâl bu eseri, Fransız Akademisi azasından Ernest Renan'ın (1823-1892), 29 Mart 1883'te Sorbonne Üniversitesi'nde verdiği "İslam ve İlim" adlı konferansında, İslâm'ın ilerlemeleri yok ettiği ve ilimlere engel olduğuna dair iddialarını cevaplandırmak üzere Temmuz-Ağustos 1883'te Midilli'de yazmıştır. II. Meşrutiyet'ten sonra oğlu Ali Ekrem tarafından *Külliyât-ı Kemâl*'in ilk cildi olarak İstanbul'da bastırılan bu eser, Latin harflerine aktarılarak defalarca yayınlanmıştır.

"*Din Yok Milliyet Var*" adlı eserinde dinlerin insan fikrinin mahsulü olduğunu ileri süren Ruşeni'nin (Barkın, 1884-1953), peygamberleri ve semavi kitapları inkâr ettiği, Reinhart Pieter Anne Dozy (1820-1883) gibi Hz. Muhammed aleyhinde eser yazan oryantalistlerin iddialarını doğruladığı, Batılılaşmayı savunduğu bilinmektedir. İslâm dini yerine milliyeti ikame etmeyi hedefleyen Ruşeni, Birinci Türk Dili Kurultayında Nâmık Kemâl örneği üzerinden Osmanlı edebiyatına şu hakaretle karışık tenkitleri yöneltir:

"...Bütün bunlar çılgın bir din siyaseti doğurdu, Türkün yüzünü Araplığa ve ahrete çevirdi, Türke ana yurdunu unutturdu. Türkü hadimülHaremeynişşerifeyn diye Arap ölçünün [çölünün] taş ve topraktan yapılmış iki beldesinin hizmetçisi yaptı.

Bu yüzden asırlarca Türk yavrularının kanları sel gibi aktı. Kahraman Türk orduları çöle akan kara bahtlı nehirler gibi yurdumuza feyz vermeden eridi gitti. İşte bu karanlık ve uğursuz devirdedir ki Türkün düşünen ve yazan akıllıları hep bu korkunç ve yabancı devrin ilhamlarını topladılar ve Osmanlı edebiyatını yarattılar. Buna misâl mi istersiniz:

Git Vatan Kâbede siyaha bürün

Bir kolun ravzai Nebiye uzat

Birini Kerbelâda Meşhede at

Kâinata o heyetinle görün

De ki yarıp bu Hüseyinindir

Şu mübarek Habibi Zîşanın

Şu kefensiz yatan şehidanın

Kimi Bedrin kimi Hüneynindir.

Tazelensin mi kanlı yareleri

Mey dökülsün mü kabri eshaba?

Yakışır mı sanem bu mihraba?

Hhaç mı konsun bedel şu mizabe

Dininin kalmasın mı hiç eseri?

Adem evlâdı birtakım canı

Senden alsın mı sarı şeytani?

İşte Türke vatan duygusunu ilk aşıl原因an Namık Kemal bile bu şiiriyle Türke ahiret koklatmaktan, Türkün idealini dünyanın en sefil çöllere sürüklemekten kurtulamamıştır. Böylece eski edibler ruhlarını yabancılara kaptırdıktan sonra yabancı edebiyatını yaratırken, Türk dilini yabancılaştırmak

ve öldürmek için o kadar çalıştılar ki kullanmağa mecbur oldukları birçok Türkçe kelimeleri bile ancak Acemleştirdikten ve Araplaştırdıktan sonra kullandılar." (*Birinci Türk Dili Kurultayı* 1933: 397).

Teymuroğlu, bu iddiaları ele alıp değerlendirmek maksadıyla yazdığı yazıda, hayal kırıklığına uğradığını, bir ilim toplantısında dil konusunu incelemek için açılan kitaplarda karşısına böyle konuşmaların çıktığını belirtir. Onun kanaatine, bu ilim değildir; dine saldırdır; dil kurumunu düzeltiyim derken onu basamak yaparak kendisine açılan kürsüyü kötüye kullanmaktır. Halid Ziya Uşaklıgil, Ragıp Hulusi Bey ve diğer tarafsız Avrupa Türkologlarının dil üzerinde ilmî tezleri ileri sürdüğünü belirten yazar, o toplantıdaki sözlerini naklettiği kişilerden birinin (Hasan Âli), büyük bir hınçla Türk mutasavvıflarına, şairlerine, diğerinin (Ruşeni Bey) Nâmık Kemâl gibi "bir iman yanardağı ve vatan aşığı zata" hücum ederek oradan da Türk'ün Kâbesine ve dinine saldırdığını üzümlerle anlatır. Teymuroğlu'nun kanaatine, bu zihniyet sahipleri, dil kurumunu yapayım derken, daha derin ve gönüllerde yatan, yeri, göğü, kalbi, bedeni saran din mefhumuna, onun altındaki bir müesseseye basarak ölçüsüz, kitapsız saldırılarda bulunmuştur. Yazara göre, onların bütün gayret ve fikirleri dine yönelmiş olduğu için, kendileri vatan ve millet için hiçbir güzel işi başaramamak bedbahtlığına uğramış; ancak komünizm yuvası köy enstitülerini doğurabilmişlerdir. Hiç kimsenin dil gibi bir davayı vesile edinerek Müslümanların Kâbesine saldırmaya hakkının olmadığını belirten tenkit sahibi, böyle yapanların misyonerleri sevindireceğini ve gayede onlarla birleşen yolun yolcuları olduklarını anlatır. Mealen naklettiğimiz bu fikirleri, bir de Teymuroğlu'nun yazısından okuyalım:

"İşte bu zatın da tezi bu. İnsan ne kadar sukutu hayâle uğruyor? Zevkle bir ilim toplantısında bir dil mevzuunu tedkik için açılan kitaplarda bakın ne hezeyanlar? Bu ilim midir? Yoksa dine tecavüz müdür? Bir misyonerlik midir, komünistlik midir? Sözde dil müessesesini ıslah edelim derken onu basamak yaparak, ilim bîtaraftır kisvesi altında kurultayda kendisine açılan kürsüyü suiistimal etmek değil de nedir bu sözler? Cemiyetin dil temeli üzerinde orada herkes bilhassa Halid Ziya Uşaklıgil, Ragıp Hulusi bey merhumlar ve sair dâvetli bîtaraf Avrupa bilginleri Türkoloğları dil üzerinde bîtarafane, ilmî tezleri ileri sürerken bu zevat büyük bir hınç ile kalkmışlar biri Türk mutasavvıflarına, şairlerine biri de bugün ortadan kaldırırsanız inkılabımızın temelsiz kalacağı muhakkak bulunan Namık Kemal gibi baştan başa bir iman yanardağı ve vatan aşığı zata hücum ederek oradan da Türk'ün kâbesine ve dinine tecavüz etmiştir. Yazıklar olsun, bu dilciliğe ve bu zihniyete. Dil müessesesini yapayım derken daha derin ve harfsiz, savtsız gönüllerde yatan, yeri göğü, kalbi kalıbı saran din mefhumuna; onun altındaki bir müesseseye basarak kendinden geçen, ölçüsüz, hesapsız, kitapsız taarruzlarda bulunan ve bütün himmetleri ve fikirleri dine yönelmiş olduğu için vatan ve millet için hiçbir güzel işe muvaffak olamamak bedbahtlığına uğrayan ve ancak komünizm yuvası köy enstitüleri doğurabilen bu zihniyete biz onlar gibi lânet okumayacağız; ancak Allah milletimizi bu misyonerleri sevindirici, yolunu şaşırılmış bedbahtlardan, onların yalan yanlış düşüncelerinde[n] cemiyetimizi korusun, diyeceğiz. (...)

Hiç kimsenin dil gibi masum bir dâvayı vesile ittihaz ederek kâbemize taarruza hakkı yoktur. Bunlar misyonerlerle gayede birleşen yolun yolcularıdır.

Bu iki nevi fikir sahiplerinden millete ve dinimizin meşbû bulunduğu medeniyet ve inkılab ruhuna zarar gelir.

İnkılabımızın kafaları mesabesinde olan Namık Kemal ve Ziya Paşaları; iman ve vatan aşkının gönüllü esirleri o büyük inkılabın açtıkları yollardan onların düşünmedikleri neticeler çıkarmağa kalkışmak bizzat inkılabımızın tarihin sinesine tevdi ettiği hareket halindeki yaşayan ruhu incitmek, emanetlerini suiistimal etmek olur." (Teymuroğlu 1959c: 22).

1) Abdülhak Hâmid (Tarhan)

Teymuroğlu, "Ayasofya" adlı yazısında Abdülhak Hâmid'i (1853-1937) "büyük şair" olarak vasıflandırır ve onun "Merkad-i Fâtih'i Ziyâret" isimli güzel şiirinden iki beyit nakleder:

"Hazret-i Peygamber (S.A.V.) efendimizin 'İstanbul muhakkak fethedilecektir; onu fetheden ordunun kumandanı ne iyi (Allah yanında ne kadar sevgili, saygılı) ve o asker ne iyi askerdir!' buyurması üzerine, birçok İslâm hükümdarları İstanbulu almak istemişlerse de hiçbiri muvaffak olamamıştı. Yıldırım Bayezid Han da bu arzuyu beslemiş ve bu maksadla Anadoluhisarını yaptırmıştı. Büyük şair Abdülhak Hâmid, Fâtih'e yazdığı manzum hitabesinde buna şu suretle işaret etmektedir:

Bâb-ı necatı sensin ey Fâtih eyleyen feth

Miftâh yaptı ancak cedd-i büzürgvârın.

Yani kurtuluş kapısını açan sensin ey Fâtih; ceddin Yıldırım Beyazid Han Anadoluhisarını yaptırmakla ancak bu kapının anahtarını hazırlamış bulunuyordu.” (Teymuroğlu 1964b: İç kapak).

“Hâmid’in Fâtih’e hitab eden şu beyti de ebedî Türk fethinin ne derece sökülmez ve atılmaz bir şekilde derinlere kök saldığının ifadesidir:

Titrerdi secdegâhın oldukça sen cebînsây

Hâlâ gelir zemînden tekbîr[-i] zâr zârın.

‘Ey Fâtih, sen alnunu secdeye koyduğun zaman secde ettiğin yer senin Hak taâlâ yanındaki saygılı, yüksek makamının heybetinden titrerdi. Hâlâ yerden senin tekbir seslerini duyar gibi oluyorum.” (Teymuroğlu 1964b: 21).

Teymuroğlu’nun Şiirlerinde Tasavvuf

Araştırma sonuçlarına göre, 20. asırda aruz vezni, Eski Türk Edebiyatı nazım şekilleri ve Arapça, Farsça asıllı kelimeleri çokça kullanarak yazdıkları şiirlerini divan adı altında derleyen şairlerin yarısına yakın bir kısmı, Nakşbendîlik, Mevlevîlik, Kâdirîlik, Melâmîlik gibi çeşitli tasavvufi yollara mensup edebî şahsiyetlerdir. (Gökçe 2021: 702-705). Hayatı hakkındaki bilgiler ve eserlerinin topluca incelenmesi, Süleyman Teymuroğlu’nun da irfani bir tarafı olduğunu, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Yunus Emre, İmâm-ı Rabbânî, Erzurumlu İbrâhim Hakkı, Abdülhakîm Arvâsî gibi İslâm âlim ve mutasavvıflarına saygı ve sevgi beslediğini göstermektedir. Onun vefatı üzerine şahsiyeti hakkında arkadaşı M. Âkif İnan’ın *Hilâl* mecmuasında çıkan yazısında verdiği şu bilgileri, irfani yönünü belirtmek bakımından kayda değer buluyoruz:

“Ey büyük insan, gerçek insan! Herhalde yerin cennettir senin. Senden râzı olmayan bir tek kişiye hiç kimse rastlamadı, sana gözyaşı dökmeyen, mağfîret dilemeyen bir tek tanıyanın bile yok! Gönüller fethederek Hakın huzuruna gittin; kul hakkı yüklenmeden gitti[n]. Allah’ın emirlerine ise, zaten baş koymuş bir insandın. Belli ki, cennete gittin. Ceddin Resulullah, sen gibi mücahidi, sen gibi muhlis bir mü’mini, sen gibi bir şehidi inşaallah bağrına basacaktır! Yeryüzünde bulamadığın, huzur ve sükûn âleminde bahtiyar ol, bizlerin de islâhına yalvar, Hak’dan yüzümüzü çevirmeyelim, Hak yardımcımız olsun...”

Bir gün bana:

- Yeni şiirler yazdın mı? demiştin. Seni memnun etmek için eski vadede yazdığım parçaları okurdum.

‘Hiç görmedik biz fırkatın andıkça yârin kaametini’ dediğimde ‘kaamet’teki tevriye gözlerini ıslatmıştı. İşte şimdi o ‘Yar’la kaamettesin sen. Ve asıl şimdi firkatten kurtuldun aziz insan!’ (İnan 1964: 3).

Teymuroğlu’nun vefatının kırkıncı günü münasabetiyle 15.10. 964 Perşembe günü öğle namazını müteakip Ankara Hacıbayram Camiinde okutulacak “Mevlidi Risaletpenahi”yi yakın ve dostlarına duyurmak için ailesi tarafından 14 Ekim 1964 tarihli *Hürriyet* gazetesine verilmiş ilanda “...Hak âşığı...” şeklinde vasıflandırılması da konumuz yönünden manidardır. Onun *Pınar Başında* adlı şiir kitabının sonlarında bulunan “Niyaz, Ol, Gazel, Dünya Güzeli, Hüzün ve Sürur, Gaza, Ev Sahibi” isimli manzumeleri, yer yer beşerî aşk hâllerini anlatıyor gibi görünse de aslında irfani, tasavvufi mahiyettedir. Bu şiirlerden örnek olarak nakledeceğimiz birkaç mısra ve beyit, dikkatle okunursa, onlarda İlahi bir sevginin dile getirildiği –sanırız- anlaşılabilir. Şair, muhatabına mana suyunu içmeyi, bu içeceğin perişanı olmayı telkin eder:

“İç bu ma’nâ âbını bir bâdenin berbâdı ol”

[Bu mana suyunu iç; bir içkinin perişanı ol!]

Teymuroğlu, geçmiş asırlarda yaşamış birçok sufi şair gibi, “dost” ismiyle Allah’ı ima eder. İnsan, her güzel gönülde araştırmalarını derinleştirirse, gerçek dost, bir gün tecellilerini ona gösterecektir:

“Her güzel kalbde derinleştir taharrîyâtını

Gösterir bir gün hakîkî dost tecelliyâtını” (Teymuroğlu 1955: 36),

[Sen araştırmalarını her güzel kalpte derinleştir. Gerçek dost, bir gün tecellilerini gösterir.]

Şu beytin ikinci mısraındaki “tecelliler” ve “Tûr” kelimeleri, ilk mısraındaki “cânân”ın beşerî bir sevgili olmadığını düşündürmektedir. Şairin aklı, Sevgiliye kavuşmakla günden güne örtülmekte; yine günden güne artan tecellilerle bedeni Tur dağına dönmektedir:

“Vuslat-ı cânânla aklım günbegün mestûr olur

Günbegün artan tecellilerle cismim Tûr olur” (Teymuroğlu 1955: 38),

[Sevgiliye kavuşmakla aklım günden güne örtülür. Günden güne artan tecellilerle bedenim Tur dağı gibi olur...]

O, gözden uzaktır; gözle görülmemektedir. Fakat bu gözden uzaklık, atasözünde belirtildiği şekilde Sevgili'nin gönülden uzaklığına sebep olmamaktadır. Çünkü O, daima inanan kulunun kalbindedir. Gönül evinde kalan O'dur; kalp, ona iman ve sevgiyle dolu, Teymuroğlu ise Onun kapısında, katında emrine hazır bekleyen bir kuludur:

“Eğerçi gözden ıraksın, gönüldesin dâim;

Gönül evinde kalan sen, kapında ben kâim.” (Teymuroğlu 1955: 43).

[Gerçi gözden ıraksın, fakat daima gönüldesin... Gönül evinde kalan sensin; ben kapında ayakta duruyorum...]

Metin Neşrinde Takip Edilen Yol

Şiirlerin ölçüleri ve kalıpları [] işareti içinde belirtilmiş; “kitabı kâinat”, “ilâhı kaadir”, “şiri jıyan” gibi tamlamalar, zamanımızda ilmî metin neşirlerindeki yaygın yazıma uyularak “kitâb-ı kâinat”, “Îlâh-ı Kâdir”, “şîr-i jiyân” şeklinde kaydedilmiştir. Aruz ölçüsüyle yazılmış şiirlerdeki uzun sesliler gösterilmiş; mesela kitapçıkta “agâh, Âsarına, mucidi” (s. 3) biçiminde yer alan kelimeler, “âgâh, Âsarına, mûcidi” şeklinde yazılmıştır. “Şehid” (s. 12), “hâmi”, “mâhi” (s. 15) örneklerinde olduğu gibi, zihaf bulunan hecelerde bu durumu belirtmek üzere uzun sesliler kısa yazılmıştır. “Zâika”, “reb” (s. 3), “nişat” (s. 4), fırakınla (s.11), “âlma” (s. 18) gibi –muhtemelen mahallî söyleyişe göre- yazılan kelimeler Zâika”, “Rab” (s. 3), “neşât” (s. 4), firâkınla (s.11), “âline” şeklinde kaydedilmiş; “lâlü ebkem” (s. 6) “zulmü cehâletle” (s. 7), “teslisü butlandan” (9) örneklerinde olduğu gibi, bir önceki kelimeye bitişik bulunan atıf vavı, “lâl ü ebkem”, “zulm ü cehâletle”, “teslîs ü butlândan” biçiminde ayrı yazılmıştır. “reb” (s. 3), “yezdanımıza” (s. 14) misallerinde görüldüğü gibi küçük harfle başlatılmış has (özel) isimler büyük harfle, “Meclis, Meb’us” (s. 6) “Hân” (s. 8), “Şarku Garba” (s. 9) gibi has isim olmayan kelimelerse küçük harfle başlatılmıştır. Şaire ait notlar, kitapçıkta dipnot rakamıyla gösterilmiş; tarafımızdan yapılan düzeltme, açıklama, günümüz Türkçesiyle nesre çeviri gibi ilâveler; [] işareti içine alınmıştır. Dilimize geçmiş Arapça, Farsça unsurları bilen, tarihî edebî eserleri okuyup anlayan kişiler için günümüz Türkçesiyle nesre çeviri işine lüzum yok; fakat bu konularda yeter derecede bilgili olmayan kimseler için –kanaatimizce- gerek vardır.

(s. 3)

ALLAH

[Mef’ûlü mefâilün feûlün]

Bir zerreye ben değilken âgâh,

Nerden bileyim nesin ey Allâh?

Hiç bilmez iken ki ben neyim ben,

Nerden bileyim ki sen nesin sen?

Kühünden uzaklaşıp düşüncem

Âsarına şöyle baktı bir dem:

Ey mûcidi varlığın ademden
Ben var olamazdım olmasan sen.

Açtın bu kitâb-ı kâinâtı
Saçtın bütün âleme hayâtı.

Topraklara can verip yürüttün;
Bir nutfeyi bak nasıl büyüttün.

Ey akl ile süsleyen dimâğı,
Yaktın bu cesedde can çırâğı.

Her sînede var bir et külâhı
Her duygunun oldu cilvegâhı.

Milyarla sadâ alır kulaklar
Tefrîk ederek yakın, uzaklar.

Bir göz bebeğinde bin menâzır
Yerleştiren ey İlâh-ı Kâdir.

Hikmet dolu şâmme, zâika, lems;
Yâ Rab ne derin kitâbtır nefis.

Yıldız doludur semâlarında,
Bî-had küre var fezâlarında.

(s. 4)

Aylarla güneşlerin dönerler;
Boşlukta uçar bu gök ve yerler

Yüksekliği göklerin ne hoştur;
Yâ Rab seni bilmemek ne boştur.

Arzında denizle dağların var;
Kuşlarla çiçekli bağların var.

Âsârına var mıdır nihâyet?
Her zerrede bin kitâb-ı kudret.

Âlemleri raks ile neşâta
Sevk eyledin, eyledin ihâta...

İm'ânla bakınca pek hüveydâ:
Kendimden eser bulunmaz aslâ.

Hep sensin olan bütün hüveydâ
Ben nerdeyim âh bilmem aslâ.

Kurtardın elemli bir ademden;
Kurtar bizi her çeşit elemden.¹⁶

(s. 5)

14 Mayıs yahut Millet Kasidesi

[Feilâtün feilâtün feilâtün feilün]

Korkma, sönmez bu büyük milletin istiklâli;
Onun en şanlı zaferler dolu istikbâli;
En büyük merhaledir işte bugünkü hâli;
Olamaz böyle büyük milletin izmihlâli.

Mayıs 14'te ne koşmaktı o, sandık başına.
Halkımız bakmadı sağlık durumuyla yaşına;
Aldırış etmedi hiç kimselerin gözyaşına;
Oyu koynunda, bakılmazdı çatılmış kaşına

Koca millet senelerce kuzuluk etti güzel;
Bu güzel hasleti Hak'tandır onun, feyz-i ezel

¹⁶ [ALLAH

1. Ey Allah'ım, ben daha bir zerre(nin mahiyetin)den bile haberdar değilken, senin ne olduğunu nereden bileyim?! 2. Ben kendimin dahi ne olduğunu hiç bilemezken, senin (aslının) ne olduğunu nereden bileyim? 3. Düşüncem, senin aslından (zatından) uzaklaşıp eserlerine şöyle bir an baktı: 4. Ey varlığın yokluktan Yaratıcısı! Sen olmasan, ben var olamazdım. 5. Bu kâinat kitabını açtın; bütün âleme (, dünyaya, herkese) hayatı saçtın... 6. Topraklara can verip yürüttün; dökülmüş sudan ibaret meniye (spermi), nasıl büyüttün? 7. Ey beyni akılla süsleyen (Allah'ım), bu cansız bedende can kandilini yaktın. 8. Her göğüste bir et külâhı (kalp) var ki, o her duygunun belirlediği bir yer oldu... 9. Kulaklar, yakını ve uzakları birbirinden ayırt ederek milyarlarca ses alır... 10. Ey bir gözbebeğinde bin manzarayı yerleştiren, kudret sahibi İlâh!.. 11. Koklama, tatma ve dokunma duyusu, hep hikmet dolu... Yâ Rabbi, kişinin varlığı ne derin bir kitaptır!.. 12. Göklerinde yıldız dolu, gökyüzünde sayılamayacak kadar çok küre var... 13. Aylarla güneşlerin döner... Bu gök ve yerler boşlukta uçar... 14. Göklerin yüksekliği ne hoştur!.. Yâ Rabbi, seni bilmemek, ne boştur!. (Bâtil, asılsız, kazançsız bir şeydir). 15. Dünyanda denizlerin, dağların var... Kuşlarla çiçekli bağların var... 16. Acaba eserlerinin sonu var mıdır? Her zerrede bin kudret kitabı (kayıtlı)... 17. Âlemleri sıçrayıp oynamayla sevinç ve neşeye sevk ettin; çevirip kuşattın. 18. Dikkatle bakınca, pek açıkça belli ki kendimden asla eser bulunmaz. 19. Bütün zahır (görünür) olan, sensin!.. Ben neredeyim, ah, bunu asla bilmem... 20. Sen bizi, acı verici bir yokluktan kurtardın; her çeşit keder ve üzüntüden kurtar!..]

Bu büyük haslet ile oynamayıp kendine gel;
Yıkılır üstüne birden bire kalkar o cebel.

Şüphesizdir ki bu halkın sesi hakkın sesidir.
Halka hizmet edenin hak da bir ölmez kesidir.
En büyük korkulacak şeyse onun nâlesidir.
En güzel şey onun îmân dolu hür sînesidir.

Gösteren saygı onun dînine arşa çıkıyor;
Dileğinden de tegâfûl onu sonsuz sıkıyor;
İnhisâr altına almak dileyenden bıkıyor;
Milletin savletine kimse dayanmaz, yıkıyor.

Mayıs 14'ü alelâde sayıp geçme tanı;
Düşün evvelki seçimlerde hapiste yatanı.
Yeni gördük bu vatanda, yaşadık gerçi hani:
Böyle birden bire bir oy atarak boy atanı.

(s. 6)

Her vekil dinliyecek artık asîlin sesini;
En büyük yanlış: Oturmak, ona eğmek fesini.
Bulacak milletin âmâlî bütün ma'kesini;
Görecek gözlerimiz günlerin en enfesini.

Olamaz milletimin meclisi lâl ü ebkem;
Öyle alkış tutamaz nutk u beyâna her dem.
Haykırır, ismini çizmez, çizemez sivri kalem;
Çünkü meb'ûs olamaz sâdece timsâl-i adem¹⁷

¹⁷ [14 MAYIS YAHUT MİLLET KASİDESİ

I- Korkma, bu büyük milletin istiklâli, sönmez... Onun istikbali, en şanlı zaferlerle doludur. İşte bugünkü hâli, en büyük derecedir. Böyle büyük bir milletin perişan olup gitmesi mümkün değil... II- 14 Mayıs (1950) tarihinde sandık başına o nasıl koşmaydı!.. Halkımız, sağlık durumuyla yaşına bakmadı... Hiç kimsenin gözyaşına aldırmış etmedi... Oyu koynundaydı; çatılmış kaşına bakılmazdı... III- Koca millet, senelerce güzel kuzuluk etti... Onun bu güzel huyu, Allah tarafından ezelde kendisine ihsan edilmiş (bir nimet) tir. (Ama sakın) bu büyük huyla oynama; kendine gel... Yoksa o dağ kalkar; birden bire senin üstüne yıkılır!.. IV- Şüphesiz ki, halkın sesi, hakkın sesidir. Halka hizmet edenin Hak (Allah) da bir ölmez kimsesidir. En büyük korkulacak şeyse, halkın iniltisidir... En güzel şey, onun iman dolu, hür göğsüdür. V- Bak, onun dinine saygı gösteren, yüksek makama çıkıyor... Dileğinden habersizmiş gibi davranmak da onu son derecede sıkıyor... Kendisini (baskıyla) bir elden idare altına almak isteyenden bıkıyor... Millettin hamlesine kimse dayanamaz; (çünkü o, önüne konan engelleri aşarak) yıkıyor... VI- 14 Mayıs'ı bayağı bir tarih sayıp geçme; tanı... Önceki seçimlerde hapiste yatanı düşün... Gerçi hani bu vatanda (çokça) yaşadık ama doğrusu böyle bir oy atarak birden bire boy atanı yeni gördük!.. VII- Artık her vekil (milletvekili ve bakan, kendisine kanun ve iş yapma salâhiyeti veren) asilin sesini dinliyecek... En büyük yanlış, oturmak ve ona fesini eğmek (onun talep ve şikâyetlerine aldırmış etmemek) tir. Millettin bütün dilekleri, istekleri akis yeri bulacak (karşılıksız kalmayacak); gözlerimiz, (bundan sonra) günlerin en iyisini görecektir... VIII- Milletimin meclisi dilsiz olamaz. Konuşma ve açıklamalara her zaman alkış tutamaz... Haykırır, ismini sivri kalem çizmez, çizemez... Çünkü halk arasından seçilerek meclise gönderilen kişi, yokluk örneği olamaz.]

(s. 7)

500. YIL MARŞI¹

EY BÜYÜK FATİH

[Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün]

Fethin ne mübârek, ne muazzam, ne mükemmel.

İstanbul'u aldın bize beş yüz sene evvel.

Her kalbe bugün senden uzanmış gibi bir el;

Akmakta senin türbene insan denilen sel

Sürdün atı deryâlara, deryâ gibi coştun.

Her cephede her askerın imdâdına koştun.

Çektin kılıç, arslan gibi ön safta döğüşün.

Ömrünce bütün zulm ü cehâletle boğuştun.

Korkmuştu hisârından uzaklardaki kâfir.

Olmuştu velîler sana fethinde muzâhir.

Peygamberin anlattığı feth olduğu zâhir.¹⁸

Oldun, ne şeref, Hazret-i Eyyûb'a mücâvir.

Her bir neferin bir kale, bir şîr-i jiyândır.

İlk şanlı şehîdin Uluâbâdlı Hasan'dır;

Rûhunla bu gün nâzil-i âfâk-ı vatandır.

Askerlerinin meskeni Kevserle cinândır.

Bir şanlı emânet, bize ma'bedle hisârın.

Resmin, sarığından bize aksetti vakârın.

Kur'ân'ına âşık idin, Allâh idi yârın.

Tevhîdi yüceltmek idi fikrinle karârın.

(s. 8)

Şanlarla hayâtın doludur ey ulu hâkân,

İlmin, edebin dillere fethin gibi destân.

Bir lâhza adâletten uzaklaşmadın ey hân.

¹ *Sebilürreşad* [Mayıs 1953, Sayı 151, s. 4] ve *Ehli Sünnet* [1 Haziran 1953, c. 7, Sayı 135, s. 3] dergilerinde intişar etmiştir.

¹⁸ [Bu mısradaki şu mealdeki hadis hatırlatılıyor: "İstanbul muhakkak fethedilecektir. Onu fetheden emîr (kumandan) ne güzel emîr, onu fetheden ordu ne güzel ordudur." (Buhârî, *Târîhu'l-kebir*, Haydarâbâd 1362, I, Kısım II, s. 81; *Tirmizî*, "Fiten", 58; *Ahmed b. Hanbel*, 4/ 335). Teymuroğlu, *Hilâl* dergisinin Haziran 1964 tarihli sayısında Ayasofya'nın ibadete açılması gerektiği hakkındaki yazısında bu hadisi şöyle anar: "Hazret-i Peygamber (S. A. V.) efendimizin 'İstanbul muhakkak fethedilecektir; onu fetheden ordunun kumandanı ne iyi (Allah yanında ne kadar sevgili, saygılı) ve o asker ne iyi askerdir!' buyurması üzerine, birçok İslâm hükümdarları İstanbul'u almak istemişlerse de hiç biri muvaffak olamamıştı. Yıldırım Bayezid Han da bu arzuyu beslemiş ve bu maksadla Anadoluhisari'nı yaptırmıştı." (Teymuroğlu 1964b: İç kapak).]

Bir meş'ale yaktın adı; hürriyyet-i vicdân.

Azminle kuruttun yürüyüp zulm ile kahrı.
Doldurdu bu fethin bütün a'sâr ile dehri.
Fethin değil almaktan ibâret ki bu şehri;
Çok fethini görmüştü Rumeli, Tuna nehri.

Fethinle vedâ etti cihân devr-i elîme;
Zînetlenerek geçti Süleymân ü Selîm'e.
Milletçe bu gün şükrederiz Rabb-i Kerîm'e;
Beş yüz senedir nâ'iliz ihsân-ı azîme.

Çehrenden akar bir ebedî nûr-ı şebâbet.
Türben dolu îmân ile irfân ü mehâbet.
Hâlâ ediyorsun bize fethinle sahâbet.
Mahşerde şefâatlerin etmez mi isâbet?

Çalsın zafer âhengini coşsun yine mehter.
Sûrlarda mehâbetle görünsün yine asker.
Tekbîr ile top sesleri göklerde berâber...
Tebrîk ediyor Fâtih'i deryâ ile gökler.¹⁹
29. 5. 1953.²⁰
(s. 9)

¹⁹ [500. YIL MARŞI EY BÜYÜK FATİH

I- Fethin ne mübarek, ne büyük, ne mükemmel! İstanbul'u beş yüz sene önce bize aldın... Her kalbe bugün senden bir el uzanmış gibi, şimdi türbene insan denilen sel akıyor... II- Atını denizlere sürdün; deniz gibi coştun!.. Her cepheye her askerinin yardımına koştu. Kılıç çektin, aslan gibi ön safta dövüştün. Ömrün boyunca hep zulüm ve cehaletle mücadele ettin. III- Uzaklardaki kâfir, senin (yaptırdığın Rumeli) hisarından korkmuştu. Veliler (Allah dostları), fethinde sana yardımcı olmuştu. Bunun, Hz. Peygamber'in (hadisinde) anlattığı fetih olduğu açıkça belli... Ne şeref ki, Hazret-i Ebî Eyyûb'a (Eyüp Sultan'a) komşu oldun!.. IV- Her bir askerinin bir kale, bir kükremiş aslandır. (Bu kuşatmada) ilk şanlı şehidin, Uluâbâtlı Hasan'dır. O da bugün senin ruhunla vatan ufuklarına inmiştir. Askerlerinin oturduğu yer, Kevser'le cennetlerdir. V- Yaptırdığın cami ile (Rumeli) hisarın, bize şanlı bir emanet... Senin vakarın (ağırbaşlılık, heybet ve büyüklüğün) bize resminden ve sarığından aksetti. Dostun, sevgilin Allah'tı; sen onun Kur'an'ına âşıktın. Bütün düşüncenle kararın, tevhidi (Allah'ın birliği inancını) yüceltmekti. VI- Ey ulu hakan, hayatın şanlarla dolu... İlmin, edebin, dillere fethin gibi destan oldu... Ey sultan, sen bir an bile adaletten uzaklaşmadın. Adı "vicdan hürriyeti" olan bir meşale yaktın. VII- Azminle yürüyüp zulümle kahrı kuruttun. Bu fethin, bütün asırlarla dünyayı doldurdu. Fethin sadece bu şehri almaktan ibaret değil... Rumeli, Tuna nehri, senin çok fethini görmüştü... VIII- Dünya, fethinle acı veren bir devre veda etti. (Senin fetihlerin, zaferlerin) süslenerek Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman'a geçti. Bugün biz milletçe kerem sahibi, Yüce Rabbimize şükrediyoruz. Çünkü beş yüz senedir onun büyük lütuf ve bağışlarına erişmişiz. IX- Çehrenden ebedî bir gençlik ışığı akıyor. Türben, imanla irfan ve heybet dolu... Fethinle bize hâlâ sahiplik ediyorsun... Acaba (benim gibi sevenlerine) mahşerde şefaatlerin isabet etmez mi? X- Mehter yine coşsun, zafer çalgısını (ezgisini) çalsın! Asker, yine surlarda heybetle görünsün! Tekbirle top sesleri göklerde beraber... Denizle gökler Fatih'i tebrik ediyor.]

²⁰ [Bu yıl, kitapta sehven 1955 şeklinde çıkmıştır. Şairin de bildirdiği gibi bu şiir, 1953'te iki dergide yayınlanmıştır. O neşirlerin tarihlerine bakarak 1955'i 1953 biçiminde düzelttik.]

İSLÂM ADLI ESER İÇİN¹

[Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün]

Hazret-i paşa-yı âlî Pertev-i nûr-ı Hudâ
Bir eserle şark u garba saçtı envâr-ı hüdü.

Nâr-ı İslâm, nûr-ı tevhîd fişkırır her harften
Dinliyen Hedley gibi tevhîde eyler iktidâ.²

Yâ İlâhî âlem-i garba hidâyet et nasîb
Olsun artık cümleten teslîs ü butlândan cüdâ.

Çok belâlar çekti âlem kurtaran yok *lâ ilâh*
Artık *illâ'llâh*'ı göster etsin İslâm'ı edâ.

Kurtar artık sen bu şûrişten tamâmen âlemi
Nâmına peygamberin Pertev kulun eyler nidâ.

Tîg-ı Pertev tîg-ı i'lâ-yı Kelâmullâh'tır.
Eylesin zıllında yâ Rab çok ibâdın ihtidâ.²¹

(s.10)

ŞANLI ORDUMUZ İÇİN¹

[Mef'ûlü mefâilü mefâilü feûlün]

Türk ordusu, sulhun o büyük bekçisi ordu;
Tekrâr o büyük şânını dünyâya duyurdu.

Hürriyyet-i dünyâ için olduysa müdâfi;
Elbet yaraşır şânına, gelmez bile kâfi.

¹ Erzurum sabık Mebusu Gl. Pertev Demirhan'ın bu eseri İngilizceye tercüme edilmiştir.

² Mühtedi İngiliz lordu ve Londra'da İslâm Cemaatının kurucusu merhum Lord Hedley. [Lord Headley'in (1855-1935) hayatı, Müslüman oluşu ve bu yoldaki çalışmaları hakkında daha fazla bilgi için bk. Bayram 2020: 265-282.]

²¹ [İSLÂM ADLI ESER İÇİN

1. Allah'ın nurunun ışığı, muhterem paşa hazretleri, bir eserle doğu ve batıya hidayet nurları saçtı. 2. Onun her harfinden İslâm ateşi, tevhid nuru fişkırıyor. (Onu okuyan ve) dinleyen, Hedley gibi, Allah'ın birliği inancına uyar. 3. Ey Allahım! Batı dünyasına hidayet nasib et! Artık tamamen teslis (üçleme) ve diğer batıl inançlardan ayrılınsınlar! 4. Dünya çok belâlar çekti; kurtaran yok. (İnkâr fikirleri yaygınlaştı). (Senden başka) ilâh yoktur. Artık *illâ'llâh*'ı ("Allah'tan başka ilâh yoktur" gerçeğinin hâkimiyetini) göster, İslâm'ı(n mükellefiyetlerini) eda etsinler! 5. Sen bu karışıklıktan dünyayı artık tamamen kurtar! Peygamber'in adına, işte Pertev kulun sesleniyor. 6. Pertev'in (manevi) kılıcı, Allah kelâmını yüceltmek için kullanılan kılıç gibidir. Yâ Rabbi, onun sayesinde çok kulların hidayete ersin, doğru yolu bulsun!..]

¹ *Kore Kahramanları İçin Zafer Destanı*'nın sonu.

Her türlü silâhlarla, vesâitle mücehhez,
Deryâ gibidir savleti bitmez ve tükenmez.

Her orduda vardır, bulunur bunca vesâit;
Lâkin o büyük rûh, o celâdet ona âit.

Fırlarsa Mehmetçik o mehâbetle yerinden;
A' dânun uzaktan akacak kan ciğerinden.

Bir sâikadır sanki hücûmunda süvârî,
Etrâfa piyâdeyse nehirlere gibi cârî.

Üssülharekât oldu semâlarla bulutlar;
Göklerden inerken melekü'l-mevt o pilotlar.

Baştanbaşa milletle vatan durdu selâma,
Hürmet sana, hep sendeki efrâd ü izâma.²²

(s. 11)

SEVGİLİ KARDEŞİM ABDURRAHMAN ALİ'YE²³

[Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün]

Ey nûr-ı hidâyetle münevver olan insân,
Feyziyle musahhar ediyor kalbini Kur'ân.

Uçmuş gidiyor âlem-i lâhûta o kalbin;
Elbet ezelîdir bu saâdet, bu nasîbin.

Çekmiş seni bak Şâm-ı Şerîf'e tayerânın,
Allah'la budur dostluğuna işte nişânın.²⁴

²² [ŞANLI ORDUMUZ İÇİN

1. Türk ordusu, barışın o büyük bekçisi ordu; o büyük şanını tekrar dünyaya duyurdu... 2. Dünyanın hürriyeti için müdafaa edici olduysa, elbet bu onun şanına yaraşır, hatta kâfi bile gelmez. 3. Her türlü silâhlarla, vasıtalarla hazırlanmış, donanmıştır. Onun saldırışı deniz gibidir; bitmez ve tükenmez. 4. Her orduda bunca vasıtalar vardır, bulunur... Fakat o büyük ruh, o yiğitlik ve sağlamlık, ona ait... 5. Mehmetçik, o heybetle yerinden fırlarsa, düşmanların uzaktan ciğerinden kan akacak!.. 6. Süvariler, hücum sırasında sanki bir yıldırımdır; piyadeyse etrafa nehirlere gibi akıyor. 7. Göklerle bulutlar, hareketlerin aslı, esası oldu; o pilotlar, göklerden inerken ölüm meleği oldu!.. 8. Baştanbaşa milletle vatan selâma durdu. Hürmet sana, hep sendeki asker ve büyüklere (er ve kumandanlara)!..]

²³ Bu şiir, *Ehli Sünnet* dergisinin 14 Mart 1950 tarihli sayısında çıkmıştır.

²⁴ Aziz misafirimizi İstanbul'a getiren uçak fırtınadan yolunu değiştirip Şam'a gitmiş, bilahare Yeşilköy'e gelmiştir. (*Hürriyet*).

İstanbul'a hoş geldiniz ey şanlı birâder.
Bir yolcuyuz artık ebedî yolda berâber.

Peygamberi rehber edinip nûra kavuştun,
Aşkınla karanlıkları deldin de savuştun,

İşletmeyerek eylemedin aklını zâyî'
Çekmiş seni Mevlâ'ya tabîatla bedâyi'.

Aklın ile rûhunla ve kalbinle yoruldu,
Birçok arayıp sonra hakikatleri buldu.

Rûhunda yaşar şimdi visâlinle sükûnet.
Elbet duyuyorsun Yüce Allâh'ına minnet.

Hoş geldiniz ey sevgili, îmanlı güzel genç,
Oldun, olacaksın şu büyük gâyeye bir genc:

Bir Anglo-Sakson güneşinden çıkacak nûr,
İslâm'la bütün eyleyecek âlemi mesrûr.

Bir parça tesellî aradım şî'r ü kalemde
Kalbim yaşıyor şimdi firâkınla elemde...²
(s.12)

Kâzım Karabekir Paşa merhumun Meclis Riyasetine intihapları münasebetiyle

TEBRİKNAME¹

[Feilâtün feilâtün feilâtün feilün]

Verdi başkanlığa sonsuz şeref ü rif'at ü şân;

² İhtida eden bu İngiliz dindaşımızdan bu şiire karşılık aldığım İngilizce mektubu, en kıymetli hâtıralarım arasında saklıyorum.

[1. Ey hidayet nuruyla aydınlanmış olan insan! Kur'an, kalbini feyzi (ilmi, bereketi) ile fethediyor! 2. O kalbin, uçmuş, İlahi âleme gidiyor. Elbet bu saadet, senin bu nasibin, ezelîdir. 3. Bak, uçsun seni mübarek Şam'a çekmiş. Allah'la dostluğuna işaretin işte budur. 4. Ey şanlı kardeş, İstanbul'a hoş geldiniz! Artık ebedî yolda seninle beraber bir yolcuyuz. 5. Hz. Peygamberi rehber edinip nura (ışığa, aydınlığa) kavuştun; aşkınla karanlıkları deldin de savuştun. 6. Aklını işletmeyerek kaybetmedin. Tabiatla hayret verici güzellikteki şeyler, seni Mevlâ'ya çekmiş... 7. Aklınla, ruhunla ve kalbinle yoruldu. Çok arayıp sonra hakikatleri buldu... 8. Ruhunda şimdi kavuşmanla sükûnet yaşar. Elbet Yüce Allah'ına minnet duyuyor(, Onun nimetine şükrediyor)sun... 9. Ey sevgili, imanlı, güzel genç, hoş geldin! Şu büyük gayeye bir hazine oldun, olacaksın. 10. Bir Anglo-Sakson güneşinden aydınlık çıkacak; İslâm'la bütün âlemi sevindirecek. 11. Şiir ve kalemde bir parça teselli aradım; kalbim şimdi ayrılığınla acı içinde yaşıyor...]

¹ Merhum, bu tebrikname vesilesiyle beni makamında kabul buyurarak yarım saat kadar başbaşa görüştük. Bu arada, Birinci Mecliste arkadaşlık ettiği, amcam Van Mebusu Demiroğlu Tefrik Bey'den bahis açarak ailemizin Karaman'dan Van serhaddine gidip yerleşmiş en eski bir Türk ailesi olduğunu tarihî tedkiklerine müsteniden, beyan buyurdular.

Milletin çeşmine nûr geldi ve hem cismine cân.

Hak tecellî ederek tuttu riyâsette makâm
Nice yıl hasreti olmuştu kulûba mihmân

Kurtaran şarkı odur, garptaki istihlâsın
Mebde' ü mesnedidir Fâtih-i Ermenistân.

Şehid askerlerinin şefkati hep toplanarak
Onun ulvî yüreğinde yeniden tuttu mekân:

Şarkta evlâtları vardır şühedâzâde bütün
Ona medyûn ebediyyen Erzurum, Kars ile Van.

Bunca bî-kes çocuğun yâresine merhem için
Oydu meclis ile partide azimle çalışan.

Ruslara gayzını haykırdı büyük milletinin
Yaptı kaç kerre mehâbet ile kürsîde beyân,

İydi tebrîk ederek kürsüden ihyâ etti
Milletin rûh-ı muallâsını ölmez komutan.

Hem de tebrikleri mecliste kabûl eylediler
Böyle bir başkana olmaz mı gönüller kurbân?²
(s. 13)

Olsa Başkal'alı bir şâir eğer medhiye-hân
Bakmaz elbette kusûra o muhibb-i irfân.

Gerçi Bâkî gibi, Nef'î gibi söz söyleyemem
Bu kasîdemle fakat milleti ettim şâdân.

Ömr ü âfiyetine eyliyelim cümle duâ
Hâfız olsun ona her ân Cenâb-ı Yezdân.

² Merhum, Kurban Bayramı dolayısıyla yüksek riyaset kürsüsünden muhterem mebusları tebrik etmiş, ayrıca makamlarında da tebrikleri kabul buyurmuşlardı. [Karabekir, TBMM başkanlık kürsüsünden milletvekillerinin bayramlarını şöyle tebrik etmiştir: "Efendim, gündem bitmiştir. Kurban bayramı tatili yapacağız. Bayramınızı kutlarım. 11 Kasım Pazartesi günü saat 15 de toplanmak üzere birleşime son veriyorum." (TBMM Tutanak Dergisi, c. 2, I. XI. 1946 Cuma, s. 6).]

Ömr-i âlileri, mesnedleri kutlu olsun

Yazdı târîh-i riyâset bu Süleymân-ı zamân:

“Fâl-i hayr”ın f’si geldi başını çekti “hasûd”

“Bir” de çıktım da dedim “Fâtih-i Ermenistan”

1362 [1946]¹.

(s. 14)

BİR KASİDENİN GİRİZGÂHI¹

[Feilâtün feilâtün feilâtün feilün]

Bir perî yaklaşarak geldi bugün yanımıza;

Başladık şi’r ile ilhâmı i’lânımıza.

Dedi ağyâr dikendir güle benzer yârân

Sözüm ağyâra değil, sevgili yârânımıza.

Geldi gül topladı cânân o pamuk ellerle

Dikti gül hâtralar bir de gülistânımıza

Yine candan susayıp tâlib-i esrâr olduk;

Başladık şevk-ı hakikat dolu efgânımıza.

Çekilip ufka dün akşam bize etmişti vedâ

Yine erdik, ne güzel, şems-i dırâhşânımıza.

¹ [Kâzım Karabekir Paşa merhumun meclis reisliğine seçilmesi münasebetiyle tebrikname

1. Başkanlığa sonsuz şeref, yükseklik ve şan verdi; milletin gözüne nur, bedenine can geldi!.. 2. Nice yıl hasreti kalplere misafir olmuştu. Şimdi hak (gerçek, adalet, Allah’ın kudreti) ortaya çıkarak reislikte makam tuttu. 3. Doğu illerini (düşman saldırılarından) kurtaran odur. “Ermenistan Fâtihî”, Batı Anadolu’daki kurtarmanın başlangıcı ve dayanağıdır. 4. Şehit askerlerinin şefkati hep toplanarak onun yüce yüreğinde yeniden yer tuttu. 5. Doğu illerinde hepsi şehit çocukları olan evlâtları vardır... Erzurum, Kars ve Van, ona ebedî olarak (şükran) borçludur. 6. Bunca kimsesiz çocuğun yarasına merhem olmak için, meclis ve partide azimle çalışan, oydu. 7. Kaç kere heybetle kürsüde açıklama yaptı; büyük milletin (şehirlerimize saldıran) Ruslara duyduğu öfkeyi haykırdı. 8. Ölmez komutan, hem kürsüden (milletvekillerinin Kurban) bayramını tebrik ederek milletin yüce ruhunu ihya etti (diriltti, şenlendirdi), 9. hem de tebrikleri mecliste kabul ettiler. Böyle bir başkana gönüller kurban olmaz mı? 10. Eğer Başkaleli bir şair övgü okuyucu olsa, o irfan dostu, elbette kusura bakmaz... 11. Gerçi Bâkî gibi, Nefî gibi söz söyleyemem ama bu kasidemle milleti sevindirdim. 12. Hepimiz, ömrünün sağlık ve esenliği için dua edelim: Cenab-ı Hak, her an onun koruyucusu olsun! 13. Yüksek ömürleri, mevkileri kutlu olsun! Bu zamanın Süleymân’ı, reisliğinin tarihini yazdı: 14. “Fâl-i hayr”ın f’si geldi, “hasûd”un başını çekti; “bir” de çıktım “Fâtih-i Ermenistan” dedim. 1362 (“Fâtih-i Ermenistan” tamlamasının ebced hesabındaki karşılığı 1291’dir. “Fâl-i hayr”ın fe’si geldi” denilerek fe’nin ebced hesabına göre 80 olan değerinin ekleneceği, “başını çekti hasûd” ibaresinden hasûd’un ilk harfinin karşılığı durumundaki 8’in, ayrıca 1’in çıkarılacağı bildirilmiştir. 1291’e 80 eklendiğinde 1371 rakamı elde edilir. Bundan 8+1= 9 çıkarılınca, Miladi 1946 yılının Rumi tarihe göre karşılığı olan 1362 sonucuna ulaşılır). Kâzım Karabekir, 23 Temmuz 1946 tarihinde TBMM başkanı seçilmiştir.]

¹ Kasidenin tamamı *Ehli Sünnet* dergisinin 1 Ağustos 1952 tarihli nüshasındadır.

Gece âlemleri seyretti hafî seyriyle
Yine hükmetmeğe rûh, geldi bu devrânımıza.

Kalırız baş başa bin gizli hakikat ile biz
Silkinip tozdan uçarken ulu Yezdânımıza.

Cümle-i ömrümüze son verilip nokta konur
Başlarınız bir ebedî ömr ile seyrânımıza.²⁵

(s. 15)

DUA

(Merhum Mareşal Fevzi Çakmak'ın, Şişli Sıhhat Yurdu'na ilk yatışlarında iâde-i sıhhatleri için yazılmıştır.)

[Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün]

O bir kutb-ı fazîlet, hâmi-i eshâb-ı himmettir;
Vücûdu rûh-ı millettir, inâyettir ve rahmettir;
Kemâli mâhi-i zulmet, kıvâm-ı dîn ü devlettir;
Bütün halkın müşîriyiçin duâsı şimdi sıhhattir.

Bütün ümmîdimiz bağlandı ol şems-i dırahşâna;
O kân-ı ilm ü irfâna, o emsâlsiz kumandana.
Gönüller hep duâcı sıhhatiyçin şimdi Yezdân'a;
Duâsı milletin elbette makrûn-ı icâbettir.

Fazîletli, musallî, müttakî bir zât-ı âlîdir;
Bütün efrâd-ı millette gönül hubbiyle mâlîdir;
Ona müştâk olanlar cümle ashâb-ı maâlîdir;
Ona ta' rîz edenler cümle ashâb-ı dalâlettir.

Muzaffer ordunun en şanlı, yüksek bir kumandanı;
Müşîr oldu; bihakkın aldı milletten bu unvânı;

²⁵ [BİR KASİDENİN GİRİZGÂHI

1. Bugün yanımıza bir peri yaklaşarak geldi. Onun bize ilham ettiği şeyleri şiirle ilan etmeye başladık: 2. Dedi ki, düşmanlar diken gibidir; dostlar güle benzer. Sözüm yabancılara değil, sevgili dostlarımıza... 3. Sevgili geldi; o pamuk elleriyle gül topladı. Gül bahçemize bir de gül gibi hatıralar dikti. 4. Yine candan susayıp sırların talibi olduk; hakikat şevkiyle dolu feryatlarımıza başladık... 5. (Güneş) dün akşam ufka çekilip bize veda etmişti. Ne güzel, parlayan güneşimize yine eriştik!.. 6. Gizli dönüşüyle gece âlemleri seyretti; ruh, bu devrimize yine hükmetmeye geldi. 7. Biz, tozdan silkinip Yüce Yaratanımıza uçarken, bin gizli gerçekle baş başa kalırız. 8. Ömrümüzün cümlesine son verilip nokta konur. O zaman ebedî bir ömürle seyrânımıza (gezip açılmaya) başlarız!..]

Uzak kaldı siyâsetten, olup yurdun nigejbânı;
Karışmak da, karıştırmak da zîrâ bir cinâyettir.

Mutahhardır şevâi[b]den bütün ömrünce ol hazret
Edüp ihyâsına, i'lâsına hep ordunun himmet;
Odur harp âfetinden milleti hıfzeyleyen kuvvet;
Vücûdu bâis-i fevz ü felâh-ı mülk ü millettir.
(s. 16)

Urûc etti makâm-ı askerîden sîne-i halka;
Cemâli mâhı etrâfında gençlik oldu bir halka.
Cihân hayrettedir millette sonsuz çalkanan şevka.
Onun millet için her bir sözü râh-ı saâdetdir.

Sayın yüksek müşîre zât-ı Hak dâim nasîr olsun,
İşâretiyle millet, parti, gençlik hepsi bir olsun.
Yolunda Sûre-i *İnnâ fetahnâ* sâye-gîr olsun.
Bugün fevz-i azîme milletin kasdı azîmettir²⁶
14 Eylül 1949.

Ürdün Meliki Haşmetlü Hüseyin bin Tallâl'ın memleketimizi teşrifleri münasebetiyle¹

[Feilâtün feilâtün feilâtün feilün]
Kararıp can sıkıyor bak yine ahvâl-i cihân;
Oldu hürriyyetin âşıklarına yer zindân.

²⁶ [DUA

(Merhum Mareşal Fevzi Çakmak'ın, Şişli Sıhhat Yurdu'na ilk yatışlarında sağlıklarına tekrar kavuşmaları için yazılmıştır.)
I- O bir fazilet kutbu, gayret sahiplerinin koruyucusudur. Onun varlığı, milletin ruhudur; (İlâhî) bir lütuf ve rahmettir. Olgunluğu, karanlığı yok edici, din ve devletin kıvamıdır. Şimdi bütün halkın mareşali için duası, onun sağlığıdır. II- Bütün ümidimiz, o parlak güneşe, o ilim ve irfan kaynağına, o benzersiz kumandana bağlandı. Gönüller şimdi hep sağlığı için Allah'a duacıdır. Milletin duası elbette kabule mazhardır. III- Faziletli, namaz kılan, takva sahibi, yüksek bir zattır. Bütün millet fertlerinin gönlü onun sevgisiyle doludur. Onu özleyen ve görmek isteyenler, hep yüksek fikirlerin sahipleridir. Ona dokunaklı söz söyleyen, üstü kapalı sitem edenlerse, hep doğru yoldan sapan, azgınlardır. IV- Zafer kazanan ordunun en şanlı, yüksek bir kumandanı... "Müşîr" (mareşal) oldu; milletten bu unvanı hakkıyla aldı. Yurdun bekçisi olup siyasetten uzak kaldı. Çünkü (ordunun siyasete) karışması da, (onu politikaya) karıştırmak da bir cinayettir. V- O hazret, hep ordunun canlandırılmasına, yükselmesine gayret edip bütün ömrü boyunca lekelerden uzak, temiz kalmıştır. Varlığı, millet ve memleketin kurtuluş ve esenliğine vesiledir. Milleti savaş felâketinden koruyan kuvvet de odur... VI- Askerlik makamından halkın bağına, kalbine yükseldi; güzelliğinin ayı etrafında gençlik bir halka oldu. Dünya, millette sonsuz çalkanan bu şiddetli istek karşısında hayret içinde... Onun millet için her bir sözü saadet, mutluluk yoludur. VII- Sayın yüksek mareşale Cenab-ı Hak her zaman yardımcı olsun; onun işaretiyle millet, parti, gençlik hepsi bir olsun... Yolunda "*İnnâ fetahnâ*" ("Biz sana apaçık bir fetih verdik" ayetiyle başlayan Fetih) Suresi gölge yapıcı olsun! Bugün milletin niyeti, büyük "fevz"e (kurtuluş, zafer ve esenliğe) gitmektir.]

¹ [Ürdün kralı Hüseyin bin Tallâl, Türkiye'ye 23 Ağustos 1954 tarihinde gelmiştir].

Düşmemiş, uğramamış hiç bir asırda bu kadar
Zulm ile zulmete, ebnâ-yı beşer hep nâlân.

Medeniyyet de bugün tehlikede, dinler de;
Nerelerde akacaktır bakalım kanı revân.

Doluyor her uyanık kalbe bugün kanlı keder
Iztrâb ü elemin haddine yoktur pâyân.

Çekedursun elemin bâdesini milletler
Oldu Türk milleti bir başkaca yönden handân:

Geldi Ürdün Meliki şanlı Hüseyin bin Tallâl;
Etti baştanbaşa bir Türkiye'yi hep şâdân

Arabî, Hâşimî bir şanlı meliktir bu gelen (s. 17)
Müntehâ Hazret-i Peygamber'e, nesl-i zîşân.

On dokuzdur yaşı, pek genç ü tüvânâ zâtı
Ediyor nâsiyede nûr-ı siyâdet lemeân.

Etti tahsîlini ikmâl gidip Londra'ya;
İzdivâc eyledi îmân ile fenn ü irfân.

Cedd-i emcedleri merhûm Melik Abdullah
İdeal uğruna olmuştu şehîd ü kurbân.

Ne güzel oldu bu dâvet, bu misâfir ne azîz;
Dökülüp yollara olmakta gönüller hayrân.

Milleti gark-ı sürûr etti hükûmet el-hak
Yine azdır ne kadar eylesek arz-ı şükrân.

Biliriz Türkler Araplar ezeli kardeşdir;²⁷
Çünkü Mevlâları bir, elde de vardır Kur'ân.

Bizi yıkmaz, yıkamaz bâdireler, poyrazlar;

²⁷ Bu fikrin, "Müminler ancak kardeşlerdir. (...)" (Kur'an, Hucurat Suresi, 49/ 10) mealindeki ayet ve Türklerle Arapların asırlar boyunca umumiyetle dostane münasebetler içinde oluşu vakiasına dayandığı anlaşılmaktadır.

Bir taraf Türkiye'dir bir diğeri Pâkistân.

Melike cân ü gönülden dileriz izzetler

Ola günden güne mes'ûd u müreffeh Ammân.²⁸

(s. 18)

**TÜRK VATANDAŞI HİNDLİ MÜCAHİD
ABDURRAHMAN RİYAD BABUR HAKKINDA**

[Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün]

Ömrünü vakfetti Hindistân'ın istiklâline;

Kırk yıl olmuştur vedâ etmiş iyâl ü âline.

Şeyh iken, mürşid iken, a'yân iken, eşrâf iken

Hep fedâ etmiş bir anda Hind'in istikbâline.

Aşk-ı Hindistân ile ayrıldı Hindistân'dan

Münfail emperyalistin nâ-be-câ ef'âline.

Asker-i İslâm'a gelmiştir, katılmıştır hemen

İlk umûmî harbi bir fırsat bilip âmâline.

Dâimâ teşcî edip zâbitleri, askerleri

İstikâmet verdi çok insanların a'mâline.

Oldu mağlûp ol zaman hayfâ yine Osmanlılar

²⁸ [Ürdün Meliki Haşmetlü Hüseyin bin Tallâl'in memleketimizi teşrifleri münasebetiyle

1. Bak, yine dünyanın hâlleri kararıp can sıkıyor... Yeryüzü, hürriyetin âşıklarına zindan oldu. 2. İnsanlar, hiçbir asırda bu kadar zulme uğramamış ve karanlığa düşmemiş; hep inlemekte... 3. Bugün medeniyet de tehlikede, dinler de... (İnsanların) akan kanı, bakalım daha nerelerde akacaktır? 4. Her uyanık kalbe bugün kanlı keder doluyor. Sanki ıztırap ve acının haddine son yoktur... 5. Milletler acının, kederin içkisini çekedursun, Türk milleti bir başka yönden güldü: 6. Ürdün kralı şanlı Hüseyin bin Tallâl geldi; baştanbaşa Türkiye'yi hep sevindirdi. 7. Bu gelen, Arap ve Hâşim soyundan, şanlı bir hükümdardır. O şanlı nesil, Hz. Peygamber'e ulaşır. 8. Yaşı, on dokuz; henüz pek genç, fakat kendisi kuvvetlidir. Alnında seyyidlik nuru parlıyor. 9. Londra'ya gidip (ilim) tahsilini tamamladı; böylece imanla fen ve kültür evlendi. 10. Pek büyük dedeleri merhum Kral Abdullah (1882-1951), ideali uğruna şehit ve kurban olmuştu. 11. Bu davet, ne güzel oldu; bu misafir ne değerli!.. Gönüller yollara dökülüp hayran oluyor. 12. Doğrusu hükümet, milleti sevince boğdu. Minnettarlığımızı ne kadar arz etsek, yine azdır. 13. Biz, Türklerle Arapları ezeli kardeş biliriz. Çünkü (iki ulusun da) Mevlâları bir, elinde de Kur'an vardır. 14. Felâket ve poyrazlar bizi yıkmaz, yıkamaz. (Kültür birliğimizin) bir tarafı Türkiye'dir, bir diğeri Pakistan... 15. Hükümdara can ü gönülden izzetler (ululuk ve itibar) dileriz. (Ürdün'ün başşehri) Amman, günden güne daha mutlu ve refaha kavuşmuş olsun!..]

Oldu hazret müptelâ zulmün bütün ahvâline.

Hücrevî haps ile mahbûs oldu; sonra nefyedip
Oldular bâis elemle derdinin ikmâline.

Maddeten kânunla taltîf eylemiş Türk devleti;
Çok büyük Türkler onun hayrân hâl ü kâline.

Ömrü istiklâl için geçmiş vatanperver odur;
Görmek istersen gelip bak sen de sinn ü sâline.

Kalbi Pakistân ü istiklâl için çarpmaktadır.
Nâil et hep bizleri yâ Rab o Lâhur şâline.¹

Bir mücâhiddir ki takrîr eylesin her kavm onun
Mâcerâ-yı ömrünü ahfâdına, ensâline.

Eshiyânın seyyidi dense sezâdır ol azîz
Bezledeh ahbâbına bakmaz bu dünya mâline.

Âlim ü âmil ve kâmil bir siyâsîdir o zât
Kahkahayla cân katar ahbâbının her hâline.
Ankara 1945²⁹
(s. 19)

HARİCİYECİ ÂŞİR BEY HAKKINDA

[Fâilâtün fâilâtün fâilün]

Kûşe-i vahdette tutmuştur mekân

¹ Hamdolsun Pakistan ve Hindistan'ın istiklâllerini görmekle hepimiz saadete gark olmuş bulunuyoruz.

²⁹ [TÜRK VATANDAŞI HİNDLİ MÜCAHİD ABDURRAHMAN RİYAD BABUR HAKKINDA

1. Ömrünü Hindistan'ın istiklâline vakfetti; çoluk çocuğundan ayrılalı kırk yıl olmuştur. 2. Şeyh, mürşid ve beldesinin ileri gelen büyüğü iken, (bu unvanların) hepsini bir anda Hind'in istikbaline feda etmiş... 3. Hindistan aşkıyla Hindistan'dan ayrıldı; emperyalistlerin uygunsuz işlerine kırgın olarak hareketlenmiştir. 4. Birinci Dünya Savaşı'nı (millî) dilek ve gayeleri için bir fırsat bilip hemen gelmiş; İslâm ordusuna katılmıştır. 5. Zabitleri (subayları) ve askerleri daima cesaretlendirip nice insanların işlerine doğru bir yön verdi. 6. Ne yazık ki, Osmanlılar o zaman yine yenildi. Hazret, zulmün bütün hâllerine, belâlarına tutuldu. 7. Hücre hapsiyle mahpus oldu. Sonra sürgün edip acı ve derdinin tamamlanmasına sebep oldular. 8. Türk devleti kanunla kendisine maddeten iyilik etmiş. Çok büyük Türkler, onun hâl ve sözüne hayrandır... 9. Ömrü istiklâl için geçmiş bir vatanperverdir o... Görmek istersen, gel, sen de yaşına bak! 10. Kalbi Pakistan ve istiklâl için çarpmaktadır. Yâ Rabbi, bizleri hep o Lâhur şalına kavuştur!. (Hamdolsun, Pakistan ve Hindistan'ın istiklâllerini görmekle hepimiz saadete boğulmuş bulunuyoruz). 11. Öyle bir mücahittir ki, her millet onun ömrünün macerasını torunlarına, nesillerine anlatsın!.. 12. "Cömertlerin efendisi" dense, (anılan övgüye) lâyıktır. Çünkü o değerli insan, bu dünya malına bakmaz; dostlarına bol bol, esirgmeden verir. 13. O zat, âlim, ilmiyle amel edici ve olgun bir siyasisidir. Dostlarının her hâline kahkahayla can katar...]

Âşir-i vâhid demek ister lisân.

Beyt-i lâhûtîsinin yoktur eşi
Müzenin evde müesses kardeşi.

Feth-i bâbla kampana feryâd eder
Türlü ziller nağmeler inşâd eder.

Evde var Sultan Mecîd'in takyesi;
Ender eşyânın cesîm ü hurdesi.

Var fotoğrafın icâdından beri
Her tekâmül seyrini hâvî seri.³⁰

Var evinde, ceplerinde öyle çok
Türlü sâatler ki işler, durma yok.

Bir Zenit parlar tavanda istese
Nîm-i şebde, kalkmadan bi'l-hendese.

Saz çalar envâ-i sâat ey ahî
Nâyi gördüm, gördüğüm yok bir dahi.

Var Sikandinav³¹ taşından çaydanı³²
Çayı enfes, ondan enfes fincanı.

Çok misâfir gelse memnûnen gider
Dar mekân gittikçe vüs'at kesbeder.

Her taraf eşyâ ile sımsık dolu
Haşrolunmuş hayli eşyâ rû-be-rû.

Burda anlattıklarım bir zerredir.
Bahr-i eşyâdan alınmış katredir.

³⁰ [Bu kelime, tahminimize göre, sehven "eseri" şeklinde çıkmıştır; "seri" olursa, vezin aksaklığı giderilmiş olur. Manayı göz önünde tutarak onu "seri" biçiminde düzelttik.]

³¹ [Bu kelime, asıl metinde "Skandinav" şeklindedir. Manzumede kullanılan aruz kalıbına uygun düşmesi için onu böyle yazmayı tercih ettik.]

³² ["fincanı" şeklinde çıkmış kelimenin üstü çizilip yanına "çaydanı" yazılmıştır.]

Fenn-i târih, fenn-i eşyâ câhili
Bence yok târifinin hiç kâbili.

(s. 20)

Hey'et-i fenniyye tasnîf etmeli
O güzel eşyâyı tavsîf etmeli

Tal'at'ın üstünde çıkmış bir duâ
Gördüm onda hepsi tevhîd-i Hudâ¹

Zâtına nakl-i kelâm etsin kalem
Zâtının vasfiyle dûr olsun elem:

Ehl-i tevhîd ü muhabbettir o zât;
Âciz ü miskîne sâhip; bî-misâl.

Resm-i hattiyle şehâdet levhası
Yazdı hattı halka arzetti cemâl.

Hem Reşâdiyye onun yaptırdığı
Câmi ile eyledi iyd-i visâl.

Çoklara bezleyemiştir mâlini
Yok gözünde kıymet-i mâl ü menâl

Etmemiş cins-i latîfe iltifât
Bulmamış râhat, huzûru ihtilâl.

Lâkin evlendirdiği çok kimse var
Onların resmiyle müsbettir bu hâl.

Devletinden rütbe almış ol habîb,
Re'yini, tedbîrini ister ricâl.

Etmemiş minnet o İran şâhına
Bahra düşmüşken Boğaz'da bî-vebâl

¹ Merhum Talât Paşa şehid edildiğinde üzerinde çıkan Arapça uzun bir dua ve münacat.

“Gelsin ahretten gelen de bir görem”

Söylemişken Şâh-ı diktatör-hisâl¹

(s. 21)

Kıl ziyâret çok uzatma hasreti

Rûh ile kalbin olurlar bî-mecâl.

Ey Süleyman destini bûs eyleyüp

Kıl edeble, hâl ile hatm-i makâl.³³

16 Mart 1363 [16 Mart 1947]

KÜÇÜK AHSEN TOL İÇİN DOĞUM TARİHİ

[Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün]

Doğdu Ahsen ahsen-i takvîmle³⁴ Gülhâne’de

Lutf-ı Hak’la bin meserret oldu peydâ hâned.

Ahsen’i ihsân eden Hallâk-ı hüsne çok şükür

Çok salât ile selâm Peygamber-i zî-şâne de.

¹ İran Şahı Rıza Pehlevî’ye verilen hediyeleri beraberlerinde götürmeğe memur edilen merhum Aşir Bey; Boğaz’da denize düşmüş, kurtarılmış ve Şah tarafından yukardaki Türkçe tabirle huzura istenmiştir. [3 Temmuz 1934 tarihli *Milliyet* gazetesindeki “Şehinşah Hz. Dün İstanbuldan Ayrıldılar” başlıklı haberin devamında (s. 5) bu kaza şöyle bildirilmiştir: “Ege vapurundan bir memur denize düştü- Dün Ege vapuru limanımızdan hareket ettiği sırada bir kaza olmuştur. Aşir bey isminde bir zat, muvazenesini kaybederek vapurdan denize düşmüş, o civarda bulunan gümrük muhafaza motörü tarafından derhal yetişilerek kurtarılmıştır.”]

³³ [HARİCİYECİ ÂŞİR BEY HAKKINDA

1- Birlik ve yalnızlık köşesinde mekân tutmuştur; bundan dolayı dilimiz “Vâhid(Bir Rabb)’in Âşir’i (dostu)” demek ister. 2. İlâhî (bir havanın estiği) evinin eşi yoktur; bu evde sanki bir müzenin kardeşi kurulmuş... 3. Kapının açılışıyla kampana feryad eder; türlü ziller nağmeler okur. 4. Evde Sultan Abdülmecid’in takkesi, pek az bulunan şeylerin irisi ve ufağı var. 5. Fotoğrafın icad edilışinden beri, her gelişme seyrini içine alan seri bulunuyor. 6. Evinde ve ceplerinde öyle çok çeşitli saati var ki, bunlar durmadan çalışıyor. 7. İstese tavanda bir Zenit parlar; gece yarısında, kalkmadan, hesapla (çalışır). 8. Birader, çeşit çeşit saat âdetâ saz çalar. Ben ney’i gördüm; başkasını bir daha gördüğüm yok. (Burada benzerine tanık olmadığım bir ney gördüm). 9. İskandinav taşından bir çaydanlığı var. Çayı pek nefis, fincanı ondan daha hoş... 10. Çok misafir gelse, memnun olarak gider; dar mekân gittikçe genişlik kazanır. 11. Her taraf eşya ile tıka basa dolu... Çok şeyler yüz yüze toplanmış... 12. Burada anlattıklarım bir zerre, eşya denizinden alınmış bir damla gibidir!.. 13. Tarih, fizik ve tabiat ilimlerinin bilmediği (öyle çok şey var ki burada) bence tarif edilmesinin hiç imkânı yok!. 14. İlmî bir heyet bu eşyayı sınıflandırmalı; vasıflarını yazarak o güzel şeyleri tesbit etmeli... 15. Talat Paşa’nın üstünden bir dua çıkmış... O metni (bu evde) gördüm; tamamı Allah’ın birliği inancını belirten sözlerdi... 16. Kalem, sözü Âşir Bey’in kendisine getirsin; onun değerli şahsına ait sıfatların anlatılmasıyla acı ve keder uzaklaşsın: 17. O zat, Allah’ın birliğine inanan, (İlâhî) sevgi sahibi, âciz ve fakirlere yardımcı olan, benzersiz bir kişidir. 18. Kendi yazısıyla şehadet (şehitlik, şahitlik) levhası yazdı; yazısı halka güzelliğini gösterdi. 19. Bundan başka, Reşadiye onun yaptırdığı cami ile kavuşma bayramı yaptı. 20. Çok kimselere malını esirgmeden, bol bol vermiştir... Gözünde malın, mülkün kıymeti yok... 21. Cins-i latife (kadınlara) alâka göstermemiş; rahatı, huzuru bozulmamış. 22. Fakat evlendirdiği çok kimse var. Bu hâl, onların fotoğraflarıyla sabittir. 23. O sevgili (hariciye memuru), devletinden derece almış. Devlet adamları (çeşitli konularda) onun görüşünü, düşündüğü tedbiri sorar. 24. Boğaz’da bebali olmadan denize düşmüşken, İran şahına da minnet etmemiş. 25. Diktatör huylarına sahip şah, “Ahiretten gelen, gelsin de bir göreyim!” demişken, (Âşir Bey vakarını korumuş). 26. Hasreti çok uzatma, ziyaret et. (Çünkü gidip onu görmedikçe) ruh ve kalbin mecalsiz kalıyor... 27. Ey Süleyman, elini öpüp edeple, “hâl”le sözünü tamamla...]

³⁴ “Ahsen-i takvîm” tamlaması, “Biz insanı en güzel şekilde yarattık.” (Kur’an, Tîn Suresi, 95/ 4) mealindeki ayette geçer.

Ehl-i Beyte tuhfe-i Yezdân bu tıfl-ı nâzenîn
Şenlenir meclis, gelince, sâye-i şâhânede.

Sonra geldin Ahsen, anlat âlem-i ervâhı gel
Çok tekâsüf etmeden bizler gibi gamhânede.

Nûra gark olmuş, tebessümlerle süslenmiş yüzün
Bir meleksin, bir perîsin sûret-i tıflânede.

Uslusun pek fazla Ahsen, var bunun bir hikmeti
Ders alırsın bir melekten gizli bir dershânede.

“Şer” gidince mısraımdan geldi târîhin dile:
Doğdu Ahsen ahsen-i takvîmle Gülhâne’de.³⁵

1364 [1948]

(s. 22)

MERHUM MAREŞAL FEVZİ ÇAKMAK İÇİN

MERSİYE

15. 4. 1950

[Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün]

Zemîn ağlar, zamân ağlar, bütün bir âsumân ağlar;
Bugün Türklükle, İslâm âlemiyle bir cihân ağlar

Tebessümle dolaştı en son Allah lâfzı vechinde
Anıldıkça bu ulvî levhadan pîr ü civân ağlar.

Nidâ-yı Allah Allahla halâs eylerken îmânı
Azâba girdi şeytanlar oturmuş şimdi kan ağlar.

Bu Allah lâfzı bâis oldu milyarlarca tekbîre
Müşîrin arkasından, ehl-i tevhîd an-be-ân ağlar.

Tebessümler, şetâretler, ışıklar, neş’eler sönmüş;

³⁵ [KÜÇÜK AHSEN TOL İÇİN DOĞUM TARİHİ

1. Ahsen, “ahsen-i takvîm”le (en güzel biçimde) Gülhane’de doğdu. Evde Allah’ın lütfuyla bin sevinç meydana geldi. 2. Ahsen’i ihsan eden güzelliğin Yaratıcısına çok şükür! Şanlı Peygamber’e de çok dua ve selâm!.. 3. Bu hoş ve nazlı çocuk, (Hz. Peygamber’in soyundan gelen) ev halkına Allah’ın armağanı!.. O gelince, şahane sayesinde meclis şenleniyor.. 4. Ahsen, sen sonra geldin; bizim gibi şu keder evinde çok yoğunlaşmadan, gel, ruhlar âlemini anlat!.. 5. Yüzün, nura, aydınlığa boğulmuş, tebessümlerle süslenmiş!.. Çocuk şeklinde bir melek, bir perisin sen!.. 6. Ahsen, pek fazla uslusun... Bunun bir hikmeti var. Galiba gizli bir dershane bir melekten ders alıyorsun. 7. Mısraımdan “şer” gidince, (doğum) tarihin dile geldi: “Doğdu Ahsen ahsen-i takvîm ile Gülhâne’de.” (Ahsen, Gülhane’de en güzel biçimde doğdu.)]

Bakın tekbîr ü tehlille giderken ins ü cân ağlar.

Cemâlinden çelenkler ördü gençlik halkalandıkça
Susup âhenk elemle arkasından rûh u cân ağlar.

Ne hikmettir, ne ulvî levhadır yâ Rab ne dehşettir
Bugün milletle gençlik, ordu birden yek-zebân ağlar.

Değil yalnız Edirne, Ankara, İstanbul, Afyonlar
Vatan baştanbaşa mâtemdedir Hakkâri, Van ağlar.

Hatimlerle duâ, mevlidler eyler rûhunu ta'ziz
Bütün illerde huffâz-ı kirâm, tehlîl-hân ağlar.

Ne hâl almış; merâk ettim gidip baktım gülistâna
Çiçekler hep sararmış, bülbül ağlar bâğbân ağlar.

Bu yurdun en büyük, en şanlı, yüksek bir kumandanı
Ufûl etmiştir ondandır bugün her kahramân ağlar.

Azîmdir zâyiâtı milletin ammâ Hudâ'dandır
Misilsiz rütbe sâhipsiz kalıp evde nişân ağlar.

Fazîlet, mekremet, şefkat, mehâbet, gayret ü himmet, (s. 23)
Şecâat, ilm ü irfân, dîn ü îmân, hüsn ü ân ağlar.

İlâhî her taraf âvâre, dilhûn u perîşândır.
Kitâb-ı ömrü bitmiş hazretin târîh ü şân ağlar.

Sığınmakla ona birçok zaîfler buldular kuvvet
Yolunda hakkı tâkîp eyleyenler bî-gümân ağlar.

Onun üstâdı sağ olsun bakın Pertev Demirhan'a¹
O îmân pertevi paşa dahi misl-i hazân ağlar.³⁶

¹ Erzurum sabık Mebusu Gl. Pertev Demirhan.

³⁶ [MERHUM MAREŞAL FEVZİ ÇAKMAK İÇİN MERSİYE

1. Yer ağlıyor, zaman ağlıyor, bütün bir gök ağlıyor... Bugün Türklükle, İslâm âlemiyle bir dünya ağlıyor.. 2. En son "Allah" kelimesi yüzünde tebessümle dolaştı.. Anıldıkça, bu yüce levhadan ötürü genç, ihtiyar herkes ağlıyor. 3.

(s. 24)

DERSİAM ULEMÂDAN MERHUM ABDÛLHAKÎM EFENDİ HAZRETLERİ İÇİN MERSİYE

[Fâilâtün fâilâtün fâilün]

Ağlasın, kan ağlasın her müslümân;
Çünkü Şeyh Abdülhakîm terketti cân.

Post-nişîn ü âlim ü a'lem idi
Zâtına mevdû idi sırr-ı nihân.

Kaldılar birden yetîm ü bî-nevâ
Hem şerîat hem tarîkat ehli san.

Gördü ammâ kim inanmaz gözlerim
Oldu mu cidden o hazret künfekân,

Şevk ile rakseyledi yer bir gece
Ertesi gün etti der-âgûş hemân.¹

Eyledi hurşîdimiz hayfâ gurûb
Bir ferîd-i asr idi ol bî-gümân.

Oldu son ömründe hazret çok elîm
Derd ile âlâma bir seng-i nişân.

Âlem-i İslâm için cidden mühim
Bir musîbettir, gönül, kan ağla, kan.

Rûh-ı bâkîsinden istimdât edip

“Allah Allah” nidasıyla imanı kurtulurken, şeytanlar azaba girdi, oturmuş, şimdi kan ağlıyor!.. 4. Bu “Allah” kelimesi, milyarlarca tekbire vesile oldu; Allah’ın birliğine inanan insanlar, Mareşal’in arkasından gittikçe ağlıyor... 5. Tebessümler, şenlikler, ışıklar, neşeler sönmüş.. Bakın, tekbir ve tehlille giderken, insan ve cinler ağlıyor... 6. Gençlik halkalandıkça, güzelliğinden çelenkler ördü. Ahenk sustu; şimdi arkasından acıyla can ağlıyor. 7. Yâ Rabbi, ne hikmettir, ne ulvî tablodur, ne korkunç şeydir ki, bugün milletle gençlik, ordu birden söz birliği içinde ağlıyor!.. 8. Yalnız Ankara, İstanbul, Edirne, Afyon değil, vatan baştan başa yasta; Hakkâri ve Van ağlıyor.. 9. Hatimlerle dua ve mevlidler ruhunu azizleştirip yüceltmektedir... Bütün illerde değerli hafızlar “Lâ ilâhe illâ’llâh” diye tevhid kelimesini okuyarak ağlıyor.. 10. Ne hâle gelmiş diye merak ettim; gidip gül bahçesine baktım: Çiçekler hep sararmış, bülbül ağlıyor, bahçıvan ağlıyor. 11. Bu yurdun en büyük, en şanlı, yüksek bir kumandanı, (güneş gibi) batmıştır... İşte bugün her kahraman ağlaması, işte o sebeptendir.. 12. Milletın kaybı büyüktür, ama Allah’tandır.. Şimdi benzersiz rütbe sahipsiz kalmış; evdeki nişanlar ağlamaktadır. 13. Fazilet, cömertlik, şefkat, heybet, gayret, himmet, yiğitlik, ilim, irfan, din, iman, güzellik ve cazibe ağlıyor. 14. Allah’ım, her taraf başıboş, kederli ve perişan!.. Hazretın ömür kitabı bitmiş; tarih ve şan ağlıyor! 15. Ona sığınmakla birçok zayıflar kuvvet buldu; yolunda hakkı takip edenler, şüphesiz, ağlıyor. 16. Onun üstadı sağ olsun, bakın Pertev Demirhan’a, o iman ışığı paşa da son bahar (yaprakları) gibi ağlıyor!..]

¹ Merhum, bir zelzele gecesinin ferdasında âzim-i dâr-ı bekâ olmuşlar idi.

Söyledim târîh-i fevti nâgehân:

(Hayl) çıksın Bağlum'a kılsın sefer

Mâtem-i İslâm'a ağlar âsumân

1362 [1943]¹

[ماتم اسلامه آغلار آسمان (481+ 137+ 1232+ 152=2002)

خيل (600+ 10+ 3= 640) 2002-640=1362]

(s. 25)

SON SEREZ MÜFTÜMÜZ İSÂMÜDDİN EFENDİ HAZRETLERİ İÇİN MERSİYE¹

[Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün]

Müslümanlar ağlasın zîrâ ki mâtemdir bugün;

Yüz çevirsin mâteme her yerde her dernek, düğün;

Çünkü baht-ı ilm ü irfân oldu birden ser-nigûn;

Aldı bizden bir hakikat merdini dünyâ-yı dûn;

Sâkıyâ gel; mey değil; gam sun, elem sun, âh sun.

Oldu mülk-i ilm ü irfân tâ esâsından harâb;

Mâtemiyle yüzlerin örtsünler ayla âfitâb;

Havz-ı Kevser şerbetinden oldu hazret zevk-yâb;

Cennet-i âlâya gitti, etti Rıdvân feth-i bâb;

Arkasından gark-ı mâtem oldu pek çok şeyh u şâb.

Son Serez müftümüz ismiyse İsâmüddîn idi;

Meclis-i irfânı cennetten daha rengîn idi;

¹ [DERSİAM ÂLİMLERDEN MERHUM ABDÜLHAKİM EFENDİ HAZRETLERİ İÇİN MERSİYE

1. Ağlasın, her Müslüman kan ağlasın!. Çünkü Şeyh Abdülhakîm canını terk etti (vefat etti). 2. Postta oturan, âlim ve (dinî, tasavvufî meseleleri çok kimseden) daha iyi bilen bir kişiydi. Gizli sırlar kendisine emanet edilmişti. 3. Sanki hem şeriat, hem de tarikat ehli birden yetim, nasipsiz ve çaresiz kaldı.. 4. Gördü ama gözlerim hâlâ inanmıyor: O hazret, Allah'ın "...Ol!" der ve oluverir" emrine mi mazhar oldu gerçekten?!. 5. Yer bir gece şevkle oynadı; hemen ertesi gün onu kucakladı. (Merhum, bir zelzele gecesinin ertesi günü sonsuzluk yurduna gitmişlerdi). 6. Ne yazık ki güneşimiz battı. O, şüphesiz asrın büyük bir âlimiydi. 7. Hazret, hayatının son yıllarında çok acı verici dert ve kederlere hedef taşı oldu.. 8. (Vefatı) İslâm âlemi için gerçekten mühim bir musibettir. Gönül, kan ağla, kan... 9. Ebedî ruhundan yardım isteyip vefat tarihini ansızın söyledim: "(Hayl) çıksın Bağlum'a kılsın sefer/ Mâtem-i İslâm'a ağlar âsumân" (Hayl, kalabalık çıksın, Bağlum'a gitsin. Gök, İslâm'ın matemine ağlıyor). "Mâtem-i İslâm'a ağlar âsumân" mısraının harfleri, ebced hesabına göre 2002'dir. Bundan, yine ebced hesabına göre karşılığı 640 olan "hayl" çıkarıldığında, Hicri 1362 yılı elde edilir. Abdülhakîm Arvâsi, Hicri 29 Zilka'de 1362 (27 Kasım 1943) tarihinde vefat etmiştir.]

¹ İstanbul Kız Lisesi'nin kıymetli müdiresi Faika Hanımefendinin pederleri.

Sînesi âyîneden sâf, bî-garaz, bî-kîn idi;
Dâr-ı dünyâda o cennetten nevâle-çîn idi;
İlm ü irfâniyle el-hak bir İsâmüddîn idi.

Birçok ölmüş kalbleri sohbetle ihyâ eylemiş;
Gâfilîni âşinâ-yı rûh u mânâ eylemiş;
Dâimâ ol merd-i kâmil hakkı i'lâ eylemiş.
“Hay” gelip târîh-i fevtin cevher-âsâ eylemiş:
“Hastalıkta her tabîbe hayret ilkâ eylemiş”²

خسته ليقده هر طبيبه حيرت القا ايله مش

Muhterem bir hoş müsafirdir civâr-ı Fâtih'e;
Eylesin zâirleri ihdâ duâ vü Fâtiha!³⁷
(s. 26)

EMANET

Hatıftan bir nida:
(El-abdü fi's-semâ'i ke's-semâ'i fi'l-ard.
Gökle meşgul olan insan, yere inmiş gök gibidir.)

[Mefâilün feilâtün mefâilün feilün]
Bu şeb semâ-yı zemîne hezâr hayretle
Bakıp gezerken içimden nidâ-yı rahmetle

Hitâb geldi ki: Ey kul semâda kalma sakın;
Semâyı geç de bir âlem açılsın arşa yakın.

Uçup o âlem-i lâhûta, rûh u mânâya,
Dalıp dalıp da temizlen o nurlu deryâya.

² [“Şair, “Hay gelip vefat tarihini cevher gibi yapmış” dediğine göre, müteakip mısraın sadece noktalı harfleri sayılacak ve buna “Hay” kelimesinin ebced hesabındaki karşılığı olan 18 ilâve edilecektir. “Hastalıkta her tabîbe hayret ilkâ eylemiş” mısraındaki noktalı harflerin yekûnu, 1934'tür. Anılan rakama 18 eklendiğinde, milâdî 1952 senesi elde edilir.]

³⁷ İstanbul Kız Lisesi'nin kıymetli müdiresi Faika Hanımefendinin babası.

[SON SEREZ MÜFTÜMÜZ İSÂMÜDDİN EFENDİ HAZRETLERİ İÇİN MERSİYE

I- Müslümanlar ağlasın! Çünkü bugün yas günüdür. Her yerde her dernek, düğün yasa yüz çevirsin! Çünkü ilim ve irfanın bahtı birden tersine döndü. Alçak dünya bizden bir hakikat erini daha aldı. Ey saki, gel, içki değil, keder sun, acı sun, ah sun!.. II- İlim ve irfan ülkesi ta temelinden yıkıldı. Ayla güneş onun için yas tutarak yüzlerini örtsün! Hazret, Kevser havuzunun şerbetinden zevk aldı. Pek yüksek cennete gitti, (cennetin kapıcısı) Rıdvan kapıyı açtı. Pek çok yaşlı ve genç arkasından yasa boğuldu. III- Son Serez müftümüz, ismiyse “İsâmüddîn”di. Onun irfan meclisi cennetten daha renkliydi. Kalbi aynadan daha temiz, kinsiz, garazsızdı. Dünya evinde cennetten nasip derleyiciydi. İlim ve irfanıyla gerçekten “İsâmüddîn”di. IV- Birçok ölmüş kalbi sohbetle diriltmiş; gafilleri ruh ve mananın aşınası (bilicisi) yapmış... O olgun insan, daima hakkı yüceltmiş. “Hay” gelip vefat tarihini cevher gibi yapmış: “Hastalıkta her tabîbe hayret ilkâ eylemiş”(Hastalığı sırasında her doktora hayret vermiş). V- Fatih civarına hoş ve muhterem bir misafirdir. Ziyaretçileri Fatiha ve dua hediye etsin!..]

Cisim ki maddeye nâzır; irâdeye mahkûm;
Denir mi rûh ile mânâya ey gözüm mevhûm?

Bütün bu madde, bu âlem, temeddün-i âsâr
Verâ-yı perdede mânâ pınarlarından akar.

Bütün bu maddeye hâkim demek ki mânâdır.
Bütün bu arz u semâyı saran o deryâdır.

Onun da, mesken ü me'vâsı kalb-i insandır;
Onun da maksad u ma'nâsı dîn-i Yezdan'dır.

Esâs-ı madde ve mânâ demek ki dîn-i mübîn;
Bütün hukûk ile ahlâka bir esâs-ı metîn.

Bu şems gölgelenip gölgelendi hakk u hukûk
Bu şems-i Hak ezelîdir, bunun gurûbu da yok.

Bu bir emânet-i kübrâ-yı zât-ı Yezdan'dır;
Muhâfazayla mükellef olan da insandır.³⁸

Ziyâ-ı hakk u hukûku tefekkür eyleyerek
Gözümde yaş belirirken uyandı, yandı yürek.

23 Temmuz 1946³⁹

(s. 27)

“VAR” İLE “YOK”

[Feilâtün feilâtün feilâtün feilün]

³⁸ [Bu beyitte şu mealdeki ayet hatırlatılıyor: “Biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklfi ettik de onlar onu yüklenmek istemediler, ondan çekindiler. Onu insan yükledi. Çünkü o çok zalim, çok cahildir.” (Kur’an, Ahzab Suresi, 33/ 72).]

³⁹ [EMANET

Gayipten bir ses:

“El-abdü fi’s-semâ’i ke’s-semâ’i fi’l-ard”

Gökle meşgul olan insan, yere inmiş gök gibidir)

1. Bu gece dünya göğüne bin hayretle bakıp gezerken, içimden bir rahmet seslenişiyle 2. bir hitap geldi: “Ey kul, sakın gökte kalma; semâyı geç de arşa yakın bir âlem açılın! 3. O İlâhî âleme, ruh ve manaya uçup o nurlu denize dalıp dalıp da temizlen!. 4. Cisim -ki maddeye bakıcı; iradeye mahkûmdur... Ey gözüm, ruhla manaya “kuruntu” denir mi? 5. Bütün bu madde, bu âlem, eserlerin medenileşmesi, perde arkasında mana pınarlarından akar. 6. Yani bütün bu maddeye hâkim olan, manadır; bütün bu yeri, göğü saran, o deryadır... 7. Onun yeri yurdu da insan kalbidir. Onun maksat ve manası da Allah’ın dinidir. 8. Demek oluyor ki, madde ve mananın esası, (hükümleri açıkça) belli din, İslâm dinidir. Bu, bütün haklar ve ahlâk için sağlam bir esastır. 9. Bu güneş gölgelenince, hak- hukuk da gölgelendi. Bu Hak güneşi, ezelîdir; onun batışı da yoktur... 10. Bu, Allah’ın zatının büyük bir emanetidir; onu korumakla mükellef olan da insandır. 12. Hak ve hukuk kaybını düşünerek gözümde yaş belirirken uyandı; yürek yandı. 23 Temmuz 1946].

Olamaz kendisi var, olmasa “var”, “yok” yoktur.
“Var”a “yok”, “yok”lara “var”dır diyen insan çoktur.

“Var”a yaslan ki tevekkül getirir rûh u hayât;
Yokluğun bil edebin; işte kanâat, râhat.⁴⁰

HULÂSA

[Feilâtün feilâtün feilâtün feilün]
Dîni tasdîk değildir o kadar emr-i asîr;
Beşerin cümlesi Allâhına muhtâc u fakîr.⁴¹

Beşerin ilmîne, irşâdına muhtâc beşer;
N’ola Peygamberin irsâl ede Rabb-i Ekber?

Arz-ı şehvette gezenler çıkamazlar rûha;
Çâre Kur’ân u Nebîdir beşer-i mecrûha.

Kaderi eyleme inkâr; enâniyettir;
“İhtiyâr” yok deme, körlükle fenâ niyettir.

Eyledik yokluğa, yoksuzluğa biz gerçi vedâ
Oldu varlık da dalâletlere sonsuz me[n]ba’.

Kötülük ikiliğin bir yaramaz zâdesidir;
İyilik birliğin ölmez gülü, şehzâdesidir.⁴²

(s. 28)

GÖNÜL [7+7 hece ölçüsü]

Bir düğünde okunmak üzere yazılmıştır.
Kırlarda, yaylalarda derdli bir gönül gibi

⁴⁰ [“VAR” İLE “YOK”

“Var” olmasa, kendisi var olamaz; “yok” yoktur. “Var”a “yok”, “yok”lara “var”dır diyen insan çoktur. “Var”a yaslan ki, tevekkül ruh ve hayat getirir. Yokluğun edebini bil; işte kanaat, rahat].

⁴¹ [“Ey insanlar, siz Allah’a muhtaçsınız. (...)” (Kur’an, Fâtır Suresi, 35/15).]

⁴² [HULÂSA

1. Dini doğrulamak, o kadar zor bir iş değildir. Çünkü insanların hepsi Allah’ına muhtaç ve fakirdir. 2. İnsan, insanın ilmîne, irşadına (doğru yol göstermesine) muhtaçtır. (Besleyip büyüten) Yüce Allah, peygamberini gönderse, buna şaşılır mı? 3. Şehvet yerinde (dünyasında) gezenler ruha çıkamazlar. Yaralı insanlığın derdine çare, Kur’an ve Hz. Peygamber’dir. 4. Kaderi inkâr etme; bu benliktir, (gurur ve kibirdir); “İrade yok” da deme... Bu da körlükle kötü niyettir. 5. Gerçi biz yokluğa, yoksuzluğa veda ettik. Varlık (zenginliğin kötüye kullanılması veya Allah’ı bilmeye engel olan çokluk) da sapıklıklara sonsuz kaynak oldu... 6. Kötülük, ikiliğin bir yaramaz çocuğudur... İyilik, birliğin ölmez gülü, şehzadesidir.]

Gezinirken eşiniz bir ilkbahar gününde
Bulunmuş çiçeklerin sevdâlı düğününde.
Şükûfe denen çiçek kraliçe, gül gibi;

Onun için başlanmış bu İlâhî neşeye.
Bütün çiçekler hayran onun şen yaprağına.
Himalaya, Tibet'ten gelmiş birçok hediyeye
Sayısız gülistanlar serpilmiş ayağına.

Fakat yine pek mahzun o çiçeklerin şâhı
Bir türlü açılmıyor pek neşesiz bu gelin;
Derler ki hep çiçekler gece olsun da mâhı
Getirelim konuşsun arkadaşındır, gelin.

Gece olur ay çıkar hasretle onu sarar
Fakat o küskün, mahmur, çekilmiş âlemine
Sabaha kadar mahzun mahzun döner o seyyâr
Yıldızlarla iştirâk ederler elemine.

Yeryüzünün en güzel pınarlarından sular
Yükselip bulutlarla o vâdiye serpildi;
Periler âb-ı hayât ve emsâlsiz bir bahar
Getirip donattılar; gök yerlere eğildi,

Semâdan bir ses geldi; dedi: "Ey yer âlemi,
Ne yapsanız açılmaz bu çiçeğin elemi;
Bu maddî güzelliğin üstünde bir âlem var
Ona gönül âlemi derler sâbit ve seyyâr

Ne kadar güneşlerim, yıldızlarım varsa hep
Gece gündüz dönerek yapmaktadırlar tareb
(s. 29)

Milyarlarla mesafeler, başı dönen küreler;
Utaridler, Merihler, Müşteriler, Zühreler,

Gönül denen âlemin zerresi bile değil;
Çünkü onda duygu var; gözyaşları, tebessüm,
Merhametle şefkat var; bazen olur münfail;

Sever, onun bir âciz tercümânı tekellüm

Her yüzde parıldıyan onun ince izleri
Gönül denen hakikat, odur saran bizleri.
Onundur gözyaşları ayrılan âşıklarda
Sevinç, hüznün yaşları onundur sâdıklarda.

Onundur hürmetimiz görünce bir ihtiyar;
Ondandır rikkatimiz görsek ki çocuk ağlar.

Doğruya, nâmusluya odur veren vakârı
Karaktersizden alan şerefle i'tibârı.

Ebeveyne itâat, evlâdlara şefkat
Bu gönül ırmağından çıkan birer hakikat;

Mevlâ'nın kitapları gönüle hitâb eder;
Gönülsüz meşgaleler beşeri harâb eder.

Gönül diyârı hoştur, onu bulan sarhoştur;
Gönül ehli İlâhî bir zevk ile bî-huştur.

Gönül gezer saçlarda, çehreye bir pervâne;
Dil ehlini sanmayın basit birer dîvâne.

Gönüldür cûşa gelen Hazret-i Mevlânâ'da;
İnsan rahat edermiş; gönül olsa gınâda.

Gönlü alçak olanlar nazarda yükselirmiş
Gönlü kibirle dolan hakıkatta delirmiş.

Fakir ile zenginde, gedâ ile sultanda
Gönül Mevlâ'nın evi; gönül kırmağa gelmez,
İmkânı yoktur artık bu cihâna yönelmez
Birisi çaldı gitti, gönül yok Süleyman'da.

(s. 30)

Gönüller güle âşık, gönül bülbüle âşık
Fakat her şeyden evvel gönül gönüle âşık.

Bu çiçekler sultânı işte ona âşıktır;
Ne yapsanız açılmaz bu mesele açıktır;

O gönül denen cevher bulunmuş insanda;
O gizli bir sultanmış can denen lâmekânda.

Çiçeklerde neşeyi bekleyen o bülbüller
Saf saf bükük boyunlu o sümbüller, o güller

Harekete geçtiler, aradılar bir insan;
Bir insan ki getirsin bu derneğe tâze can.

Orada eşinizin girdiler kollarına
Çimenlikler, çiçekler serildi yollarına;

Bülbül terennüm etti, gül güldü, sabâ esti;
Periler, gülistanlar, sular sadâyı kesti;

Âb-ı hayât eşinin gözlerinde yaş oldu
Hüsnünüzü görünce birden bire pek soldu.

Nikâhınızı kıydı birkaç nurlu Müslüman
Yüzlerinden akardı îman, îkan ve irfan.

Bu merâsimden sonra başlamıştı düğünün;
Arkadaşlar oynadı neşesinden bu günün,

İlk evvel karşılaştı yüzlerde iki mâna
Ruhlar da seviştiler derinden kana kana.

Ne kadar çok sevilse bir güzel anlaşılmaz
Gizli güzellikleri, sırları pek aşılmaz.

Candan cânâna giden gizli gönül yolundan
Saygı, sevgi, sadâkat, samîmiyet kolundan

Tatlı söz, güler yüzle şen ve mesud yuvadan,
Açılıp uçtuğunuz temiz berrak havadan,

Her gün birbirinizin kalplerinize inin
Her gün birer hazîne bulun dünkünden zengin.

(s. 31)

Erenler bir efsâne anlattım zannetmeyin;
Hakîkatı anlatsam; efsâneden ileri.
Ey hanımlar sizsiniz şi'rimin perileri.
Bir nâçiz istiâre yaptım anlatmak için

İki gönül sâhibi, iki mesud beşeri
Görmesin bu yuva hiç ne hüznü ne kederi.

Leylâ ile Mecnûn'u bu saâdet içinde
Saygı ile analım ey hâzirûn ayakta.
Çünkü duran yok artık ne Çin'de ne Maçin'de
Vefâ ile aşk denen o mübârek durakta,

İhyâ etsin o aşkı sizin mesud "yapı"nız;
Vatan ziyâde muhtaç çokça çocuk yapınız.

Siz de ortaya koyun Hudâ'nın hikmetini;
Gönül vererek verin gönülün kıymetini,

İki taraf sarf etsin yuvaya himmetini.
Gönülden takdîm ettim bu şiir demetini.

Görmeyiniz hayatta ne hasret, ne de acı
Süleyman Teymuroğlu uzakta bir duâcî⁴³

⁴³ [Gönül. Bir düğünde okunmak üzere yazılmıştır.

1. Eşiniz, bir ilkbahar gününde kırlarda, yaylalarda dertli bir gönül gibi gezinirken, çiçeklerin sevdalı düğününde bulunmuş... "Şükûfe" denen çiçek, gül gibi kraliçe... 2. Bu İlâhî neşeye onun için başlanmış. Onun şen yaprağına bütün çiçekler hayran... Himalaya, Tibet'ten birçok hediye gelmiş; ayağına sayısız gül bahçeleri serpilmiş... 3. Fakat o çiçeklerin sultanı yine çok üzgün... Bu pek neşesiz gelin, bir türlü açılmıyor. Bütün çiçekler, "Gece olsun da ay'ı getirelim." derler, "Gelin o arkadaşıyla konuşsun..." 4. Gece olur; ay çıkar; onu hasretle sarar. Fakat o küskün, sarhoşluktan baygın gibi, âlemine çekilmiş... O çok gezen (ay), sabaha kadar hüznü hüzünlü döner. Yıldızlarla birlikte acısına ortak olurlar. 5. Sular, yeryüzünün en güzel pınarlarından bulutlarla yükselip o vadiye serpildi; periler, âb-ı hayat (bengisu) ve benzersiz bir bahar getirip donattılar; gök yerlere eğildi. 6. Gökten bir ses geldi; "Ey yer âlemi", dedi, "Ne yapsanız bu çiçeğin acısı, ağrısı geçmez. Bu maddi güzelliğin üstünde bir âlem var. Ona "gönül âlemi" derler. Yerinde duran ve gezici 7. ne kadar güneşlerim, yıldızlarım varsa, hep gece- gündüz dönerek şenlik yapmaktadır. Milyarlarla mesafeler, başı dönen küreler; Utarit(Merkür)ler, Merihler (Marslar), Müşteri(Jüpiter)ler, Zühre(Venus)ler, 8. gönül denen âlemin zerresi bile değil. Çünkü onda duygu var; gözyaşları, gülümseme, merhametle şefkat var. Bazen gücenir, küser, sever... Konuşma, onun âciz (güçsüz, beceriksiz) bir tercümanıdır. 9. Her yüzde parıldayan, onun ince izleri... Gönül denen gerçek, bizleri saran odur. Ayrılan âşıklarda gözyaşları onun, gerçek dostlarda sevinç, keder yaşları onundur. 10. Bir ihtiyar görünce, saygımız ondan... Bir çocuğun ağladığını gördüğümüzde, yufkalık ve inceliğimiz ondan... 11. Doğruya, namusluya vakarı (ağırbaşlılığı) veren, karaktersizden şerefle itibarı alan odur. 12. Ana-babaya itaat, çocuklara şefkat, bu gönül

(s. 32)

ALNINDAKİ NUR¹

[Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün]

Kurbân olayım ben senin alnındaki nûra.

Nûrun beni cezbetti, kavuşturdu huzûra.

Ma'nâ ilinin müjdesi alnında belirdi

Aşkınla eriştim bu saâdet, bu huzûra.

Âşıkları fevtinle bıraktın mütehassir;

Olduk bu vedânla gönülden mütekeddir;

Sîmânızı nakşeyledim âvâre gönülde

Oldum yine mecrûh u perîşân, müteessir.

Gökten inerek alnını öpmüştü erenler;

Kanserle yanarken ciğerin, gördü görenler.

Kendin de senin-çin okunan *Mevlid*'e geldin

Görmüş yoluna hasret ile cânı serenler.

ırmağından çıkan birer hakikat (gerçek)... 13. Mevlâ'nın kitapları gönle hitab eder (söz söyler); gönülsüz işler-güçler, insanı harab eder (yıkarak, bozar). 14. Gönül ülkesi hoştur; onu bulan sarhoştur. Gönül ehli, irfan sahibi kişilerin İlâhî bir zevkle akli başından gitmiştir... 15. Gönül saçlarda gezer; yüzün çevresinde bir pervane (kelebek gibi döner). 16. Gönül sahiplerini basit birer deli sanmayın. 17. Hz. Mevlânâ'da coşup kaynayan, gönüldür. Gönül gınada olsa, (tok ve zengin olunca yahut güzel sesler duyduğunda), insan rahat edermiş... 18. Alçakgönüllü olanlar gözde yükselirmiş. Gönülü kibirle dolan, aslında delirmiş... 19. Fakirle zengininde, dilenciyle sultanda gönül Mevlâ'nın evidir; onu kırmaya gelmez. Artık imkânı yoktur, bu dünyaya yönelmez. Birisi çaldı gitti; Süleyman'da gönül yok... 20. Gönüller güle âşık, gönül bülbüle âşık... Fakat her şeyden önce gönül gönle âşık... 21. Bu çiçekler sultanı, işte ona âşıktır. Ne yaparsanız açılmaz; bu mesele açıktır... 22. O gönül denen cevher (yaratılış, değerli varlık), insanda bulunurmuş; o, "can" denen mekânsızda gizli bir sultanmış... 23. Çiçeklerde neşeyi bekleyen o bülbüller, sıra sıra bükük boyunlu o sümbüller, o güller... 24. Harekete geçti, bir insan aradılar; bu derneğe yeni can getirecek bir insan... 25. Orada eşinizin kollarına girdiler; yollarına çimenlikler, çiçekler serildi. 26. Bülbül şakıdı, gül güldü, saba (poyrazdan esen yumuşak rüzgâr) esti; periler, gülistanlar, sular sesi kesti. 27. Âb-ı hayât (bengisu) eşinin gözleri yaşla doldu; güzelliğinizi görünce birden bire pek soldu. 28. Birkaç nurlu Müslüman nikâhınızı kıydı. Onların yüzlerinden iman, şüphesiz bilgi ve irfan akardı. 29. Düğünün bu merasimden sonra başlamıştı. Arkadaşlar bu günün neşesinden dolayı oynadı. 30. İlk önce yüzlerde iki mana karşılaştı; ruhlar da derinden kana kana birbirini sevdi. 31. Bir güzel ne kadar çok sevilse, anlaşılmaz. Onun gizli güzellikleri, sırları pek aşılmaz. 32. Candan, gizli gönül yolundan, saygı, sevgi, sadakat, samimiyet kolundan sevgiliye giden, 33. tatlı söz, güler yüzle şen ve mutlu yuvadan, açılıp uçtuğunuz temiz berrak havadan, 34. her gün birbirinizin kalplerinize inin; her gün, dünkünden daha zengin birer hazine bulun... 35. Erenler, bir efsane anlattığımı sanmayın. Gerçeği anlatsam, o efsaneden ileridir. Ey hanımlar, şiirim perileri sizsiniz. Anlatmak için, hiç hükmünde, değersiz bir benzetme yaptım. 36. İki gönül sahibi, iki mutlu insan ve bu yuva, hiç keder, tasa görmesin. 37. Ey burada bulunanlar, bu saadet içinde Leylâ ile Mecnun'u ayakta, saygıyla analım... Çünkü aşk denen o mübarek durakta, artık ne Çin'de vefa ile duran var, ne de Maçin'de... 38. Sizin mutlu "yapı"nuz, o aşkı diriltsin, canlandırsın. Vatan (nüfusa) fazlaca muhtaç; çokça çocuk yapın. 39. Allah'ın hikmetini siz de ortaya koyun. Gönülün değerini gönül vererek verin. 40. İki taraf da yuvaya gayretini harcasın. Ben bu şiir demetini gönülden takdim ettim. 41. Hayatta ne hasret görün, ne de acı... Süleyman Teymuroğlu uzakta bir duacı...]

¹ Bir Kadir gecesi teravihe beraberce giderken, yolda, alnında, iki kaşın arasından başlamak üzere bir mum ışığı kadar teşekkül ve teressüm eden bir nur gördüğümüz, pek genç yaşında vefat eden arkadaşım merhum Cemil'in bilâhare kendisi için okutulan *Mevlid-i Şerif*'e ruhunun teressüm ederek geldiğini de görenler olmuştur. [Süleyman Teymuroğlu'nun kerimesi Tayyibe Hanım'ın verdiği bilgiye göre, bu şiirde bahsedilen genç, Fehim Arvas'ın oğlu Cemil Arvas'tır.]

Rûhun bize etmişti bekâ zevkını telkîn;
Gördük ki ölenler yaşıyor, doğru diyor dîn.
Bir tatlı bekâ çeşmesidir şimdi mezârın
Eyler bizi zulmette tesellî, yine gel in.⁴⁴

(s. 33)

NİYAZ

[Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün]

Bir tenezzül gösterip olmaz mı bilmem çâre-sâz

Ey Süleyman derdini şi'rinle i'lân eyledin.

[Fâilâtün fâilâtün fâilün]

Hasretinle dün gece ey nâzenîn

Ağladım, âh eyledim çektim enîn.

Lutf edip gel mevlid ü me'vâna in;

Nûr-ı dîn var; bizde yoktur nâr-ı kîn.

Sen görün bir yerde sultanlar gibi;
Ben yanam kapunda şamdanlar gibi.
Var gönül beytinde sönmez hasretin
Her zamân en nazlı mihmanlar gibi.

Ay, güneş, yıldızlara herkes bakar,
Sohbetin kalbimde bir âteş yakar.
Her gece rü'yâmı süsler; ağlatır,
Gündüzün, nûrun, hayâlimden akar

Vuslata tebdîl edip hicrânımı
Gel de gör bir dîde-i giryânımı
Kârımı bir ağlamak teşkîl eder
Âh ü oflar servet ü sâmânımı⁴⁵

⁴⁴ [ALNINDAKİ NUR

I- Ben senin alnındaki nura kurban olayım! Nurun beni çekti; huzura kavuştu. Mana ilinin müjdesi, alnında belirdi. Bu saadete, bu huzura aşkınla eriştim. II- Âşıkları vefatıyla hasret içinde bıraktın; bu ayrılığınla gönülden kederlendik. Yüzünü avare gönülde nakşettim. Yine yaralandım, üzüldüm ve perişan oldum. III- Ciğerin kanserle yanarken, erenler, gökten inerek alnını öpmüştü; bunu görenler gördü... Kendin de senin için okunan *Mevlid*'e geldin. Hasretle yoluna canı serenler görmüş... IV- Ruhun bize sonsuzluk zevkını telkin etmişti; gördük ki ölenler yaşıyor, dîn doğru söylüyor. Şimdi mezarın, bir tatlı ebed çeşmesidir; bizi karanlıkta teselli eder. Yine gel, in...]

⁴⁵ [Niyaz- Ey Süleyman, derdini şiirinle açığa vurdun. Bilmem (ki, sevgili) bir tenezzül gösterip çare bulmaz mı? I- Ey nazlı (sevgili), dün gece hasretinle ağladım; ah ettim, inledim... Lutf edip gel; doğduğun yere ve evine in... Bizde dinin nuru (ışığı, aydınlığı) var, kinin ateşi yoktur. II- Sen bir yerde sultanlar gibi görün; ben kapında şamdanlar gibi yanayım!.. Gönül evinde, en nazlı misafirler gibi, her zaman sönmez hasretin var. III- Aya, güneşe,

(s. 34)

OĞLUMA VASIYETİM

[Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün]

Birdir ismin nâm-ı Ahmed hem Halîlullâh ile;
Kıl terakkî, kıl sefer Allâh'a haylullâh ile;
Râh-ı aşka gir a cânım sen de ehlullâh ile;
Kalbini yak âteş-i aşk-ı Resûlullâh ile,
Tâatin etsin tetevvüc hep kabûlullâh ile.

Allah Allah söyle gayrullâhdan âzâde ol;
Aşk-ı Hak'la yan, tamâmen ehl-i aşka bâde ol;
Kurtulup teşvîş ü gamdan gel a yavrum sâde ol;
Kalbini yak âteş-i aşk-ı Resûlullâh ile
Tâatin etsin tetevvüc hep kabûlullâh ile.

Beyt-i kalbin eylesen hâlî emellerden eğer
Âteş-i nefsin alır *Yâ nâru kûnî'*den haber;¹
Nefsin olsun rûhuna bir düldül-i sâhip-hüner;
Sen de yan kim âteş-i aşkı Resûlullâh ile
Tâatin etsin tetevvüc hep kabûlullâh ile

Hazret-i Sıddîk-ı Ekber; yâr-ı gâr-ı Mustafâ;
Hazret-i Fâruk-ı âzam ma'den-i adl ü vefâ;
Verdi Zinnûreyn'e hilmiyle hayâ sonsuz safâ;
Sen de yak kim kalbini aşk-ı Resûlullâh ile;
Tâatin etsin tetevvüc hep kabûlullâh ile.

(s. 35)

Dergeh-i ilm-i Nebîdir Haydar-ı Kerrâr-ı aşk⁴⁶;
Talha vü Sa'd ü Saîd'i kapladı envâr-ı aşk;
Abdurrahman, Bû Ubeyde'yle Zübeyr'i nâr-ı aşk
Yaktı, yak sen kalbini aşk-ı Resûlullâh ile
Tâatin etsin tetevvüc hep kabûlullâh ile.

yıldızlara herkes bakar. Sohbetin kalbimde bir ateş yakar. Her gece rüyamı süsler; ağlatır. Gündüzün, nurun, hayalimden akar. IV- Ayrılık acımı kavuşmaya çevirip gel de ağlayan gözümü bir gör... İşimi ağlamak, ah ve oflar da zenginliğimi teşkil eder.]

¹ "Ey ateş, İbrâhim'i yakma, ona soğukluk ve selâmet ol" mealindeki âyet-i kerîme. Mûteâkip isimler de Cennetle müjdelenen on zâtın isimleridir.

⁴⁶ [Bu mısradaki, "Ben ilmin şehriyim; Ali onun kapısıdır." (Tirmizî, "Menâkıb", 20) manasına gelen ve zayıf hadis olduğu rivayet edilen söze işaret ediliyor.]

Feyz-i pâk-i *Mesnevî* eyler münevver her evi;
 Dönmezem ben aşk-ı Hak'tan Mevlevîyim Mevlevî;²
 Pîrimiz salmış cihâna rûh u ma'nâ pertevi;
 Döne döne yükselip aşk-ı Resûlullâh ile
 Tâatin etsin tetevvüc hep kabûlullâh ile.

Yûnus Emre yana yana yükselen bir pîrdir;
 Nefs-i emmâre⁴⁷ başında cezbese, şemşîrdir;
 Nutkunun te'sîri Allah'dan gelen te'sîrdir;
 Yana yana kavrulup aşk-ı Resûlullâh ile
 Tâatin etsin tetevvüc hep kabûlullâh ile.

Kardeşinden fazla sev hep mü'minîni ey ferîd;
 Ömr ü âfiyetle ikbâlin mezîd olsun mezîd.
 Hürmet-i Kur'ân u dîni etme gönülden baîd;
 Kalbini yak âteş-i aşk-ı Resûlullâh ile;
 Tâatin etsin tetevvüc hep kabûlullâh ile.

Farzı sünnetlerle tezyîn eyle sen ey nâzenîn;
 Eyle ihyâ sünneti hiç durmasın kalbinde kîn;
 En büyük sünnet cemâattir diyor erbâb-ı dîn;
 Çok da vâcip var diyen fi'l-i Resûlullâh ile;
 Koş da oğlum mescide kavl-i Resûlullâh ile;⁴⁸
 Parlasın kalbin cemâatta huzûrullâh ile.⁴⁹

² Bu, bir tarikat münasebeti olmayıp her Türk'ün Büyük Mevlâna'ya karşı duyduğu bağlılığın bir ifadesidir.

⁴⁷ Nefsin kötülükleri emredici olduğu şu mealdeki ayette belirtilir: "(...) Nefis aşırı şekilde kötülüğü emreder. (...)" (Kur'an, Yûsuf Suresi, 12/ 53).

⁴⁸ Bu mısırda, bir kimsenin camide cemaatle kıldığı namazın tek başına kıldığı namazdan yirmi küsur derece daha sevap olduğunu bildiren hadisin (*Buhârî*, "Salât", 87; *Müslim*, "Mesâcid" 272) hatırlatıldığını söylemek mümkündür.

⁴⁹ [OĞLUMA VASIYETİM

I- İsmîn, Ahmed ve Allah'ın dostu Hz. İbrahim'in adıyla birdir. Yüksel, Allah erleri zümresi ile Allah'a sefer et! A canım, sen de velilerle aşk yoluna gir. Allah Resulü (Hz. Muhammed) aşkının ateşiyle kalbini yak. İbadetin, Allah'ın kabulüyle taçlansın. II- Allah Allah de; O'ndan başkasından kurtul; hür ol! Hak aşkıyla yan, tamamen (İlahi) aşk sahib(ler)ine içki ol! Yavrum, keder ve tasadan kurtulup sade ol; Allah Resulü (Hz. Muhammed s.a.v.) aşkının ateşiyle kalbini yak. İbadetin Allah'ın kabulüyle taçlansın. III- Eğer kalp evini (dünyevi) ümitlerden boşaltırsan, nefsinin ateşi "Ey ateş (salim) ol!.." emrinden (Kur'an, Enbiyâ Suresi, 21/ 69) haber alır. Nefsin ruhuna hüner sahibi bir düldül olsun. Allah Resulü (Hz. Muhammed) aşkının ateşiyle sen de yan ki, ibadetin Allah'ın kabulüyle taçlansın. IV- Hazret-i Sıddîk-ı Ekber (Ebû Bekir), Hz. Muhammed Mustafa'nın mağara arkadaşı, zor gün dostu... En büyük Fâruk (Hz. Ömer), adalet ve vefa kaynağı... İki nur sahibi olan(Hz. Osman'a) huy yumuşaklığıyla hayâsı sonsuz safa verdi. Allah Resulü (Hz. Muhammed) aşkının ateşiyle kalbini yak ki, ibadetin Allah'ın kabulüyle taçlansın. V- Aşkın döne döne hamle eden aslanı (Hz. Ali) Peygamber ilminin kapısıdır. (İlahi) aşk nurları Talha, Sa'd ve Saîd'i kapladı. Aşk ateşi, Abdurrahman ve Ebû Ubeyde'yle Zübeyr'i yaktı. Allah Resulü (Hz. Muhammed) aşkının ateşiyle kalbini yak ki, ibadetin Allah'ın kabulüyle taçlansın. VI- *Mesnevî*'nin mübarek feyzi, her evi aydınlatır. Ben Hak aşkıdan dönmem; Mevleviyim Mevlevi... Pîrimiz, ruh ve mana ışığını cihana salmış... Allah Resulü aşkıyla döne döne yükselip ibadetin Allah'ın kabulüyle taçlansın. VII- Yunus Emre, "yana yana" yükselen bir pirdir. Onun cezbese, kötülükleri aşırı derecede

(s. 36)

OL

[Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün]

Her temiz gönlün, gönül, kurbânı ol, sayyâdı ol;
Ol deli Leylâlara, Şîrinlerin Ferhâd'ı ol;
İç bu ma'nâ âbını bir bâdenin berbâdı ol;
Çıksa da yâdın gönülden sînenin feryâdı ol;
Sen bu gün çayhânenin de bir kavî bünyâdı ol;
Git Süleyman git yıkıl vîrânededen vîrâne ol;
Aşka kaptır kendini dîvânededen dîvâne ol.

Her güzel kalbde derinleştire taharriyâtını;
Gösterir bir gün hakîkî dost tecelliyâtını.
Kalblerin ancak güzel kalbler siler mir'âtını.
Anlatırken dilberin efkâr ü hissiyâtını
Gizle kalbin gizli bir histen gelen heyhâtını.
Git Süleyman git yıkıl vîrânededen vîrâne ol;
Aşka kaptır kendini dîvânededen dîvâne ol.⁵⁰

(s. 37)

GÖNÜL KİTABINDAN

B. M. M. Kütüphane Müdürü Nebil
Emirbuharioğlu'na ithaf edilmiştir.

[Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün]

Kitâba ihtiyâcım yok kitâbım kenz-i mahfidir;
Bu cismim rûhumun Mûsâ'sına Tûr-ı tecellîdir.

Kitâbım Hazret-i Kur'ân, gönülde nûr-ı îmânım
Bi-hamdi'llâh ki zulmetten halâs olmuş Süleymânım.

Kitaplardan geçip açtım önümde bir kitâb-ı dil,

isteyen nefsin başında kılıç gibidir. "Nutm"unun, sözlerinin tesiri Allah'tan gelen tesirdir. Allah Resulü aşkıyla yana yana kavrulup ibadetin Allah'ın kabulüyle taçlansın. VIII- Ey nazlı (çocuğum)! Farzı sünnetlerle süsle. Sünneti ihya et (yerine getir); kin, kalbinde hiç durmasın. Dinin ehli, "En büyük sünnet, cemaattir"(namazı cemaatle kılmaktır) diyor. (Bunu söyleyenler) "Allah Resulü'nün fiiliyle çok da vacip var" diyor. Oğlum, Allah Resulü'nün sözü gereği mescide koş da kalbin cemaatte Allah'ın huzuruyla parlansın...]

⁵⁰ [OL I- Ey gönül, her temiz kalbin kurbanı ol, avcısı ol! Leylâlara mecnun (deli gib) ol; Şîrinlerin Ferhad'ı ol! Bu mana suyunu iç; bir içkinin berbadı ol! Hatırın gönülden çıksa da kalbin feryadı ol! Sen bugün çay evinin de kuvvetli yapısı ol! Git Süleyman, git, yıkıl, harab olmuş yerden yıkılmış ol! Kendini aşka kaptır; deliden daha deli ol! II- Araştırmalarını her güzel kalpte derinleştire. Gerçek dost, bir gün lütuflarını, sırlarını (sana) gösterir. Kalplerin aynasını, ancak güzel kalpler siler. Dilberin (gönlü alıp götüren, güzelin) düşünce ve duygularını anlatırken kalbin gizli bir histen gelen hayıflanmasını gizle. Git Süleyman, git, yıkıl, harab olmuş yerden daha yıkılmış ol! Kendini aşka kaptır; deliden daha deli ol!]

Kitâbilerden ayrıldım tutup hîcde bir menzil.

Vedâ ettim efendim kıyl ü kâle vâsılım hâle;
Tenezzül eylemem bir ilm-i lâyenfa⁵¹ olan mâle.

Değil yalnız mücelled, hep müzehheb olsa da hattâ
Tenezzül eylemem hiç bir kitâbı almağa aslâ.

Denir mi her kitâba rûha inmiş bir hakîkattir;
Ki ekser düzmesidir râhib-i nefsin, dalâlettir.

Sözüm bârân-ı rahmettir, sükûtum ayn-ı hikmettir;
Şiârım istikâmettir ki mâ-fevk-ı kerâmettir.

Girip terk-i enâniyyet edenler yâre vâsıldır;
Ki zîrâ meclisim dünyâ değil, ukbâya mâ'ildir.

Kitâba ihtiyâcım yok, kitâbım kenz-i mahfidir;
Bu cismim rûhumun Mûsâ'sına Tûr-ı tecellîdir.

Kitâbım Hazret-i Kur'an, gönülde nûr-ı îmânım;
Bi-hamdi'llah ki zulmetten halâs olmuş Süleymânım.⁵²
(s. 38)

GAZEL

[Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün]

Bir gazel yazmak diler dil arkadaşlar aşkına
Şâiri halkın desinler gör nice eş'ârı var

Vuslat-ı cânânla aklım günbegün mestûr olur;

⁵¹ "Faydasız ilimden Allah'a sığınırım." (*Tirmizî*, "Da'vât", 68) mealinde bir hadis vardır. Bu mısradaki ona işaret edildiği söylenebilir.

⁵² [GÖNÜL KİTABINDAN B. M. M. Kütüphane Müdürü Nebil Emirbuharioğlu'na ithaf edilmiştir.

1. Benim kitaba ihtiyacım yok; kitabım gizli hazinedir. Bu bedenim, ruhumun Musa'sına tecelli Tur'udur. (İlahi isim ve sıfatların görüldüğü dağ gibidir.) 2. Kitabım Hazret-i Kur'an, imanımın nuru gönüldedir. Allah'a şükür ki karanlıktan kurtulmuş Süleyman'ım... 3. Kitaplardan geçip önümde bir gönül kitabı açtım; hiçlikte bir ev tutup kitaplılardan ayrıldım. 4. Efendim, ben dedikoduya veda ettim; "hâl"e eriştim. "Faydasız bir bilgi" olan mala tenezzül etmem. 5. Yalnız ciltlenmiş değil, tezhîp edilmiş (altın suyuyla yaldızlanmış) olsa da asla hiç bir kitabı almaya tenezzül etmem. 6. Her kitaba, "ruha inmiş bir hakikattir" denir mi?! Onların pek çoğu nefis rahibinin düzmesidir; sapıklıktır. 7. Sözüm, rahmet yağmuru, susuşum hikmetin ta kendisidir. Ayırt edici işaretim, kerametinin de üstünde olan doğruluktur. 8. (Benim oturup konuştuğum yere) girip benliği bırakanlar, Dost'a ulaşır. Çünkü benim meclisim dünyaya değil, ahirete isteklidir. 9. Kitaba ihtiyacım yok; kitabım gizli hazinedir. Şu bedenim, ruhumun Musa'sına tecelli Turudur. 10. Kitabım Hazret-i Kur'an, imanımın nuru gönlümdedir. Allah'a şükür, karanlıktan kurtulmuş Süleyman'ım...]

Günbegün artan tecellilerle cismim Tûr olur.

Vuslat-ı cânân için mecnûn olan bir âşıkım
Akl ile yâri der-âgûş eylemek pek zor olur.

Yâr ile hem-bezm olan rindân da âdâbdan bilir:
Parlatıp birkaç kadeh, az çok akıldan dûr olur.

Ârzû-yı yâr için her ârzûdan geçmeyen.
Bezm-i hâssından anın mehcûr olup makhûr olur.

Yâri bir, Mevlâsı bir, bir başka âşıktır inan
Sev Süleymân-ı zamânı sev ki nârın nûr olur.⁵³

(s. 39)

4 Ekim 1954

ŞARKI

[Feilâtün feilâtün feilâtün feilün]

Bana bilmem ki nedendir yine bir hâl oldu;
Sarıp soldu yüzüm, gözyaşım al al oldu.
Bana bir anda bütün derd ü elem mâl oldu
Sarıp soldu yüzüm, gözyaşım al al oldu.

Gece tâ fecre kadar girmedir uyku gözüme;
Kimsede suç bul[a]mam, ben özüm ettim özüme
Sûz-ı dil bestesini kim saracaktır sözüme
Sarıp soldu yüzüm, gözyaşım al al oldu.⁵⁴

OĞLUMA HASRET MEKTUBU

[Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün]

Gel, tedâvî eyle yavrur hasta-i hicrânını;

⁵³ [GAZEL- Gönül, arkadaşlar aşkına bir gazel yazmak diler. 'Halkın şairinin bak, nasıl şiirleri var' desinler" 1. Aklım sevgiliye kavuşmakla gündün güne örtülür. Günden güne artan tecellilerle bedenim Tur dağına döner. 2. Sevgiliye kavuşmak için mecnun (deli gibi) olan bir âşıkım. Akılla dostu kucaklamak pek zor olur. 3. Sevgiliyle aynı mecliste bulunan rindler de adaptan, yol ve yordamdan anlar: Birkaç kadeh parlatıp akıldan uzaklaşır!.. 4. Sevgilinin isteği için her arzudan geçmeyen, onun has meclisinden ayrılar hor duruma düşer. 5. Zamanın Süleyman'ının yâri bir, Mevlâsı bir... İnan ki, o bir başka âşıktır. Onu sev, sev ki nârın (ateşin) nur olur...]

⁵⁴ [ŞARKI- Bana bilmem ki nedendir, yine bir hâl oldu... Yüzüm sarıp soldu; gözyaşım al al oldu. Bana bir anda bütün derd ve acı mâl oldu... Yüzüm sarıp soldu; gözyaşım al al oldu. Gözüme, gece tâ sabaha kadar uyku girmedir. Kimsede suç bulmuyorum; ben kendime kendim ettim... Sözüme "sûz-ı dil" bestesini kim saracaktır? Yüzüm sarıp soldu; gözyaşım al al oldu. (Gönül ateşi manasına gelen "sûz-ı dil", Türk musikisinde bir makam adıdır)].

Terk eder gönlüm seninçin cânını, cânânını.
Mısır'a sultân ol da al Yâkûbunu ey Yûsufum⁵⁵;
Çeksin ister çekmesinler hûblar dâmânını.⁵⁶

KIZIMA DOĞUM TARİHİ

[Mefâilün mefâilün feûlün]
1360 on beşken Hazîran
Ve Perşembeydi ihsân etti Yezdân.

Hudâ indirdi cennetten bir elma;
Kızım hoş geldiniz dünyâyâ Selma.⁵⁷
قىزم خوش گلدیگر دنيايه سلما
(s. 40)

PINAR BAŞINDA

[Mefâilün feilâtün mefâilün feilün]
Su ver, su ver bize cânâ biraz o destîden
Yorulduk üstümüze yüklenen bu hestîden...
Ne yol, ne iz biliriz, âh, -garîbe yol göster!-
Uzaklaşp gideriz kûy-ı Hak-perestîden...⁵⁸
(s. 41)

DÜNYA GÜZELİ

[Feilâtün feilâtün feilün]
Alamaz kalbimi dünyâ güzeli;
Tenle toprakla alâkam yoktur.
Âşıkım rûh ile kalbe ezeli;
Onlara nâz ü niyâzım çoktur.⁵⁹

⁵⁵ Burada, Yûsuf Peygamber'le babası Hz. Yâkub'un Mısır'da kavışup görüşmesini bildiren Kur'ân ayetlerine telmih vardır. (Kur'an, Yûsuf Suresi, 12/ 99-100).

⁵⁶ [OĞLUMA HASRET MEKTUBU

Yavrum gel; ayrılığın yüzünden hasta olan babanı tedavi et! Gönlüm senin için canını, cananını bile bırakır (feda eder). Ey Yusuf'um, Mısır'a sultan ol da Yakub'unu yanına al! Güzeller, eteklerini ister çeksin, ister çekmesinler!..]

⁵⁷ [KIZIMA DOĞUM TARİHİ

Allah, 15 Haziran 1360 (15 Haziran 1944) tarihinde, Perşembe günü seni bize lutf etti. Mevlâ, Cennet'ten bir elma indirdi. Kızım Selma, dünyaya hoş geldin! (4. mısra, ebced hesabına göre 1365'e karşılık gelir. 3. mısradaki bir'in çıkarılması gerektiği ima edildiği için Hicrî 1364 yılı elde edilir. Ancak 15 Haziran 1944 Miladi tarihinin Hicrî karşılığı 23 Cemâziyelâhîr 1363'tür. Tahminimize göre, şair bu tarihi düşürürken "dünya" kelimesini zihafli yazmış; yani onun sonundaki elif harfini hesaba katmamıştır.)]

⁵⁸ [PINAR BAŞINDA

Ey sevgili, bize o testiden biraz su ver, su ver!.. Üstümüze yüklenen bu varlıktan yorulduk... Ne yol, ne iz biliriz, ah, garibe yol göster!.. Hak-perestlik semtinden uzaklaşp gidiyoruz...]

⁵⁹ [DÜNYA GÜZELİ

Dünya güzeli bile benim kalbimi alamaz. Çünkü tenle toprakla alâkam yoktur. Ruh ve kalbe ezelden âşığım. Onlara nazım, niyazım çoktur.]

EFENDİM

[Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün]

Gelmez mi gönül mülkünü ta'mîre efendim?

Yetmez mi cemâlin bizi tenvîre efendim?

Artık yetişir zulmet-i hicranda bunaldık;

Tedbîre değil, küsmeli takdîre efendim.⁶⁰

TEKERLEME

[Feilâtün feilâtün feilün]

Edemez çâre ne doktor ne ocak;

Aralıktan görünür çünkü Ocak.⁶¹

(s. 42)

HÜZÜN VE SÜRÜR

[Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün]

Kâh Fuzûlî'den de mahzûn kâh Nedim'den şâtırım;

Ol perînin türlü türlü aşkının âsârı var.⁶²

ÖMÜR

[Fâilâtün fâilâtün fâilün]

Bakma sen çehrem güler, ömrümde hep

Gam yedim, içtim elemle ıztırap⁶³

ZEVK

[Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün]

Derd ü mihnetten şikâyet etme, merd ol, çekme gam;

Zevkına bakma cihânın, zevk-ı bâkî derddedir.⁶⁴

⁶⁰ [EFENDİM

Efendim, gönül ülkesini onarmaya gelmez mi? Senin güzelliğin bizi aydınlatmaya yetmez mi efendim? Artık yeter, ayrılık karanlığında bunaldık... Tedbire değil, takdire küsmeli efendim...]

⁶¹ [TEKERLEME

Ne doktor, ne de ocak çare eder. Çünkü "Aralık"tan "Ocak" görünür.]

⁶² [HÜZÜN ve SÜRÜR (Sevinç)

Bazan Fuzûlî'den de hüznü, bazan Nedim'den de neşeliyim... O peri(gibi güzel sevgili)nin aşkının türlü türlü tesirleri var...]

⁶³ [ÖMÜR

Bakma sen, yüzüm güler ama ben ömrümde hep gam yedim, acı ve ıztırap içtim...]

⁶⁴ [ZEVK

Dert ve zahmetten şikâyet etme; mert ol, gam çekme! Dünyanın zevkine bakma; sonsuz, kalıcı zevk derttedir.]

SAADET

[Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün]

Saadet yâri görmektir, alıp nakşın götürmektir;
Gönülde her ne kim varsa bütün silmek
süpürmektir.⁶⁵ (s. 43)

GAZA

[Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün]

Leşker-i hüsnün çekip gel, nefsi öldür, kıl gazâ;
Çekmede her gün elinden rûh u kalbim bin ezâ.⁶⁶

EV SAHİBİ

[Mefâîlün feilâtün mefâîlün feilün]

Eğerçi gözden ıraksın, gönüldesin dâim;
Gönül evinde kalan sen, kapında ben kaaim.⁶⁷

BİR MUGANNİYEYE

[Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün]

Etrâfını yakmakta İlâhî nagamâtın;
Bilmem ki nasıl sazları yakmaz nakarâtın?⁶⁸
(s. 44)

GÖZYAŞI

[Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün]

Her günahkâra nasîb olmaz ki dökmek gözyaşı;
İncidir, saffet-muhabbet bahrinin mahsûlüdür.⁶⁹

⁶⁵ [SAADET

Saadet, sevgiliyi görmek; (Allah'tan başka şeylerin) nakşını alıp götürmektir. Gönülde her ne varsa, hepsini silip süpürmektir.]

⁶⁶ [GAZA

Güzellik askerini çekip gel, nefsimi öldür, gaza et! Ruh ve kalbim her gün senin elinden bin eziyet çekiyor.]

⁶⁷ [EV SAHİBİ

Gerçi gözden ıraksın, ama her zaman gönlümdesin... Gönül evinde kalan sensin; ben kapında ayakta durmaktayım.]

⁶⁸ [BİR MUGANNİYEYE (Şarkı söyleyen bir kadına)

İlâhî nağmelerin etrafını yakıyor... Bilmem ki, nakaratın sazları nasıl yakmıyor?!.]

⁶⁹ [GÖZYAŞI

Gözyaşı dökmek her günahkâra nasib olmaz ki... O, temizlik ve sevgi denizinin mahsulü olan bir incidir.]

⁷⁰ [DEFTERİMDE KALAN ŞİİR İÇİN

İniltimin sözü olarak bende kaldı; çıkup gezmek istemez; evin işine daldı...]

DEFTERİMDE KALAN ŞİİR İÇİN

[7+7'li hece]

İniltimin güftesi olarak bende

kaldı;

Çıkup gezmek istemez; evin işine

daldı.⁷⁰

[s. 45]

NETİCE

[Feilâtün feilâtün feilün] Renkten

renge girer âb-ı hayât; Onu bir

gün içecek dîv-i memât.⁷¹ *el-*

Fâtiha!

⁷¹ [NETİCE

Hayat suyu renkten renge girer... Ölüm devi, onu bir gün içecek...]

DİZİN

(*Pınar Başında* adlı şiir kitabında geçen has isimler)

Abdullah b. Hüseyin (Ürdün Hâşimî Krallığının kurucusu) 17.

Abdurrahman Ali 11.

Abdurrahman b. Avf 35.

Abdurrahman Riyad Babur 18.

Abdülhakîm Arvasî 24.

Abdülmeccid (Sultan) 19.

Afyon 22.

Ahsen Tol 21.

Ali Hz. (Haydar-ı Kerrâr) 35.

Allah (Îlâh, Rab, Hak, Hudâ, Mevlâ, Yezdân) 3, 4, 5, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 21, 22, 26, 27, 29, 31, 34, 35, 40.

Amman 17.

Anglo-Sakson 11.

Ankara 22.

Arabî, Araplar 16, 17.

Arapça 20.

Âşir Bey (Hariciyeci) 19, 20.

Bağlum 24.

Bâkî 13.

Başkal'a (Başkale) 12.

Boğaz 20.

Cemil (Arvas) 32.

Çin 31.

Ebû Bekir (Sıddîk-ı Ekber) 34.

Ebû Ubeyde b. Cerrâh 35.

Edirne 22.

Ehl-i Beyt 21.

Ehli Sünnet 7.

Ermenistan 12, 13.

Erzurum 9, 12, 23.

Eyyub (Ebû Eyyûb Hâlid b. Zeyd el-Ensârî) 7.

Fâtih, Sultan II. Mehmed, 7, 8, 25.

Fâtiha (Suresi) 25, 45.

Ferhad 36.

Fetih Suresi (Sûre-i İnnâ fetahnâ) 16.

Fevzi Çakmak 15, 22.

Fuzûlî 42.

Gülhane (Hastanesi) 21.

Hakkârî 22.

Hâşimî 16.

Himalaya 28.

Hindistan 18.

Hindli 18.

Hürriyet 11.

Hüseyin bin Tallâl (Ürdün kralı) 16.

İbrâhim Hz., Halîlullah 34.

İran 20.

İsâmüddin Efendi, (Serez Müftüsü) 25.

İskandinav 19.

İstanbul 22.

İstanbul Kız Lisesi 25.

Faika (İsam Onan) Hanım 25.

İslâm (Pertev Demirhan) 9.

İslâm 9, 11, 18, 24.

İslâm Cemaati 9.

İstanbul 7.

Kadir gecesi 32.

Karaman 12.

Kars 12.

Kâzım Karabekir 12.

Kevser 7, 25.

Kore Kahramanları İçin Zafer Destanı 10.

Kur'an (Kelâmullah) 7, 9, 11, 17, 27, 35, 37.

Lâhur 18.

Leylâ 36.

Leylâ ile Mecnun 31.

- Londra 9, 17.
 Lord Hedley 9.
 Maçın 31.
 Mehmetçik 10.
 Merih 29.
 Mevlânâ 29.
Mesnevî 35.
 Mevlevî 35.
Mevlid-i Şerif 32.
 Mısır 39.
 Muhammed Hz. (Peygamber,
 Resûlullah, Mustafa) 7, 11, 17, 21, 27,
 34, 35,
 Mûsâ Hz. 37
 Müslümanlar 25.
 Nebil Emirbuharioğlu 37.
 Nedîm 42.
 Nef'î 13
 Osman Hz. (Zinnûreyn) 34.
 Osmanlılar 18.
 Ömer Hz. (Fârûk-ı Âzam) 34.
 Pakistan 17, 18
 Pertev Demirhan 9, 23.
 Reşadiye 20.
 Rıdvan 25.
 Rıza Pehlevi (İran Şahı) 20
 Rumeli 8
 Ruslar 12
 Sa'd b. Ebû Vakkas 35.
 Saîd b. Zeyd 35.
Sebilürreşad 7
 Selîm I (Yavuz Sultan) 8
 Selma (Teymuroğlu) 39.
 Serez 25.
 Süleyman I. (Kanuni) 8
 Süleyman (Teymuroğlu) 13, 21, 29, 31,
 33, 36, 37, 38.
 Rıdvan 25.
 Şam 11.
 Şirin 36.
 Şişli Sıhhat Yurdu 15.
 Talât Paşa 20.
 Talha b. Ubeydullah 35
 TBMM Kütüphanesi 37.
 Tefvik Bey, Demiroğlu, Van mebusu
 12.
 Tibet 28.
 Tuna 8.
 Tûr 37, 38.
 Türk, Türkler, Türklük 10, 12, 16, 17,
 18, 22.
 Türkçe 20.
 Türkiye 17.
 Uluâbâdlı Hasan 7.
 Utarid 29.
 Ürdün 16.
 Van 12, 22.
 Yâkub Hz. 39.
 Yeşilköy 11.
 Yûnus Emre 35.
 Yûsuf Hz. 39.
 Zenit (saat) 19.
 Zübeyr b. Avvâm 35.
 Zühre 29.

Pınar Başında Adlı Kitabında Yer Almayan Bazı Şiirleri

M. Süleyman Teymuroğlu'nun *Pınar Başında* isimli kitabını bastırıldığı 1955 yılından önce yayınlamasına rağmen bu eserinde bulunmayan ve sonraki senelerde yazdığı için tabiatıyla adı geçen yayında yer almayan şiirleri de vardır. Örnek vermek gerekirse, şunlar anılabilir: Sami N. Özerdim'in 10 Kasım- 31 Aralık 1938 Günlerinde Türk Basınında Atatürk İçin Yazılmış Yazıların Bibliyografyası adlı eserinden öğrendiğimize göre, Mehmet Süleyman Teymuroğlu'nun 10 Kasım-31 Aralık 1938'de *Güzel Ankara* adlı gazete(veya dergi)de çıkmış, "Onun İçin" başlıklı bir şiiri vardır. (Özerdim 1958: 125).⁷² Teymuroğlu'nun "Kurtuluşunun 29 uncu yıldönümü münasebetiyle Güzel Van'a" başlığını taşıyan ve bu isimden, (2 Nisan?) 1947 yılında yazdığı anlaşılan manzumesi de *Pınar Başında* adlı eserinde mevcut olmayan bir şiiridir. Şairin, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın 4 Ağustos 1951 tarihindeki Van ziyareti dolayısıyla yazarak 1 Ağustos 1952 tarihli *Ehli Sünnet* dergisinde neşrettiği kasidesinin methiye kısmı, adı geçen kitabına almadığı manzumeleri için başka bir örnektir.

Kızı Tayyibe Hanım'ın bize gönderdiği fotoğraf, şiir, mektup vb. evrak arasında, Teymuroğlu'na ait olduğu anlaşılan birkaç manzume de vardır. Onlardan biri, "Pakistan İslam Cumhuriyeti Cumhurreisi İskender Mirza hazretlerinin teşrifleri münasebetiyle" başlığını taşımaktadır. "Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün" kalıbında ve kaside şeklindeki bu on iki beyitli şiirin sonunda, meydana getiriliş zamanını bildiren bir kayıt ve şair adı yoksa da, M. Süleyman Bey tarafından yazıldığını söylemek, yanlış olmayacaktır. Teymuroğlu'nun buna benzer bir şiiri, Ürdün kralı Hüseyin bin Tallâl'in 1954'te Türkiye'ye gelmesi münasebetiyle yazdığını ve 1955'te bastırıldığı kitabına aldığını biliyoruz. Ayrıca söz konusu metni, kerimesinin babasına ait şiirlerden biri olarak tarafımıza göndermesi de onun Teymuroğlu tarafından kaleme alındığının başka bir delilidir. Yayınlanıp yayınlanmadığını tesbit edemediğimiz bu kudûmiye, İskender Mirza'nın (1899-1969) 15 Temmuz 1956 tarihindeki Türkiye ziyaretinden duyulan memnuniyet üzerine yazılmıştır.

Teymuroğlu'nun 1955'ten sonra yayınladığı şiirleri için *Hilâl* mecmuasının 1958 senesi Aralık sayısında çıkmış "Gidelim Mevlana'ya" manzumesiyle aynı derginin 1959 Mart sayısında yer alan "Kadın Kıyafetleri" örnek gösterilebilir. Şairin Kasım 1960 tarihini taşıyan "Tımarhane Hatırası" ve 15 Mart 1962 tarihinde Başkale hapisanesinde yazdığı "Fatıha ve Mektup" isimli manzumesi, görebildiğimiz kadarıyla sağlığında yayınlamadığı şiirleri arasında yer alır. (Adı geçen son iki şiir için bk. Ceyhan 2017: 59-61, 63-65).

Kurtuluşunun 29 uncu yıldönümü münasebetiyle Güzel Van'a

[Mef'ûlü mefâilü mefâilü feülün]

Şarkın ebedî parlayacak yıldızsın sen
Ey sevgili geldin bu güzellikle ezelden!

Var dağ gibi kal'an ki bu meşhûr-ı cihândır
Mâlûm ki yetiştirdiğin erler ne yamandır.

Evlâtların arslan gibi serhadleri bekler,
Hâlâ şühedâ kanları kokmakta çiçekler!

⁷² Ad geçen gazetenin o sayısına ulaşamadığımız için söz konusu şiiri göremedik.

Bir kerre görenler olur aşkınla perîşân
Tasvîr edemez hüsnünü dîvân ile destân.

Bir sevgilisin gölde elin, zülf-i perîşân
Dilhûn ediyorsun bütün âfâkı güzel Van!

Karşında gölün, her tarafın bâğ u gülistân
Heybetle temâşâ ediyor sizleri Sübhân

Gözlerde tüten reng ü hayâlin ne güzeldir,
Bir sönmeyen âteş gibi sönmeyen bir emeldir.

Kâşânedden üstün bize vîrânelerin var.
Milletle vatan aşkı taşan sînelerin var!

Harplerde geçirdinse de envâ-ı felâket
Kurtuldun efendim bize kâfi bu saâdet.

Hamd eyliyoruz yevm-i halâsında Hudâ'ya
Bin minnet ü rahmet o kefensiz şühedâya.

Van- Kurtuluşunun 31 inci Yıldönümü 2 Nisan 1949.

[1. Sen doğunun sonsuza kadar parlayacak yıldızısın. Ey sevgili, bu güzellikle ezelden geldin. 2. Dağ gibi bir kalen var; bu, dünyaca meşhurdur. Yetiştirdiğin erlerin de ne kadar yaman olduğu bilinmiştir. 3. Evlatların aslan gibi sınırları bekler. Çiçekler, hâlâ şehitlerin kanları kokuyor! 4. Bir kere görenler, senin aşkınla perişan olur. Güzelliğini divanla destan tasvir edemez. 5. Eli gölde, saçı dağınık bir sevgili gibisin. Güzel Van, (alımlı görünüşünden dolayı) bütün ufukların yüreğini kanatıyor; onları çok kederlendiriyorsun... 6. Gölün karşında, her tarafın bağ ve gül bahçesi... Sübhan dağı sizi heybetle seyrediyor. 7. Gözlerde tüten rengin, hayâlin ne güzeldir! Sönmeyen bir ateş gibi sönmeyen bir ümit ve arzudur. 8. Bizim için süslü, gösterişli evden daha üstün yıkılmış, harab olmuş yerlerin var. Milletle vatan aşkı taşan göğüslerin var! 9. Savaşlarda türlü felâket geçirdinse de, efendim, kurtuldun... Bize bu bahtiyarlık yeter. 10. Senin kurtuluş gününde Allah'a şükrediyoruz. O kefensiz şehitlere de bin minnet (duyuyor) ve rahmet (diliyoruz)...]Seyyid Nizameddin'e söylediği kıta

M. Süleyman Teymuroğlu, vefatına yakın zamanda çocuğunu tanımayacak kadar hafızasını kaybeden Seyyid Nizameddin Efendi'yi (1892-1956) ziyarete gittiğinde, irticalen şu kıtayı söylemiştir:

[Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün]

"Halkı sildin hâfızandan hep ferâmuş eyledin

Biz ise hep halk ile meşgul olup gitmekdeyiz

Sen şerâb-ı vahdeti birden bire nûş eyledin

Ömr-i kıymetdarı bizlerse hebâ etmekdeyiz" (Ekinci 2017: 640-641).

[Halkı hafızandan hep sildin; unuttun... Bizse hep halkla meşgul olup gidiyoruz. Sen (İlahi) birlik şarabını birdenbire içtin. Bizlerse değerli ömrü yok ediyoruz...]

Gidelim Mevlânâ'ya

[Feilâtün feilâtün feilâtün feilün]
Gidelim yüz sürelim türbe-i Mevlânâ'ya;
Dönelim, derdimizi söyletelim bir nây'a;
Yanalım bir daha pîr aşkına pervâne gibi
Belki mahşerde salar üstümüze bir sâye.

Uçuyor aşk ile eflâk ü semâvât ü zemîn
Bizi tutmuş ne yazık bin bir emel, kibr ile kîn,
Umarız belki isâbet eder ulvî nazarı;
Varalım, ağlayalım, eyleyelim âh ü enîn.

(*Hilâl*, Aralık 1958, c. 1, Sayı 2, s. 12).

[I- Gidelim, Mevlânâ'nın türbesine yüz sürelim. Dönelim, derdimizi bir neye söyletelim. Pir aşkına bir daha (ışık kaynağının çevresinde dönen) kelebek gibi yanalım. Belki mahşerde üstümüze gölge salar (bize şefaata eder). II- Felekler, gökler ve yer, aşk ile uçuyor. Ne yazık ki, bizi bin bir ümit, kibirle kin tutmuş... Umarız, belki onun yüksek bakışı dokunur. Varalım, ağlayalım, ah edip inleyelim...]

Kadın Kıyafetleri

Eskisi her tarafı örten bir kıyafettir;
Yenisi de câizdir denilse ziyafettir
Birisi görünmekte cimri bir davranışsa
Öteki de kadını israf eden bir afettir.

(*Hilâl*, Mart 1959, c. 1, Sayı 5, s. 20).

[Eskisi, her tarafı örten bir kıyafettir. Yenisine de "ziyafet" denilse, uygundur. Birisi görünmekte cimri bir davranışsa, öteki de kadını israf eden, saçıp savuran bir felakettir...]

Sonuç

Şiirlerini daha ziyade 1940 ve 50'li yıllarda yazdığı anlaşılan M. Süleyman Teymuroğlu, çoklukla aruz veznini tercih etmiş; ara-sıra hece ölçüsünü de kullanmıştır. Onun, elde bulunan elli civarındaki şiirinin üçte ikisini, mesnevi, gazel, kaside, murabba, kıta gibi Klâsik Türk Edebiyatı nazım şekilleriyle meydana getirdiği görülmektedir. Asırlar boyu sürmüş İslami Türk Edebiyatı geleneğinin şair üzerindeki tesirleri, sadece kullanılan bu vezinde ve nazım şekillerinde değil, nazım türlerinde de kendisini zaman zaman hatırlatıp fark ettirmektedir. Onun şiirlerinin yarısını, nazım türü olarak tevhid, methiye, tebrikname, mersiye, kudûmiyye, nasihatname saymak mümkündür. Teymuroğlu, eser, şiir ve yazılarında bazan Yûnus Emre, Fuzûlî, Bâkî, Nef'î, Nâbî, Nedîm gibi divan şairlerini, çeşitli vesilelerle anmış; bazan da onların, işlediği konuya uygun beyitlerini beğenerek iktibas etmiştir. *Pınar Başında* sahibinin sadece

zaman bakımından “eski” denebilecek edebî şahsiyetleri değil, *Hilâl* mecmuasında çıkan yazılarında Ziyâ Paşa, Nâmık Kemâl, Abülhak Hâmid Tarhan gibi 19. asrın ikinci yarısından sonra eser veren bazı “yeni” şairleri de takdirle andığı görülür. Teymuroğlu, Nâbî, Ziyâ Paşa, Nâmık Kemâl gibi şairlere Tek Parti devrinde Hasan Âli (Yücel), Ruşeni (Barkın) gibi şahıslarca yöneltilen hakaretle karışık ağır tenkitlere de millî bir gayretle cevap verme ve itiraz etme gereğini duymuştur.

Kendisi, edebiyat tarihimizin “eski” veya “klâsik” sıfatıyla da adlandırılan asırlarında ve yer yer Yeni Türk Edebiyatı devrinde müşahede edilen tarih düşürme sanatını, 20. asırda devam ettiren edebî şahsiyetlerden biridir. Onun 1955’te yayınladığı şiir kitabında, TBMM başkanlığına seçiliş, vefat ve doğum gibi hadiseler üzerine söylediği beş tarih manzumesi vardır.

Pınar Başında sahibi, Türkçeyi başka dillerin baskısından kurtarma iddiasıyla resmî, gayrı resmî yollardan, bilhassa Arapça ve Farsça asıllı kelimelere karşı 1930’lı yıllarda başlatılıp dönülen, fakat sonraki senelerde ideolojik sebeplerle sürdürülen mücadeleyi tasvip etmemiş; Türkçeye yerleşmiş; hatta geniş halk kitleleri tarafından bilinmediği söylenebilecek “âgâh, adem, menâzır, hüveydâ, savlet, şîr-i jiyân, şems-i dırahşân” vb. kelime ve tamlamaları, gerekli bulunduğu kullanmakta bir mahzur görmemiştir.

Teymuroğlu’nun şiir kitapları, *Ehli Sünnet*, *Hilâl*, *Büyük Doğu* gibi dergilerde çıkan yazıları ve sadeleştirerek yayınladığı iki eserinden, millî, manevi değerlere bağlı, dindar bir şair ve yazar olduğu anlaşılmaktadır. O, şiir, yazı ve eserlerinde sadece kendi yurdunun siyasi, sosyal ve kültürel meselelerini söz konusu edip işlememiş; Pakistan, Ürdün, Cezayir gibi diğer Müslüman ülkelerdeki hadiseleri de basın-yayın vasıtalarından takip etmeye çalışmıştır. Şiir yahut yazılarında Mevlânâ, Yûnus Emre, İmâm-ı Rabbânî, Erzurumlu İbrâhim Hakkı gibi İslam âlim ve sufilerini hürmetle anan Teymuroğlu’nun, “Gönül, Ol, Gönül Kitabından, Gazel, Dünya Güzeli, Efendim, Saadet, Gaza, Ev Sahibi” gibi manzumelerinden bazıları, beşerî aşk hâlleriyle alâkalı gibi görünse de -denebilir ki- tasavvufi mahiyette şiirlerdir. Bu sebeplerle onu 20. asırda Klâsik Türk Edebiyatının İslâmî ve irfani denebilecek yolunda yürüyen, miras aldığı geleneği, özüne zarar vermeksizin, çağının şartlarına göre az-çok yenileyerek devam ettiren şairler arasında saymak mümkün görünmektedir.

Kaynakça

- AYDIN, Elif (2007). *Divanlardaki Manzum Mektuplar*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans tezi, Adana 2007.
- BAYRAM, Aydın (2020). "İngiliz Mühtedi Lord Headley (ö. 1935) ve Kurmuş Olduğu Britanya Müslüman Cemiyeti", *UBAK Uluslararası Bilimler Akademisi, Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metin Kitabı*, s. 265-282.
- "Beşyüzüncü fetih yılı- İstanbulun fethini kutlamak için bir dernek kuruluyor" (1950). *Akşam*, 21 Ocak, s. 3.
- Birinci Türk Dili Kurultayı* (1933). Devlet Matbaası, İstanbul.
- CAN, Şefik (1990). *Hız. Mevlânâ'nın Rubaileri -I-*, Şefik Can, Ankara.
- Cevrî, *Hilye-i Çâr-Yâr-i Güzîn*, Konya Bölge Yazma Eserler Ktp. nr. 2785.
- CEYHAN, Âdem (2017). "27 Mayıs Mağduru Bir Demokrat Şair ve Yazar: Mehmet Süleyman Teymuroğlu- Hayatı ve Eserleri", *Uluslararası Darbe Sempozyumu*, Adnan Menderes Üniversitesi 26-27-28 Mayıs, Aydın, c. 1, s. 41-88.
- COŞKUNLAR, Şahap N. (1955). "Türk Kütüphaneciliğine Hizmet Edenler: Nebil Emirbuharioğlu", *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, Ankara, c. 3, Sayı 2, s. 211-213.
- ÇANKAYA, Mücellidoğlu Al, (1968-69). *Yeni Mülkiye Târîhi ve Mülkiyeliler*, Ankara: Mars Matbaası, c. 3.
- Dîvân-ı İzzet* (1255/1840). Bulak.
- Es'ad Muhlis Paşa (1268/1852). *Dîvançe-i Es'ad Muhlis*, İstanbul: Takvimhâne-i Âmire.
- EKİNCİ, Ekrem Buğra (2017). *Hayatı ve Hâtıralarıyla Seyyid Abdülhakîm Arvâsî*. İstanbul: Arı Sanat Yay.
- GÖKÇE, Emrah (2021). *20. Yüzyılda Yazılmış Divanların İncelenmesi*, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÖKYAY, Orhan Şaik (2000). *Dedem Korkudun Kitabı*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yay.
- GÖNCÜOĞLU, Süleyman Faruk (2009). "Değeri Unutulmuş Tarihi Bir İstanbul Senti: Horhor". *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*. Sayı 23, s. 135-148.
- İbn Kemâl (1311). *Terceme-i Galatâtü'l-avâm*, Asır Kütüphanesi Külliyyâtından, İstanbul: Âlem Matbaası.
- İlk Meclis Anketi* (2004). Birinci Dönem TBMM Üyelerinin Gelecekte Bekledikleri, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu. Nisan.
- İNAN, M. Âkif (1964). "M. Süleyman Teymuroğlu", *Hilâl*, Aralık, Sayı 48, s. 2-3.
- İPEKTEN, Haluk (1994). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul: Dergâh Yay.
- KAÇALİN, Mustafa S. (1994). "Dîvânü Lugâti't-Türk", *Türkiye Diyanet Vakıf İslâm Ansiklopedisi*. C. 9, s. 446-449.
- KAYA, Bayram Ali (2017). *Azmîzâde Hâletî Dîvânı*, Sakarya. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56159,azmizade-haleti-divanipdf.pdf?0> (Erişim 10/ 12/ 2022).
- KURNAZ, Cemâl (1997). *Türküden Gazele Halk ve Divan Şiirinin Müştarekleri Üzerine Bir Deneme*, Ankara: Akçağ Yay.
- Muallim Nâcî (1307). *Istîlâhât-ı Edebiyye*, İstanbul.
- "Müslüman Olan İngiliz" (1949). *İstiklâl*, 7 Aralık, Lefkoşa- Kıbrıs, s. 2.
- "Müslüman olan İngiliz genci" (1950). *Sebilürreşad*, Mart, c. 3, Sayı 73, s. 367.
- ÖZERDİM, Sami N. (1958), *10 Kasım-31 Aralık 1938 Günlerinde Türk Basımında Atatürk İçin Yazılmış Yazıların Bibliyografyası*, TTK Yay. Ankara.
- Süleyman Nazif (hızl.) (1924). *Külliyyât-ı Ziyâ Paşa*, Nazm Kısmı, İstanbul: Yeni Matbaa.

- ŞAFAK, Yakup (2001). "S.Ü. Selçuklu Araştırmaları Merkezi Uzluk Arşivi'nde Bulunan Veled Çelebi'ye Yazılmış Mektuplar [1]", Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 9, s. 327-363.
- "Şehinşah Hz. Dün Istanbuldan Ayrıldılar" (1934). *Milliyet*, 3 Temmuz.
- TBMM Tutanak Dergisi*, c. 2, I. XI. 1946 Cuma, s. 6.
- TEYMUROĞLU, M. Süleyman (1948). "Pakistanlı Mücahit Vatandaşlarımız", *Ehli Sünnet*, 15 Mayıs, s. 11-12.
- TEYMUROĞLU, (1950) "Sevgili Kardeşim Abdurrahman Ali'ye", *Ehli Sünnet*, 15 Mart, c. 4, S. 80, s. 14.
- TEYMUROĞLU, M. Süleyman (1958a). "Din ve İnkılâb", *Hilâl*, Ankara, Kasım, s. 3-4.
- TEYMUROĞLU, M. Süleyman (1958b). "Gidelim Mevlanaya", *Hilâl*, Sayı 2, Ankara, Aralık, s. 12.
- TEYMUROĞLU, M. Süleyman (1959a). "Kadın Kıyafetleri", *Hilâl*, Sayı 5, Ankara, Mart, s. 20.
- TEYMUROĞLU, M. Süleyman (1959b). "Cezair yangını artık söndürülmelidir. Birleşmiş Milletlerin Kore kararı ve hakperest milletler için takibedilecek yolu tenvir eden bir meş'aledir.", *Hilâl*, Eylül, Sayı 9, s. 5, 13.
- TEYMUROĞLU, M. Süleyman (1959c). "Dil Kurultayında Büyük Türk Şairi Nabi'ye Fırlatılan Lânet", *Hilâl*, Ekim, Sayı 10, s. 21-22.
- TEYMUROĞLU, M. Süleyman (1959d). "Her Türk'ün Desteklemesi Lazım Gelen Bir Teklif", *Hilâl*, Kasım- Aralık, Sayı 11, s. 22-24.
- TEYMUROĞLU, M. Süleyman (1960a). "Mesnevî'de Hazret-i Muaviye", *Hilâl*, Ocak, Sayı 12, s. 14-15.
- TEYMUROĞLU, M. Süleyman (1960b). "Muhterem Said Nursi'nin Doldurduğu Boşluk", *Hilâl*, Şubat-Mart, Sayı 13, s. 21-23.
- TEYMUROĞLU, M. Süleyman (1960c). "Hayat ve Ölümünden Ders Alınan Büyük İnsan", *Hilâl*, Nisan-Mayıs, Sayı 14, s. 7-8.
- TEYMUROĞLU, M. Süleyman (1960d). "Diyanet İşleri Reisinin Değişmesi Üzerine Bir Sohbet", *Hilâl*, Temmuz, Sayı 15, s. 24.
- TEYMUROĞLU, M. Süleyman (1961). "Tasavvuf Bahisleri- Marifetnamenin Önsözü". Ekim, Sayı 20, s. 4, 20.
- TEYMUROĞLU, M. Süleyman (1961). "Tasavvuf Bahisleri- İmam-ı Rabbanî Ahmet Farukî'nin Mektubatından 43. cü Mektup", *Hilâl*, Kasım, Sayı 21, s. 5-7, 9.
- TEYMUROĞLU, M. Süleyman (1964a). "Mevlâna'ya Göre Hz. Muaviye", *Hilâl*, Ocak, Sayı 44, s. 8-9, 19.
- TEYMUROĞLU, M. Süleyman (1964b). "Ayasofya", *Hilâl*, Mayıs, Sayı 46, s. iç kapak, 21.
- TEYMUROĞLU, M. Süleyman (1964c). "Hangi Din Batıldır?", *Hilâl*, Temmuz, Sayı 47, s. 1, 23.
- TEYMUROĞLU, M. Süleyman (1964d). ("İslâm- İman- İslâm" üst başlığı altında)- "Din Düşmanlığı", *Büyük Doğu*, Sayı 3, 14 Ekim, s. 6.
- TEYMUROĞLU, M. Süleyman (1962), (haz.) *İmam-ı Rabbanî Ahmed Farukî'nin Mektûbat- I*, Ankara: Resimli Posta Matbaası.
- TEYMUROĞLU, M. Süleyman (1964), (haz.), Erzurumlu İbrahim Hakkı Hz., *Mârifetname*, Mârifetullah- Muhabbetullah, Ankara Şark Matbaası.
- TİMURTAŞ, Faruk K. (1979). *Uydurma olan ve olmayan Yeni Kelimeler Sözlüğü*. İstanbul: Umur Kitapçılık.
- TUĞLUK, Halil İbrahim (2010). "Divan Şiiri'nde Manzum Tebrik-nâmeler", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Erzurum, Sayı 42, s. 41-68.
- Van- Kurtuluşunun 31 inci Yıldönümü 2 Nisan 1949*. Vanlı Öğrenciler Yardım Derneği Neşriyatından Sayı 3.
- TULUM, Mertol ve M. Ali Tanyeri (1977). *Nev'î*, Divan- Tenkidli Basım, İÜ Edebiyat Fakültesi Yay.

- ZAPSU, Abdürrahim (1949a). "Mister Abdurrahman Ali", Ehli Sünnet, 15 Aralık, c. 3, sayı 74, s. 8-9.
- ZAPSU, Abdürrahim (1949b). "Efendiler, Utanıyoruz!", Büyük Doğu, 30 Aralık, s. 9.
- ZÜLFE, Ömer (2009). Yakînî [ö. 1568], Dîvân, İnceleme- Metin ve Çeviri- Açıklamalar- Sözlük. Ankara
T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, e.kitap.
- "Acı Bir Kayıp" (1950). Yeni Sabah, 12 Temmuz, s. 5.